

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

СІМДЕСЯТ П'ЯТИ ЕКОНОМІКО- ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

ISSN 2522-963X

Google Scholar

**Матеріали міжнародної
мультидисциплінарної наукової конференції**

25-26 травня 2023 р.

**Україна, Тернопіль - Польща, Переворськ
2023**

УДК 001 (063)

Сімдесят п'яті економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції, (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 25-26 травня 2023 р.) / [редкол. : О. Патряк та ін.] ; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. – Львів : ФО-П Шпак В.Б. – 166 с. – ISSN 2522-963X.

В збірнику опубліковані доповіді авторів з соціальних та гуманітарних наук, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Оргкомітет:

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, ЗУНУ;

Шевченко Анастасія Юрійвна, кандидат економічних наук, ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, ЗУНУ;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, ЗУНУ;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, ЗУНУ;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Яблонська Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, старший викладач, ЗУНУ;

Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Яценко Василь Миколайович, кандидат педагогічних наук;

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, ЗУНУ;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2522-963X

© ГО “Наукова спільнота” 2023

© Автори статей 2023

*Liudmyla Kurylo,
Doctoral Degree in Economics,
full professor, National University
«Kyiv-Mohyla Academy», Kyiv*

*Artem Serhiienko,
graduate student, National University
«Kyiv-Mohyla Academy», Kyiv*

TRANSFORMATION OF THE MARKETING APPROACHES CAUSED BY THE COVID-19 PANDEMIC

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4395/>

Today, Ukraine is at war for its independence and territorial integrity, which leads to significant economic losses. In addition, all of this is happening against the background of negative processes related to the COVID-19 pandemic.

The crisis phenomena caused by the pandemic, which had an unprecedented impact on the development of the economy of the world and Ukraine in particular, in most cases were primarily manifested via the disruption of the logistics chains of the products movement. According to the analysis, the main challenges for the smooth running of economic activity were obstacles in the organization of logistics to achieve the manufactured products competitiveness and failures in the established sales relations at the time of the finished products supply from the manufacturer to the end consumer. This necessitated change or improvement of the existing approaches to enterprise marketing activities.

According to the analysis, the crisis conditions prompted the search for new alternative marketing approaches in the activities of enterprises engaged in the production and sale of food products. We believe that most of them can be applied in post-pandemic periods, just like the acquired experience, which will become the basis for the rapid restoration of food supply chains in the next crisis periods.

The important measures at the macro level, which can mitigate the consequences of the crisis phenomena for consumers, include the provision of state financial assistance to the most vulnerable sections of the population

to reduce social tension and stimulate demand, limited export of socially important goods, and introduction of the temporary state regulation of socially important goods prices.

Consumer habits and preferences of the population in many countries have changed somewhat during the pandemic. For example, we can witness a more pronounced trend of consumption of healthy and ecologically clean food products, customers bought more fresh fruits and vegetables. Surveys conducted in European countries demonstrate that such preferences will remain even after the lifting of the restrictions related to the pandemic [1]. We believe that this opportunity for domestic consumers was limited due to the suspension of food markets, which are one of the largest channels for the sale of vegetable, fruit, and berry products in Ukraine. In order to quickly solve the problem of fresh products delivery and to prevent disruptions in the products sale, direct producers of agricultural goods and food will focus more on selling directly as well as through specialized branded stores and will engage the delivery services using digital technologies for the fresh products promotion more actively.

Also, the stability of food supply chains is ensured by appropriate product packaging as well as usage of the technologies that increase their shelf life. This will allow for the formation of larger volumes of warehouse stocks. In order to increase the competitiveness of producers of packaged agricultural products and food products and to restore broken sales chains, it is necessary to ensure the certification of international and European product standards and to create conditions for their quality check and control.

In the context of an increased level of threats to the life and health of consumers, it is also important to provide comprehensive information about food products, which is ensured by appropriate labeling and data contained on the label. We believe that the trend towards healthy food will increasingly shape the attitude and preferences of consumers in the future.

At the beginning of the crisis, retailers faced the need to quickly address the panic spreading among the consumers and caused by the uncertainty of the future and negative expectations regarding future access to food. In this case, they implemented approaches to mitigate the effects of unpredictable frenetic demand and ensure the uniformity of food supply in the context of crisis, which presented itself as the restrictions introduced on the number of purchased goods and the reduced operating hours of retailers. The necessary preventive measures in this situation also entail the expansion of stocks or the formation of direct links, namely between retail outlets and producers of agricultural products and food.

Consumer behavior was influenced by a policy of social distancing, where customers are forced to shop alone and fast, moving around a store at a safe distance, with a limited number of visitors staying indoors at the

same time. According to research, in such an environment consumers prefer well-known brands and products of higher quality [2]. Thus, the creation and promotion of one's own brand in the food market will be an important component of increasing enterprise competitiveness.

References:

1. Borsellino, V., Kaliji, S. A., Schimmenti E. COVID-19 Drives Consumer Behaviour and Agro-Food Markets towards Healthier and More Sustainable Patterns. Sustainability 2020, № 12, P. 1-26
2. Maibutnie spozhyvchych rynkiv [The future of consumer markets]. PwC. Available at: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2021/future-of-consumer-markets-ukr.pdf>

*Бабій Віталій Миколайович,
кандидат економічних наук,
доцент Комунального закладу
вищої освіти “Вінницький
гуманітарно-педагогічний коледж”*

КОРУПЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНЕ ЯВИЩЕ В УКРАЇНІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4380/>

Корупція (від лат. corrumpere – псувати) – негативне суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні службовими особами, громадськими і політичними діячами їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення. Як і будь-яке суспільне явище, корупція в певних суспільних відносинах пронизує все суспільство, а в інших існувати не може. Сприятливими для існування корупції є приватна власність і забюрократизованість системи державного правління. Найчастіше термін застосовується по відношенню до бюрократичного апарату і політичної еліти.

Є три основні ознаки корупції. Перша – наявність публічної влади (і права розподіляти суспільні ресурси) у осіб, що задіяні в корупції. Друга – використання цієї влади в особистих інтересах. Третє, від корупції є видима шкода суспільству.

Для України проблема протидії корупції, особливо під час війни, продовжує залишатися однією з найактуальніших. Об'єктивні фактори її розвитку свідчать про те, що корупція створює суттєву небезпеку для життєдіяльності суспільства, і на сьогодні масштаби її поширення становлять загрозу національній безпеці. Тому на сучасному етапі розвитку, особливо на протязі війни з росією, коли відбулись кардинальні зміни у політичному та суспільному житті країни, змінились погляди і на проблему протидії корупції. Завдання боротьби з корупцією розглядаються нині як загальнодержавні та пріоритетні.

В останні декілька місяців Україну просто накрила лавина інформаційних повідомлень про звільнення, висунення підозр у скоєнні корупційних дій і затримання чиновників із різних державних відомств, зокрема митниці, податкової та міністерства оборони.

Достатньо навести приклади оголошення підозр в корупції Генеральним прокурором України А. Костіним низці державних службовців:

- ексзаступнику міністра оборони висунули підозру за фактом «перешкоджання законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань в особливий період. За даними слідства, він лобював укладення договорів про постачання продуктів для військових за завищеними цінами, закупівель бронезилетів та інших речей для ЗСУ низької якості.

- колишньому в.о. директора Департаменту державних закупівель та постачання матеріальних ресурсів Міноборони повідомили про підозру за фактом «розтрати коштів та перешкоджання законній діяльності ЗСУ – організовував закупівлю неякісних бронезилетів».

Останній гучний корупційний скандал – повідомлення представників Національного антикорупційного бюро й Спеціалізованої антикорупційної прокуратури про затримання суддів Верховного Суду при отриманні хабаря у розмірі 2,7 мільйона доларів. Одним з затриманих виявився голова суду Всеволод Князєв, якому оголошено про підозру. Ще у 18 суддів, зокрема, Великої палати, проводилися обшуки. Слідчі дії тривають [1].

Крім того, в Україні корупційні дії ототожнюються з впливом олігархів і впливом політиків, які на межі із бізнесом ведуть свої справи і зацікавлені в особистому збагаченні, а не в неупередженому розподілі ресурсів для суспільства.

Наприклад, упродовж березня 2023 р. на спотовому ринку електроенергії в Україні відбувалася «торгівля повітрям». Саме так свого часу назвали такий процес ЗМІ, коли 2020 року його здійснювала державна генкомпанія «Центренерго», яка тоді перебувала під контролем Ігоря Коломойського. Сьогодні вигодонабувачем цього процесу є ДТЕК Р. Ахметова.

Державний оператор атомних електростанцій НАЕК «Енергоатом» на ринку на добу наперед свідомо ставить завищену ціну електроенергії. В результаті частина його ресурсу не продається і випадає на балансуючий ринок.

На балансуючому ринку цю електроенергію по одній копійці за мегават-годину купує генерація ДТЕК. Потім продає її споживачам за ринковою ціною – близько 3000 грн/МВт·год.

Тож виходить, що державна компанія виробляє електроенергію, але не продає. А приватна – не виробляє, але продає. За нашими підрахунками, тільки в березні, коли обсяги неакцептованого ресурсу на балансуючому ринку були найбільшими, «Енергоатом» втратив близько мільярда гривень, які заробила ДТЕК. Побічним наслідком цієї схеми було збереження високої ціни на електроенергію навіть у профіцитні години. Маємо класичну монопольну змову двох компаній – найбільшого продавця та найбільшого покупця з метою отримання більшої вигоди [2].

В цьому випадку корупція зменшує конкуренцію, бо ліцензії, доступи до ринків та замовлення отримують “дружні”, а не найбільш ефективні підприємства. Відповідно, підприємці розуміють, що потрібно вкладати не в інновації і продукт, а в побудову знайомств з “потрібними” людьми. Від цього програє і бюджет (від завищених цін), і споживачі (від недостатньої якості товарів і послуг). Минулого року Інститут економічних досліджень та політичних консультацій поррахував, що економічний вигаиш від запровадження відкритих даних та антикорупційних заходів у державних закупівлях (ProZorro), податковому адмініструванню та на газовому ринку у 2019-2021 склав 6 мільярдів доларів США щорічно – це приблизно 6% ВВП України.

Ці гучні корупційні кейси важко пояснити не тільки українцям, які, кожен на своєму фронті, виборюють нашу свободу, але й іноземним партнерам.

Ці факти говорять про те, що боротьба з корупцією вийшла з формальних меж, стала предметом постійної уваги керівництва держави,

громадських організацій. Цей процес відбувається в умовах свободи засобів масової інформації та активізації громадянської позиції українців.

Це підтверджується і тим, що Україна отримала 33 бали 100 можливих в Індексі сприйняття корупції (CPI) у 2022 році та посіла 116 місце зі 180 країн. В 2021 році було так: 32 бали зі 100 можливих і 122 місце серед 180 країн. Тож Україна зміцнила свій показник, який є найвищим для країни з часу запуску оновленої методології CPI [3].

Сучасний розвиток української державності позиціонує корупцію як ключову загрозу національній безпеці та одну із найбільших перешкод на шляху розвитку країни, особливо під час воєнного стану. Корупція ставить під загрозу сам факт існування держави, виступає основною перешкодою для підвищення рівня життя населення, розвитку економіки, становлення громадянського суспільства, боротьби з організованою злочинністю.

Зростання корупції в Україні – один з основних бар'єрів на шляху залучення іноземних інвестицій і сучасних технологій в українську економіку. Незважаючи на майже три десятиліття ринкових реформ, успіхи української економіки залишаються скромними. Це мимоволі порушує питання про якість вітчизняних перетворень і можливі напрями їх корегування. Заплановане зростання української економіки несумісне з наявним широким розвитком корупції. Це означає, що або запланованого зростання досягти не вдасться, або для його досягнення доведеться перейти від декларативної до реальної боротьби з корупцією.

Саме тому необхідне розроблення та реалізація ефективних соціально-економічних стратегій протидії корупції на всіх рівнях соціально-економічної організації.

Література:

1. Стан і проблеми корупції в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pzmrujust.gov.ua/yurydychni-konsultatsii/>
2. Як Ахметов лише за березень заробив на “Енергоатомі”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zn.ua/ukr/energetics/>
3. Україна піднялась в рейтингу “Індекс сприйняття корупції” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://lb.ua/news/2023/01/31/544297>

*Бабій Любов Сергіївна,
викладач, спеціаліст вищої
категорії Вінницького торговельно-
економічного фахового коледжу
Державного торговельно-
економічного університету*

*Кислинська Ірина Іванівна,
викладач-методист,
спеціаліст вищої категорії
Вінницького торговельно-
економічного фахового коледжу
Державного торговельно-
економічного університету*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4381/>

Повномасштабна війна в Україні вимагає перегляду підходів до формування політики у сфері державного регулювання економіки та пошуку нових ефективних методів державного управління. Ключовими викликами для нинішньої економіки України є падіння виробництва, ріст числа безробітних, послаблення стійкості державних фінансів, загрози валютній стабільності.

Забезпечення фінансової стійкості входить в число пріоритетних завдань економічної політики країни. Це пояснюється тим, що фінансова стійкість сприяє ефективному розміщенню економічних ресурсів і розподілу ризиків, а отже, стимулює економічну активність. Фінансова система знаходиться в діапазоні стійкості тоді, коли вона здатна підвищувати продуктивність економіки, а також усувати фінансові дисбаланси, які виникають ендегенно або внаслідок значних негативних і непередбачуваних подій.

Такою подією стала війна з росією, що було, певним чином, непередбачено урядовими структурами держави.

Унаслідок розгортання на території України повномасштабної війни припинили роботу понад третина промислових підприємств. Прем'єр-міністр Денис Шмигаль заявляє, що збитки, завдані економіці України внаслідок війни, перевищують \$700 млрд, з них: 143 млрд дол. – це втрати інфраструктури, 112 млрд- втрати ВВП у 2022 р., 80 млрд – втрати підприємств та організацій, 54 млрд дол. – втрати прямих

інвестицій в українську економіку. Прогнозується, що до 2030 р. кумулятивні наслідки російсько-української війни становитимуть 1,2 трлн дол. втрат ВВП [1]. Очевидно, що вихід зі спіралі економічного падіння потребує зміни параметрів державної економічної політики та запровадження дієвих заходів з посилення мультиплікації ресурсів, задіяних у відновленні економіки країни.

Із початку повномасштабного нападу росії економіка та фінансова система переведені з ринкових засад управління на управління в «ручному» режимі для реагування на безпрецедентні виклики. Цей підхід спрацював. Він дав змогу вгамувати паніку та стабілізувати роботу фінансово-економічної системи.

Проте за поступового відновлення економіки негативні та дестабілізуючі ефекти від «ручного» управління фінансовою системою та величезного дефіциту бюджету стають відчутнішими. Це диктує наступний етап у фінансово-економічній політиці – перехід до прийнятного дефіциту бюджету з ринковими джерелами фінансування. Він дасть можливість створити передумови для повернення до традиційних монетарних інструментів і ринкових засад функціонування валютної системи.

Україні вдалось уникнути катастрофічних наслідків та втрат ВВП, про які багато писали як зарубіжні так і вітчизняні експерти, а також забезпечити безперебійну роботу галузей і виробництв країни, ефективне функціонування соціальної сфери тощо.

Однак, окрім прямих збитків, Україна продовжує зазнавати втрат економічного зростання. У І кварталі поточного року доходи загального фонду державного бюджету (без урахування грантів) були номінально нижчими за минулорічні показники на 11%, а з урахуванням інфляції – на 29%.

Інвестиційна активність в країні скоротилася до 11% ВВП, а рівень кредитування економіки – до 13% ВВП. Рівень безробіття та рівень бідності підвищились до 26% та 24% відповідно [2].

Скорочення сукупного та споживчого попиту вдарило по доходах реального сектора, який був змушений скорочувати робочі місця, що призвело до ще більшого скорочення доходів домашніх господарств та споживчого попиту.

Однак, важливим досягнення останнього періоду стало схвалення нової Програми з МВФ. Характерно, що згідно з прогнозом МВФ, середньорічні темпи економічного зростання України до 2033 року становитимуть, в середньому, близько 4%.

Це означає, що у наступні 10 років рівень ВВП України лише вийде на показник довоєнного 2021 року, а значить, що і рівень добробуту населення залишатиметься низьким упродовж цілого покоління.

Важливим фактором забезпечення фінансової стійкості держави є забезпечення стабільності банківської системи.

Війна загалом не справила негативного впливу на стан банківської системи. Навіть навпаки, банківська ліквідність активно поповнювалась завдяки емісійному фінансуванню дефіциту державного бюджету та надходженню міжнародної допомоги.

Наприкінці року ліквідність банківської системи вже в 6 разів перевищує нормативні значення, а основний та регулятивний капітал банків – в 2 рази.

Незважаючи на збільшення частки непрацюючих кредитів (до 36% проти 30% станом на початок року), банківська система зберігає солідну прибутковість: 11 млрд грн чистого прибутку, 118 млрд грн операційного, включаючи відрахування у резерви (дані за 10 місяців 2022 р.) [3].

Таким чином банківська система зберегла і зміцнила запас фінансової стійкості та потенціалу для розширення кредитування, що є вагомим чинником для подальшого успішного відновлення економіки.

Одним із ключових факторів економічної стабільності в країні є вирішення проблем обслуговування державного боргу. За підсумками 2023 року він може вирости до 6,4 трлн. грн. За останніми даними Міністерства фінансів, у кінці серпня 2022 року ця сума становила 3,9 трлн грн. (таблиця 1)

Чому за рік борг зростає майже вдвічі? Річ у тім, що країна щомісяця витрачає 230-250 млрд грн. Близько половини з цієї суми ідуть на оборону. Власних надходжень держави наразі не вистачає, аби покрити навіть військові видатки, не кажучи про соціальну сферу, освіту й медицину.

Таблиця 1.

Державний та гарантований державою борг України в 2023 р. (млрд. грн.)

	Зовнішній борг	Внутрішній борг	Усього
31.12.2021	2 362,72	1 062,56	2 672,06
31.12.2022	3 715, 13	1 389,69	4 073,50
31.03.2023	4 045, 16	1 444, 75	4 384,99

Кошти, яких не вистачає, компенсують західні партнери. Частину вони надають у формі грантів (у вересні 2022р. – 72,5 млрд грн), але переважно – кредитують. Як наслідок, Україна щомісяця збільшує борг на десятки мільярдів гривень. Судячи з проєкту державного бюджету, у 2023 році така тенденція триватиме. Через це розмір боргу перевищить вартість усіх вироблених у країні товарів та послуг [3].

Рада з фінансової стабільності на черговому засіданні 4 травня 2023 року погодила концепцію нової Стратегії розвитку фінансового сектору, розроблення якої передбачено Меморандумом про економічну та фінансову політику між Україною та Міжнародним валютним фондом.

Головними цілями оновленої стратегії будуть забезпечення макроекономічної та фінансової стабільності, орієнтація фінансової системи на відновлення країни, сучасні фінансові послуги, ефективне регулювання фінансового сектору.

Література:

1. Шмигаль Д. Збитки завдані економіці України внаслідок війни. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://interfax.com.ua/news/economic>.
2. За рік війни інфраструктурі України завдано збитків майже на \$144 млрд – KSE. [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://suspilne.media/422019-za-rik-vijni>
3. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (лютий 2023). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv>

*Власенко Анна Сергіївна,
студенка, Національний технічний
університет України «Київський
політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»*

*Науковий керівник:
Марченко Валентина Миколаївна,
доктор економічних наук,
професор, Національний технічний
університет України «Київський
політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»*

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4388/>

У сучасних ринкових відносинах вирішальною передумовою того, чи може підприємство працювати гармонійно, є фінансові ресурси. Вони відіграють важливу роль у забезпеченні розвитку господарської

діяльності, розширенні та модернізації основних фондів, оплаті праці та соціальних заходах.

У наукових дослідженнях більшості авторів фінанси постають як категорія господарського життя і є невід'ємною частиною ринкової економіки [1]. Відповідно до [2] успіх підприємницької діяльності безпосередньо залежить від стану фінансових ресурсів суб'єкта господарювання та вибору стратегії його фінансових ресурсів. В Україні фінанси розглядаються як економічна категорія в системі грошових відносин, що відображає формування, розподіл і використання фінансових ресурсів фондів (на макрорівні – ВВП і національний дохід, на мікрорівні – доходи і прибуток) і задоволення інтересів і потреб громадськості.

Найважливішим завданням управління фінансовими ресурсами є визначення кількості, джерела та форми фінансових ресурсів для залучення до господарської діяльності підприємств. Їх формування відбувається, як правило, за рахунок різних джерел: власного капіталу підприємства, позикових і залучених фінансових ресурсів.

Процес управління фінансовими ресурсами поділяється на три основні напрями [3]:

1) здійснювати загальний аналіз і планування майнового та фінансового стану підприємства, загальну оцінку активів і джерел фінансування підприємства;

2) Забезпечувати підприємство достатніми фінансовими ресурсами, тобто керувати джерелом формування фінансових ресурсів підприємства;

3) Оптимальний розподіл і використання фінансових ресурсів здійснюється в рамках політики підприємства щодо управління капіталом, управління активами та інвестиційної політики.

Серед етапів управління фінансовими ресурсами виділяють наступні [4]:

1. Визначення і постановка проблеми.
2. Збір та обробка даних згідно поставленої проблеми.
3. Аналіз отриманої інформації.
4. Прийняття управлінських рішень на основі проведеного аналізу.
5. Реалізація прийнятих рішень.
6. Оцінка результатів реалізації рішень.

До методів управління фінансовими ресурсами підприємства відносять традиційні та прогресивні методи. До традиційних методів відносять збільшення власного капіталу за рахунок отримання внесків до статутного фонду від засновників та акціонерів, одержання податкових

пільг, фінансова допомоги на безповоротній основі та збільшення позикового капіталу шляхом отримання товарних кредитів, отримання банківських кредитів та отримання допомоги на поворотній основі. В свою чергу, до прогресивних методів управління фінансовими ресурсами відносять збільшення власного капіталу шляхом розміщення депозитарних розписок на міжнародних фінансових ринках, розміщення похідних цінних паперів та акцій підприємства, розміщення корпоративних облігацій на національному та міжнародному ринках, отримання вексельного комерційного кредиту, дисконтування дебіторської заборгованості, застосування товаророзпорядчих цінних паперів, застосування лізингу [5].

Описані вище методи управління фінансовими ресурсами підприємства можна згрупувати та представити у вигляді схеми, що представлена на рисунку 1.

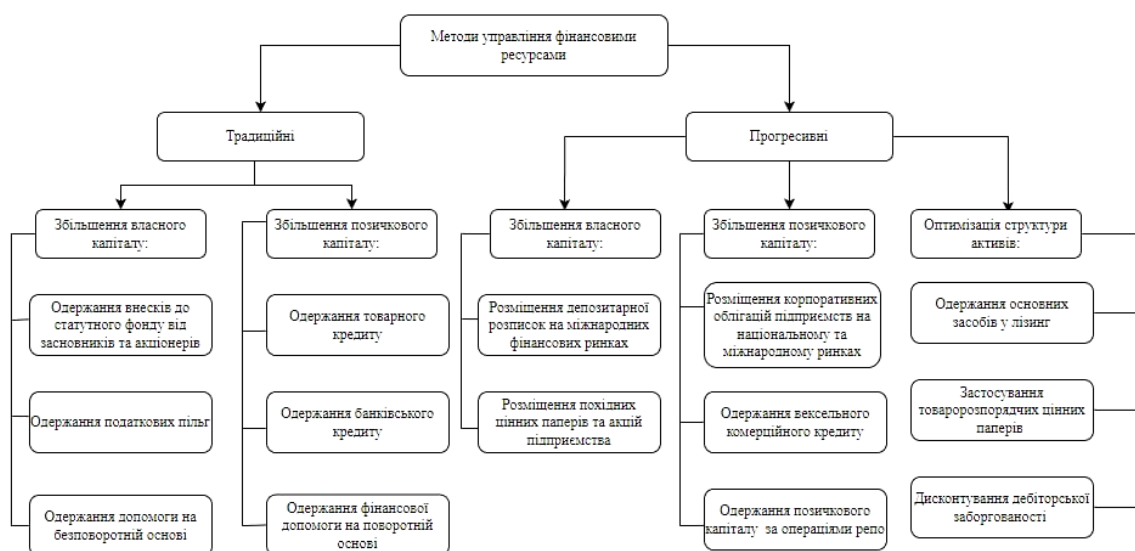

Рисунок 1 – Методи управління фінансовими ресурсами підприємства

Таким чином, можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку економічної теорії управління фінансовими ресурсами підприємства з використанням сучасних методів та підходів є головним чинником його економічного зростання.

Література:

1. Єрешко Ю.О. Методологічні засади управління фінансовими потоками підприємства / Ю. А. Єрешко // перекл. з англ. Економіка та держава: міжнародний науково-практичний журнал. – 2017. № 11. – с. 72-76.

2. Ткаченко П. І. Управління фінансовими ресурсами підприємств: управління ефективністю формування та використання [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2013/12.pdf.
3. Бондаренко О. С. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання / О. С. Бондаренко // Економіка та держава: міжнародний науково-практичний журнал. – 2018. – №6. – 21-24.
4. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: Учебный курс / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2008. – 528 с.
5. Гайдук І.О. Класифікація фінансових ресурсів підприємства / Гайдук І.О. // Збірник наукових праць. – 2018. – с. 363.

*Глухова В.І.,
кандидат економічних наук,
доцент, Кременчуцький
національний університет імені
Михайла Остроградського*

*Жукова Є.В.,
студентка 4 курсу, Кременчуцький
національний університет імені
Михайла Остроградського*

*Мар'янченко С.Г.,
студентка 4 курсу, Кременчуцький
національний університет імені
Михайла Остроградського*

РИЗИКИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДНОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4402/>

В умовах нестабільності та невизначеності соціально-економічної ситуації, впливу ряду факторів внутрішнього й зовнішнього середовища та існування кризових явищ, важливою особливістю бюджетної системи є забезпечення її стійкості. Недосконалий бюджетний менеджмент також веде до ризикованості наповнення доходної бази як державного, так і місцевих бюджетів. В умова фінансової децентралізації особливого значення набуває дослідження проблем виникнення, аналізу та оцінки

ризиків доходів місцевих бюджетів задля подальшого ефективного управління ними, що віддзеркалюється в роботах вітчизняних науковців [1-5].

Наявність бюджетних ризиків доходів, тобто ризиків недоотримання запланованого рівня доходів і виконання бюджетних зобов'язань, пов'язана з впливом низки факторів, серед яких можна виділити наступні: необґрунтоване завищення планів доходів до місцевих бюджетів; невиконання планових показників через пандемію коронавірусної хвороби, війну з росією; наявність значного обсягу тіньової зайнятості; недосконала система місцевого оподаткування; відсутність зацікавленості місцевих органів в нарощуванні власної доходної бази через існуючу систему міжбюджетного регулювання; пільгове оподаткування та інші (рис.1).

В процесі формування доходної бази місцевих бюджетів усіх рівнів існують бюджетні ризики різного характеру, які часто взаємопов'язані (наприклад, ризики кризових явищ в економіці, неплатоспроможності платників, ризики неритмічності надходження податків та інших платежів до бюджету, ризики незбалансованості бюджету), тому їх доцільно комплексно досліджувати, щоб максимально передбачити негативний вплив на доходну частину бюджету та по можливості запобігти її втратам.

Для мінімізації бюджетних ризиків доходів вважаємо за доцільне:

- посилення боротьби з тіньовим сектором економіки;
- запровадження механізмів стимулювання економічної активності місцевої влади, зокрема, закріпленні за місцевими бюджетами частки обсягу загальнодержавних податків і зборів;
- збільшення обсягу власних доходів бюджетів на місцевому рівні;
- розвиток системи місцевих податків і зборів відповідно до зарубіжного досвіду з акцентом на майнове оподаткування;
- скорочення обсягу податкових пільг, регулярне оприлюднення інформації щодо втрат доходів внаслідок податкових пільг;
- посилення державного фінансового контролю шляхом взаємодії контролюючих органів, оприлюднення результатів бюджетного контролю.

Список використаних джерел:

1. Бакеренко Н., Карагозлю Ю. Підходи до визначення ризику місцевих бюджетів та його складові. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2013. Т. 18, Вип. 1. С. 8-13.
2. Булгакова С., Микитюк І. Бюджетний ризик: сутність, класифікація, фактори виникнення. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2010. № 1. С. 59-68.

3. Глухова В. І., Саленко О. В., Пономаренко А. А. Ризики формування доходів місцевих бюджетів та шляхи їх мінімізації. *Сталий розвиток економіки*. 2014. № 1. С. 220-227. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2014_1_31.
4. Федосов В.М. Бюджетна система: навч. посіб. / за ред. Федосова В.М., Юрія С.І. К.: Центр учбової літератури, 2012. 871 с.
5. Шаповал О. А. Управління бюджетними ризиками. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2021. №1 (118). С. 105-108.

***Ключник Владислава Олегівна,
студентка, Харківський
національний університет
імені В.Н. Каразіна***

***Науковий керівник:
Мангушев Дмитро Валерійович,
кандидат економічних наук,
доцент, Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна***

ЯК П'ЯТЬ ПОЧУТТІВ ДОПОВНЮЮТЬ МАРКЕТИНГОВУ СТРАТЕГІЮ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4394/>

Маркетинг постійно трансформується, наразі він переходить від характеристик та переваг продукту до клієнтського досвіду. Сучасні клієнти стали дуже вимогливими і, крім задоволення їхніх основних потреб, шукають чогось більшого.

Для того, щоб у клієнтів склалося конкретне враження про бренд, щоб воно чітко сформувалося в їхній свідомості, необхідно застосовувати нейромаркетинг – підхід, сформований на п'яти почуттях. Це основа брендингу та маркетингових стратегій багатьох всесвітньо відомих і успішних брендів.

Основна мета інструменту – м'яко схилити людину купити товар або замовити послугу. Бажаний результат досягається завдяки впливу на підсвідомість. Нейромаркетинг також може залучати споживачів, вибудовуючи асоціації з приємними спогадами та емоціями.

Цей підхід може стати ефективним доповненням до будь-якої маркетингової стратегії. Взагалі існує п'ять основних способів сприйняття людиною світу, саме відштовхуючись від них, можна впливати на імпульси в мозку:

1. Зір

Один із найважливіших методів впливу на людину – через колір. Використання певних кольорів може розставити акценти і створити настрій, який зробить пропозицію більш привабливою. Дослідження показують, що зелений колір заспокоює, синій викликає довіру, а чорний надає статусу.

Світло – ще один спосіб підштовхнути клієнта до покупки. Відіграє роль як інтенсивність, так і температура освітлення. Так тепле світло використовують у пекарнях та булочних для того, щоб створити затишну атмосферу та підкреслити теплі відтінки свіжоспеченого хліба. У рибних чи молочних, навпаки, застосовується холодне світло – за його допомогою продукція виглядає свіжішою.

2. Слух

Дуже часто бренди використовують звуки з метою викликати певні емоції та спонукати до визначеної поведінки. Існує безліч способів, які допоможуть покращити імідж та зробити себе таким, що запам'ятовується, за допомогою звуку.

Наприклад, компанія Visa ретельно продумала звук, який видає платіжна система, під час здійснення транзакцій клієнтом у додатку. Згідно з дослідженнями компанії, цей звук викликає у клієнтів почуття безпеки та символізує швидкість.

3. Нюх

Аромати використовують для створення атмосфери. Вони можуть діяти розслаблюючим або стимулюючим чином, викликати приємні спогади і прямо підштовхувати клієнтів до здійснення покупок.

Так, наприклад, кав'ярні часто встановлюють систему ароматизації, завдяки якій приємний аромат кави відчувається на вулиці, внаслідок чого люди, які проходять повз, мимоволі піддаються силі запаху.

4. Дотик

У нейромаркетингу цей метод включає використання тактильних стимулів для створення позитивних асоціацій з продуктом або брендом. Наприклад, упаковка товару може бути спеціально розроблена з використанням текстур, які викликають у покупця приємні відчуття під час торкання.

Крім цього, можна використовувати приємні тактильні матеріали у навколишньому середовищі. Наприклад, пуф або диван для примірки взуття може бути обтягнутий якісною тканиною.

5. Смак

Деякі магазини роблять власні фірмові цукерки або вибирають певні солодощі. Пригощаючи ними клієнта, можна досягти запам'ятовування смаку та асоціювання з магазином. Цей тип нейромаркетингу зустрічається рідко.

Отже, використання нейромаркетингу є необхідним для успішної реклами та маркетингової стратегії. Ця наука дозволяє отримати об'єктивні дані про реакцію споживачів на рекламу та маркетингові заходи, а також розуміти їхні емоції та поведінку. Знання, отримані за допомогою нейромаркетингу, допомагають маркетологам оптимізувати свої кампанії, створювати привабливий та ефективний контент, а також встановлювати міцний емоційний зв'язок зі споживачами. Ці переваги сприяють збільшенню успішності маркетингових ініціатив та підвищенню конкурентоспроможності брендів. Тому нейромаркетинг є незамінним інструментом для тих, хто бажає зрозуміти та впливати на споживачів у найефективніший спосіб.

Література:

1. Нейромаркетинг: веб-сайт. URL: <https://elit-web.ua/blog/nejromarketing> (дата звернення: 21.05.2023).
2. Нейромаркетинг у бізнесі й продажах: веб-сайт. URL: <https://torgsoft.ua/articles/stati/neuromarketing/> (дата звернення: 21.05.2023).
3. Нейромаркетинг та його застосування в житті: веб-сайт. URL: <https://skynum.com/ru/blog/neiromarketing-i-ego-primenenie-v-zhizni> (дата звернення: 22.05.2023).
4. Сенсорний маркетинг: веб-сайт. URL: <https://midsun-aroma.com/ru/blog/sensornyj-marketing-5-chuvstv> (дата звернення: 22.05.2023).

*Костенко Наталія Іванівна,
студентка, Навчально-науковий
інститут економіки і
менеджменту, Харківський
національний університет міського
господарства імені О.М. Бекетова*

*Науковий керівник:
Баландіна Ірина Сергіївна,
кандидат економічних наук,
доцент, Харківський
національний університет міського
господарства імені О.М. Бекетова*

ІННОВАЦІЇ ЯК МЕАНІЗМ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ГОТЕЛЬНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4360/>

Ринок готельних послуг є дуже сприйнятливим до дії політичних, економічних та соціальних змін. Готельно-ресторанний бізнес – один із найперспективніших і успішно розвинутих напрямів бізнесу в Україні. Особливістю цього бізнесу є орієнтація на європейські сервісні стандарти й стрімкий перехід до них. Готель чи ресторан – це візитна картка будь-якого міста або ж навіть країни. У сучасних умовах організація готельного комплексу неможлива без попереднього визначення певного типу засобу розміщення, орієнтації на сегмент споживачів. Головна мета діяльності підприємств готельного господарства – надавати бездоганне обслуговування, перевищуючи очікування споживачів, бути лідером у своєму сегменті на своєму ринку [1].

На сучасному етапі розвитку готельного бізнесу велика увага приділяється новим технологіям та інноваціям, що покликані поліпшити функціонування закладів гостинності, якість обслуговування та зберегти час відвідувачів. До таких технологічних інновацій доцільно віднести: втілення передових інформаційних і телекомунікаційних технологій; удосконалення технології надання готельних послуг; створення нових видів готельних послуг, моделей готельного бізнесу; формування

стратегічних альянсів; упровадження сучасних форм управління підприємствами.

Сьогодні готелі зацікавлені в упровадженні інновацій, оскільки це дає їм змогу отримати конкурентну перевагу на ринку. Це характерно, насамперед, для міжнародних мережових готелів, що мають можливості для вкладення значних коштів у розроблення нових технологічних сервісів. У таких готельних комплексах широко впроваджуються нові технології, що сприяє спрощенню процесу бронювання номерів, посиленню контролю над доходами, витратами та зайнятістю персоналу [2].

Досить популярні в індустрії гостинності програми лояльності: часто клієнтам надається можливість стати членами «елітних» або «платинових» клубів, збирати бали та отримувати цінні подарунки. За інформацією Accenture Interactive, учасники програм лояльності приносять на 12-18% більше прибутку, ніж клієнти, які не беруть участі у таких програмах [3].

Сьогодні голосовий пошук знаходиться лише на початку свого розвитку, але швидко набирає популярність, оскільки дає змогу клієнтам легко, швидко і, що найбільш важливо, без використання рук шукати необхідну інформацію. Віртуальні персональні помічники з вбудованими інструментами розпізнавання голосу, такі як Apple Siri, Amazon Alexa або Google Assistant, усе частіше використовуються для вирішення повсякденних завдань та питань, і така система поступово замінить пошук, заснований на введенні тексту. Згідно з даними дослідження Statista, проведеного на початку 2019 р., 43% споживачів вже вважають за краще звертатися до голосового пошуку, оскільки це набагато швидше друку, відвідування веб-сайтів або використання додатків.

Ще однією з інноваційних тенденцій розвитку готельного господарства як в Україні, так і в усьому світі є орієнтація на екологічність. Сьогодні дедалі більшої популярності набуває рух за охорону навколишнього середовища [4]. Екоготель – це заклад розміщення, що функціонує за принципом збереження екології, тим самим намагаючись максимально не забруднювати навколишнє середовище. У цих закладах упроваджують інноваційні технології, що дають змогу зберігати електроенергію, час та інші ресурси.

Актуальним є створення молодіжних готелів спрощеного сервісу – хостелів і студентських готелів. Цікава пропозиція створення готелів-замків на базі архітектурної спадщини регіонів України, для чого слід провести інвентаризацію пам'ятників та визначити ті з них, в яких доцільно буде розмістити готелі.

Отже, застосування інноваційних технологій в роботі готелю, підвищує його конкурентоздатність, якість надаваних послуг, що позитивно впливає на імідж підприємства, збільшуючи потік постійних клієнтів, що відповідно гарантує отримання прибутку підприємством.

Готельно-ресторанний сектор має виняткове значення для розвитку українського туризму та національної економіки. Становлення України як сучасної європейської держави, її інтеграція у світову економіку у тому числі пов'язані зі здатністю підприємств галузі забезпечити високий рівень якості та комфорту, задовольнити найрізноманітніші запити відвідувачів.

Література:

1. Shikina O. V., Fadieieva G. I. (2017) Teoretychni osnovy diialnosti kontseptualnykh hoteliv ta ikh klasyfikakhiiia [Theoretical foundations of the concept hotels and their classification]. Eastern Europe: Economics, Business and Management, no. 6 (11), pp. 207-214.
2. Рудінська О.В. Сучасні тенденції класифікації послуг та інноваційного розвитку готельних підприємств / О.В. Рудінська, І.М. Ненно // Економіка та управління підприємствами. – 2019. – Випуск 33. – С. 211-215.
3. Мікляєва Н. О. Інновації у сфері готельно-ресторанного бізнесу / Н. О. Мікляєва // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2010. – С. 504-506.
4. Іванов А.М. Проблеми екологізації при зонуванні охоронних територій / А.М. Іванов // Економічний простір: зб. наук, праць. – 2011. – №48/1. – С. 292-301.

*Лаврик Владислава Сергіївна,
бакалавр, Національний технічний
університет України «Київський
політехнічний інститут
ім. Ігоря Сікорського»*

*Науковий керівник:
Марченко Валентина Миколаївна,
доктор економічних наук,
професор, Національний технічний
університет України «Київський
політехнічний інститут
ім. Ігоря Сікорського»*

БІЗНЕС ПІД ЧАС ВІЙНИ: МАРКЕТИНГ ДЛЯ ПІДПРИЄМЦІВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4392/>

Початок повномасштабного вторгнення завдав важкого удару українській економіці та бізнесу. Маркетингові інструменти та традиційна політика ведення бізнесу стали не актуальними і втратили свою цінність [2].

В результаті економічної кризи, проблем з логістикою, знецінення національної валюти переоцінка в деяких категоріях товарів вже відбулася два, три чи навіть більше разів. Тому підвищення додаткової цінності бренду залишається єдиним шляхом утримання споживача.

Щоб утримати своїх споживачів у складні часи, та здобути увагу нових клієнтів, підприємствам потрібно обережно поводитися в інфо просторі та змінити підхід на користь відповідального маркетингу. Зокрема, не варто замовчувати або уникати тему війни, потрібно правильно реагувати на соціально-політичні події та розповідати аудиторії про свої цінності – це необхідність для кожного бренду [1].

Відмовитися від стратегії замовчування та уникнення суспільних тем, що «не стосуються» бренду.

Не паразитувати на війні та не використовувати інфоприводи, пов'язані з нею, там, де це є зайвим та недоцільним.

Демонструвати прозору та зрозумілу політичну, соціальну, екологічну та культурну позицію і підтверджувати це діями, які несуть користь людям (адже більшість споживачів нададуть перевагу брендам, що опікуються соціальними проблемами, а не суто прибутком) [1].

Виконувати те, що компанія обіцяє у своєму ключовому комунікаційному повідомленні. Утриматись від зайвих обіцянок.

Намагатися робити бренд людянішим та відкритішим – змінити фокус зі споживача на людину. Не демонструвати бажання очікувати прибутку від кожного дотику зі споживачем.

Спростити споживання продукту чи запропонувати новинки, які допоможуть клієнтам оптимально використовувати товар в умовах воєнного стану та невизначеності.

Загалом воєнна комунікація має адаптуватися до поточних умов. Повномасштабна війна змінила життя кожної людини й разом з цим її ставлення до брендів та споживацьку поведінку. При побудові маркетингової стратегії компанії мають зважати на ці зміни й створювати перш за все людяну, щиру та відповідальну комунікацію, в якій на першому місці завжди стоятимуть загальнолюдські цінності [1].

Література:

1. Маркетинг воєнного часу: як змінилася поведінка споживачів під час війни? Чи потрібний бренд у воєнний час? Як має змінитися підхід до маркетингу? – дослідження Navas Village Ukraine [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cases.media/article/marketing-voyennogo-chasu-doslid-zhennya-havas-village-ukraine>
2. Що турбує бізнес в Україні під час війни? – РБК Україна [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/glavnaya-zadacha-vystoyat-bespokoit-biznes-1655831867.html>

*Мусієнко Олена Вікторівна,
викладач-методист
Таращанського технічного
та економіко-правового
фахового коледжу*

ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4386/>

Актуальність теми дослідження визначається тим, що в Україні малі підприємства ще не посіли належного місця в національній економіці країни, в той час, як, наприклад, в країнах ЄС малі підприємства розглядаються як визначальний фактор у досягненні конкурентоспроможності європейської економіки на світовому ринку,

високої ефективності внутрішнього ринку, а також як фактор забезпечення зайнятості населення.

Більш за все суб'єктів малого підприємництва пригнічує податковий тягар. Це призводить до певних негативних наслідків таких, як спад ділової активності суб'єктів господарювання, відтік національного капіталу за кордон, тінізація економіки. Через це зменшуються надходження у бюджет, що в свою чергу знову примушує державу вводити нові податки та збільшувати базу існуючих податків. Таким чином, все обертається по колу і не дає можливості суб'єктам малого підприємництва успішно розвиватися.

Існує два критерії, за якими можна визначити, наскільки ефективною є система оподаткування в малому бізнесі: — вона повинна бути зрозумілою та спрощеною для суб'єктів господарювання; — повинна забезпечувати достатні податкові надходження для виконання покладених на державу функцій, що є важливим для місцевих громад.

Одним з основних завдань економіки України є стимулювання підприємницької діяльності через створення сприятливих умов її оподаткування. На даний момент податкова система України передбачає дві форми оподаткування — загальну і спрощену [3]. Як юридичні особи, так і фізичні особи-підприємці мають право вибрати для себе одну з них.

В Україні система оподаткування застосовується з моменту виникнення підприємницької діяльності. Її використовують, коли із заявою про реєстрацію не було подано заяви про застосування спрощеної системи оподаткування. Умови роботи на загальній системі оподаткування встановлені ст. 177 Податкового кодексу України [3]. Податок на прибуток сплачується за ставкою 18%. Також підприємства, які працюють на загальній системі оподаткування, сплачують єдиний соціальний внесок (22%) і військовий збір у розмірі 1,5% від чистого доходу».

Рівень розвитку малого підприємництва в Україні кардинально відстає від багатьох провідних країн світу (згідно статичного спостереження кількість малих підприємств бізнесу нашої держави значно менша ніж за кордоном). Однією із причин недостатнього ефективного проведення загальнодержавної й регіональної підтримки малого бізнесу є крайня неоднорідність України в економічному й соціально-політичному відношенні.

Незважаючи на ряд обмежень, спрощена система оподаткування є більш зручною в застосуванні. Тому при виборі системи оподаткування, підприємцю необхідно зважити всі переваги і недоліки двох систем оподаткування, щоб вибрати найбільш прийнятну в оподаткуванні та застосуванні.

Список використаних джерел:

1. Безус А. М., Шафранова К. В. Розвиток підприємств малого бізнесу в Україні. Проблеми розвитку економіки. Вісник КНУТ. №3 (99). 2020. С. 7-17.
2. Білик В. В. Сучасні тенденції розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.
3. Податковий кодекс України / Верховна Рада України.
4. Поліпшення бізнес-клімату. Урядовий портал.

*Смола Марина Русланівна,
студентка спеціальності «Облік
і оподаткування» економічного
факультету, Чернівецький
національний університет імені
Юрія Федьковича, м. Чернівці*

*Науковий керівник:
Танасієва Марина Миколаївна,
кандидат економічних наук,
доцент, Чернівецький
національний університет імені
Юрія Федьковича, м. Чернівці*

МІЖНАРОДНІ РОЗРАХУНКИ ТА ЇХ ВИДИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4369/>

Україна, як країна з відкритою економікою, є активним «гравцем» на ринку міжнародної торгівлі, і це в результаті дає можливість не лише більш ефективно використовувати ресурси, а й задовольняти населення тими благами, які не є поширеним на вітчизняному ринку. Активна участь України на ринку міжнародних економічних відносин обов'язково супроводжується виникненням договірних умов, їх розробкою та аналізом. Відповідно, одним із важливих аспектів обговорення є платіжні

умови, а саме вибір найефективніших форм розрахунків, які були б оптимальними для усіх учасників угоди.

Міжнародні розрахунки включають у себе, як розрахунки у процесах обміну товарами та послугами, так і розрахунки за операціями, що несуть некомерційний характер, також за кредитами та операціями обміну капіталами між різними країнами.

Виникнення міжнародних розрахунків є результатом розвитку і поглиблення інтернаціоналізації товарного виробництва, який відображає відносну відокремленість грошових потоків у міжнародному розподілі внаслідок невідповідності періодів виробництва і безпосередньої реалізації товарів та віддаленості ринку збуту [1, с. 29].

Форми міжнародних розрахунків – це визначені правила та порядки документального оформлення розрахунків між учасниками зовнішньоекономічної діяльності, які формуються інститутами різних напрямів, органами держаної влади та міжурядовими угодами.

Міжнародні розрахунки – це урегулювання платежів і грошових вимог та заборгованостей, що виникають в результаті економічних, політичних і культурних відносин між суб'єктами різних країн. Вони включають у себе, як і формальну складову, тобто умови і порядок їх здійснення, так і практичну діяльність, яка відображається у діяльності банків по їх проведенню.

Зазвичай міжнародні розрахунки здійснюються без готівкою на банківські рахунки.

Найчастіше учасниками міжнародних розрахунків є експортери, імпортери та банки. Перші учасники укладають угоду про рух товару та еквіваленту у вигляді грошей, поточного оформлення цих операцій. Банки в свою чергу не є лише посередниками, адже вони можуть бути і кредиторами, які здійснюють фінансування угод, контролю, а також гарантами. Рівень впливу банківських установ встановлюється відповідно до масштабів зв'язків країни, купівельної спроможності валюти, особливостей банківської системи, фінансового стану та репутації підприємств-учасників.

Виділяють 4 основні форми розрахунків: акредитивний платіж, інкасо, авансовий платіж, відкритий рахунок. До форм не включають розрахунки через чеки, векселі та звичайні банківські перекази, адже їх доцільніше віднести до способів оплати, за допомогою яких відбувається реалізація основних форм [2].

Вибір форми платежу визначається типом товару, попитом і пропозицією, характером економічних відносин між сторонами угоди, способом транспортування товару і фінансовим становищем сторін.

Вибір також визначається співвідношенням часу між поставкою товару та сплатою ціни. Як наслідок, за умови оптимального вибору, форма оплати в угоді може також слугувати юридичним інструментом забезпечення боргу.

Варто розглянути кожен вид міжнародних розрахунків детальніше.

Аванс – це форма оплати, згідно із якою імпортер оплачує товар самостійно або через свій банк чи банк експортера під час передачі товарів або послуг експортеру. Вона використовується лише тоді, коли кредитоспроможність імпортера викликає сумніви або коли імпортер має труднощі зі збором необхідних коштів для виробництва замовлених товарів, однак, остаточний розрахунок залежить від підтвердження всіх документів банком імпортера.

Акредитив – це договір, за яким банк на прохання клієнта зобов'язується сплатити третій особі (експортеру-бенефіціару), на користь якої відкрито акредитив, грошові кошти, акцепт переказного векселя, виставленого бенефіціаром, інegoціацію (купівлю) документа, виставленого експортером (бенефіціаром), відповідно до визначених умов.

Порівняно з іншими видами розрахунків, акредитиви мають більше можливостей для захисту інтересів експортерів. Тривалість та умови акредитива повинні бути узгоджені до здійснення платежу (безакцептного або акцептного). Також, варто зазначити, що існує декілька типів акредитивів – відзивний, безвідзивний, револьверний, переказний, покритий, акредитив з оплатою проти документів

Інкасо – це банківська операція, під час якої банк за дорученням клієнта отримує від імпортера платіж за товари або послуги, відвантажені імпортеру, і депонує платіж на банківський рахунок експортера.

Відкритий банківський рахунок використовується, коли продажі здійснюються на кредитних умовах, узгоджених між експортером та імпортером. Ця форма кредитує не вигідною для експортера, але дуже вигідною для імпортера. Імпортер не тільки отримує товар, але й має можливість продати його до здійснення платежу, спосіб оплати, при якому продавець просто надсилає рахунок-фактуру покупцеві, а покупець повинен оплатити його протягом певного часу після отримання і не вимагає документального підтвердження і використовується тільки для філій та інших невеликих компаній.

Усі міжнародні платежі пов'язані з ризиками як для експортера, так і для імпортера такі для імпортера. Це залежить від низки факторів, таких як тип товару, ступінь взаємної довіри партнерів, платоспроможність партнерів, надійність банків, що беруть участь в угоді.

Тому кожна сторона угоди намагається обрати ту форму розрахунків, яка є для найбільш вигідною і менш ризикованою.

Кожна форма міжнародних розрахунків має свої переваги та недоліки. Наприклад авансовий платіж є дуже привабливим для експортерів, оскільки вони отримують свої гроші та гарантії, а іноді імпортери, з іншого боку, використовують авансовий платіж ще до того, як товар буде вироблений, тому що вони змушені шукати додаткові ресурси.

Застосування типу відкритого рахунку навпаки не вимагає від імпортера вилучати кошти з обороту для того, щоб мати можливість оплатити рахунок постачальника через деякий час після продажу товару.

Акредитиви та форми інкасо позбавлені цих недоліків та є більш надійними і здійснюються за участю банківських установ, що призводить до значного подорожчання таких форм розрахунків [3].

Таким чином, міжнародні розрахунки – це система організації та регулювання платежів між фінансовими вимогами і заборгованостями, що виникають у процесі зовнішньоекономічної діяльності між країнами, підприємствами та організаціями, між державами, підприємствами, господарюючими суб'єктами та громадянами різних країн.

Вироблена міжнародною практикою форма міжнародних розрахунків є своєрідним інструментом захисту від валютного ризику, і вони відрізняються за своєю структурою і ступенем гарантій, а також формою участі банків у розрахунках.

Список літератури:

1. Бердар М. М. Фінанси підприємств / М. М. Бердар [навч. посіб]. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
2. Офіційне інтернет представництво національного банку України «Нормативно-правові акти з питань безготівкових розрахунків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=66326
3. Міжнародні розрахунки і валютні операції : навчальний посібник / Зянько В. В., Єпіфанова І. Ю., Мельничук Д. П. – Вінниця : ВНТУ, 2021. – 106 с.

*Хрустальова Юлія Сергіївна,
студентка спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа
та страхування», Київський
національний університет
імені Тараса Шевченка*

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4372/>

Категорія «фінансові ресурси» є багатокомпонентною, що створює передумови для існування різноманітних наукових підходів до її трактування. У наукових працях існують розбіжності щодо тлумачення економічної сутності фінансових ресурсів залежно від рівня їх обігу: на рівні держави або суб'єктів господарювання. У табл. 1 представлено поняття та сутність фінансових ресурсів (табл. 1).

Таблиця 1

Основні підходи до трактування категорії «фінансові ресурси»
у наукових джерелах

Автори	Сутність категорії
О. Василик, О. Філімоненков	Грошові заощадження та доходи, які формуються під час розподілу та перерозподілу ВВП і акумулюються у відповідних фондах з метою забезпечення безперервного процесу розширеного відтворення та забезпечення інших суспільних потреб.
О. Гудзь	Обсяг усіх високоліквідних активів, котрі знаходяться у розпорядженні суб'єкта економічних відносин, використання яких передбачає виконання фінансових зобов'язань та розширеного відтворення, обсяг і склад визначає рівень платоспроможності підприємства.
І. Зятковський	Грошові цільові фонди, створені у процесі розподілу та перерозподілу ВВП, сформованого в організації, котрі використовуються нею на правах власності, забезпечуючи статутні потреби.
П. Лайко, М. Мних, А. Поддєрьогін, С. Мішина	Грошові кошти у фондовій, нефондовій або матеріальній формах, сформовані для забезпечення фінансових зобов'язань, поточних витрат та витрат розширеного відтворення.
Ю. Петленко	Грошові кошти, залучені з різних джерел для забезпечення господарських потреб підприємства та призначені для забезпечення власних потреб установи.
П. Стецюк	Найліквідніші активи підприємства, які сприяють безперебійному руху грошових потоків.
В. Опарін, А. Чупіс	Всі грошові кошти, які перебувають у розпорядженні підприємства та зосереджуються в основних та оборотних активах.

Джерело: використано за даними [1, с. 18; 2, с. 73; 3, с. 85; 4, с. 108]

Представлені погляди науковців щодо трактування фінансових ресурсів підприємства дозволяє виокремити три основні підходи до розуміння їх сутності:

1) фінансові ресурси у розпорядженні різних суб'єктів економічних відносин (держави, підприємства, домогосподарства);

2) фінансові ресурси як складова оборотних активів підприємства або джерел їх формування;

3) фінансові ресурси як наслідок накопичення оборотних активів підприємства або джерел їх формування [5, с. 11].

Отже, фінансові ресурси підприємства є сукупністю доступних грошових ресурсів, які перебувають у розпорядженні бізнес-організації з метою придбання та накопичення необхідних активів для реалізації всіх видів діяльності з метою отримання прибутку та інших соціально-економічних вигод.

Література:

1. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник. Київ, 2001. С. 18.
2. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : монографія. К., 2007. С. 73.
3. Лайко П. А. Фінанси підприємств : підр. для студ. вузів. К., 2004. С. 85.
4. Фінанси підприємств : підручник [7-ме вид.] / [А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.] ; під ред. А. М. Поддєрьогіна. К. : КНЕУ, 2008. С. 108.
5. Алексєєва В.Р. Фінансові ресурси в умовах економічних перетворень // Вісник «ВАТРА» КНТЕУ. Вінниця, 2018. Вип. 57. С. 9-15.

*Черненко Тетяна Віталіївна,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти, Державний
податковий університет*

*Науковий керівник:
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач кафедри
економічної політики, Державний
податковий університет*

ВІДНОВЛЕННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4374/>

Повномасштабне вторгнення росії на територію України вплинуло на всі сфери людського життя, особливо на економіку України. На початку 2022 року інфляція в країні становила 3,2 %, проте вже до кінця року її загальний рівень склав 26,6 %, а падіння реального ВВП становило 30 % [1]. Наразі продовжують впливати на економіку країни падіння виробництва, ріст числа безробітних, загроза валютній стабільності та інші наслідки війни.

Дані, надані Державною службою статистики, свідчать, що найбільше постраждало металургійне виробництво, яке скоротилось на 70 %, будівництво, де падіння становить 67,6 %, переробна промисловість – 43,1 % та енергетика – 32,5 % [1]. Постраждали також і банки, які продовжують втрачати доходи та значні частини свого кредитного портфелю. В теперішніх умовах банкам все важче бути ліквідними та платоспроможними.

Прогнози подальшого зростання економіки України теж не досить втішні. Національний банк України прогнозує, що у 2025 році відбудеться зростання не більш як на 6,4 %. Фахівці стверджують, що ця цифра занадто мала, навіть якщо брати до уваги теперішні реалії та умови післявоєнного відновлення. Ось чому так важливо розробити чіткі та ефективні способи відновлення економіки країни.

Насамперед Україна повинна розробити потужну державну політику підтримки зайнятості. Згідно зі звітом Міжнародної організації праці

4,8 мільйона людей втратили роботу з початку повномасштабного вторгнення [2]. Основними напрямками в цій сфері повинні бути: підтримка малого бізнесу, допомога з відновленням знищеної інфраструктури або ж релокація знищених підприємств.

Те, як швидко відновлюватиметься ринок праці, напряду залежить від того, скільки українців повернеться з-закордону. Тому також слід подбати і про те, щоб надати українцям гідні умови праці та достойну зарплатню, щоб заохотити людей повертатись в Україну.

Дмитро Боярчук, виконавчий директор Case Україна, вважає, що для того, щоб досягти економічної стабільності після війни, слід дотримуватися плану з трьох пунктів [3]:

а) забезпечити в державі верховенство права, що забезпечить зв'язок між законодавством та впровадженням цього законодавства в дію;

б) спростити законодавство, що стимулюватиме економічне зростання для малих та середніх підприємств.

в) сек'юритизувати відносини між державою та інвесторами, що допоможе залучити великі приватні інвестиції.

З цими кроками важко не погодитись, проте на нашу думку їх буде замало для того, щоб відновити зруйновану за час війни економіку. Для того, щоб ці дії були ефективними, їх слід реалізовувати реформами, які просто необхідні для нормального функціонування держави після війни.

Економічне зростання повинне відбуватись за допомогою потенціалу банківської системи. Як зазначає, Богдан Данелишин: «Потрібно стимулювати банки, вкладати кошти у державні облігації та повернутись до практики гарантій та порук НБУ» [4].

Крім цього, слід подбати і про державну політику, яка теж негативно впливає на економіку. Експерти радять не замикати грошову масу в фінансових активах, а навпаки вкладати її в виробництво нових товарів та послуг.

На нашу думку, важливу роль у відновленні економічної стабільності також грає і боротьба з корупцією. Через корупційні явища Україна кожного року втрачала приблизно 1,5-3 % росту ВВП. В умовах воєнного та післявоєнного часу такі втрати є недопустимими. Саме

корупція знижує нашу обороноздатність, тому вона аж ніяк не буде корисною після війни. Важливим кроком в подоланні корупційних правопорушень є реформування судових та правоохоронних органів, щоб забезпечити справедливе правосуддя та назавжди позбутись корупції в країні.

Отже, війна несе не тільки людські втрати, але й руйнує країну з середини, поступово знищуючи економіку. Для того, щоб побороти її наслідки потрібно провести ряд реформ після завершення війни. Найперше, що слід зробити, це відбудувати інфраструктуру, забезпечити людям робочі місця та реформувати фінансовий сектор. Для того, щоб всі ці реформи працювали, варто також здійснити зміни і у законодавстві, судовій та правоохоронній системах.

Література:

1. Дані, надані Державною службою статистики. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/nac_r.htm (дата звернення 19.05.2023)
2. Звіт Міжнародної організації праці. URL: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_844625/lang--en/index.htm (дата звернення 19.05.2023)
3. Звіт Case Україна «Економічні пріоритети для повоєнної України». URL: <https://cost.ua/case-ukrayina-predstavyyv-zvit-ekonomichni-priorytety-dlya-povoyennoyi-ukrayiny-u-varshavskij-shkoli-ekonomiky/> (дата звернення 19.05.2023)
4. Майбутнє фінансового сектору в післявоєнній Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/3/697664/> (дата звернення 19.05.2023)

*Андрусенко Кирило Вікторович,
магістрант, Київський
національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

*Науковий керівник:
Кадикаленко І.С.,
Київський національний
університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4361/>

Гармонізація законодавства України та Європейського Союзу (ЄС) є важливим процесом для України, яка прагне наблизитися до стандартів ЄС та зміцнити відносини між країнами. Основним механізмом гармонізації є співставлення законодавства України з нормами та правилами ЄС. Зміна законодавства передбачає адаптацію законів, правил і стандартів ЄС до національного законодавства України. Це охоплює різноманітні сфери, зокрема торгівлю, митне законодавство, права людини, охорону навколишнього середовища, стандарти безпеки продукції, політику фінансового регулювання, права інтелектуальної власності тощо. Гармонізація законодавства досягається шляхом прийняття нових законів і нормативних актів, а також внесення змін до чинних законів. Україна активно співпрацює з ЄС у рамках різноманітних ініціатив та програм, таких як План дій щодо конвергенції законодавства України та ЄС (ПВЗВТ), який передбачає поглиблену та всебічну координацію у багатьох сферах. Гармонізація законодавства з ЄС має кілька переваг для України. По-перше, це сприяє покращенню бізнес-середовища та залученню іноземних інвестицій. Компанії, що працюють за стандартами ЄС, отримують доступ до великого європейського ринку з понад 500 мільйонами споживачів. По-друге, координація сприяє підвищенню якості життя громадян України, особливо щодо прав споживачів, охорони праці, екологічних та

соціальних стандартів. Це допомагає забезпечити вищий рівень захисту прав громадян і покращує якість їхнього життя. Гармонізація законодавства також сприяє зміцненню політичних, економічних і культурних зв'язків між Україною та ЄС. Це сприяє створенню сприятливих умов для співпраці та обміну досвідом між Україною та країнами ЄС. Крім того, гармонізація законодавства відкриває нові можливості для участі України в програмах та ініціативах ЄС, що сприяє розвитку країни. Процес гармонізації законодавства України та ЄС може бути складним і вимагати значних зусиль. Це передбачає аналіз та дослідження європейських норм і стандартів, розробку нових законів і нормативних актів, внесення змін до чинного законодавства, здійснення контролю та моніторинг їх виконання. Однак, незважаючи на труднощі, гармонізація законодавства України та ЄС є важливим кроком на шляху реформ та євроінтеграції країни.

Гармонізація законодавства України та ЄС у сфері антикорупційного законодавства є одним із ключових пріоритетів України. Боротьба з корупцією є однією з ключових вимог ЄС до країн-кандидатів і важливим аспектом реформ в Україні. Наша країна працює над гармонізацією свого антикорупційного законодавства з нормами ЄС. Одним із важливих кроків у цьому напрямку стало ухвалення в Україні «Закону про запобігання корупції», метою якого є створення антикорупційної системи за стандартами ЄС. Закон передбачає створення антикорупційних органів, зокрема Національного агентства з питань запобігання корупції, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Метою цих органів є виявлення, розслідування та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили корупційні правопорушення. Також Україна працює над удосконаленням законодавства у сферах декларування доходів посадовців та контролю за їхнім майном, запровадженням прозорості та відкритості публічних закупівель, посиленням механізмів конфіскації незаконно набутого майна. Для гармонізації українського антикорупційного законодавства з нормами ЄС важливо проаналізувати європейський досвід і прийняти закони, які відповідають стандартам ЄС, враховуючи рекомендації та вимоги Європейської Комісії. Важливим етапом є внесення змін до законодавчого акту України, які дозволять відповідати вимогам ЄС. Одним із прикладів гармонізації України з антикорупційним законодавством ЄС є запровадження електронної системи декларування доходів чиновників. Це забезпечує більшу прозорість та перевірку висновків щодо можливої корупції. Крім того, Україна активно співпрацює з ЄС у вдосконаленні антикорупційних інституцій та налагодженні механізмів контролю. Гармонізація законодавства в сфері антикорупції має важливе значення для України. Вона сприяє створенню ефективної системи протидії корупції, забезпечує залучення іноземних

інвестицій, підвищує рівень довіри до держави та сприяє стабільному розвитку країни. Крім того, гармонізація законодавства з ЄС допомагає українському суспільству брати участь у спільних ініціативах, обмінюватися досвідом та навчатися від кращих практик ЄС в боротьбі з корупцією.

Зазначена гармонізація є довготривалим процесом, що вимагає впровадження необхідних змін, вдосконалення контрольних механізмів та посилення співпраці з ЄС. Україна продовжує працювати над цим завданням, щоб забезпечити більш ефективну боротьбу з корупцією та наблизитися до стандартів ЄС в сфері антикорупційного законодавства. Для досягнення цієї мети Україна співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Європейська Комісія, Рада Європи та Європейська антикорупційна служба (EUROJUST). У рамках гармонізації законодавства України та ЄС в сфері антикорупції здійснюються такі заходи:

Прийняття та вдосконалення законів:

Україна активно розробляє та приймає нові закони, спрямовані на запобігання та протидію корупції. Це включає зміни до Кримінального кодексу та Кримінального процесуального кодексу, а також впровадження нових законів, що регулюють декларування доходів посадових осіб, конфлікт інтересів, публічні закупівлі та інші аспекти антикорупційної діяльності.

Створення антикорупційних органів: Україна створила Національне антикорупційне бюро (НАБУ), Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП) та Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Ці органи займаються виявленням, розслідуванням та притягненням до відповідальності осіб, які вчиняють корупційні дії. Вони мають незалежний статус і функціонують згідно з міжнародними стандартами та практиками.

Зміцнення механізмів контролю та нагляду:

Україна працює над покращенням механізмів контролю за фінансовими операціями, майном посадових осіб та декларованими доходами. Також здійснюються заходи з підвищення ефективності аудиту та нагляду за діяльністю органів влади та посадових осіб.

Міжнародна співпраця:

Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами, зокрема з ЄС, у сфері антикорупційного законодавства. Це включає обмін досвідом, надання фінансової підтримки та консультативну допомогу з реформування антикорупційної системи.

Отже, гармонізація антикорупційного законодавства України з ЄС сприяє підвищенню ефективності боротьби з корупцією, створенню

прозорих та відкритих механізмів управління та забезпеченню правової держави. Це важлива складова євроінтеграції України, яка сприяє зміцненню довіри суспільства та зменшення рівня корупції. Це дуже важлива складова у шляху до вступу до ЄС.

Література:

- 1) Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. – [Електронний ресурс]. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
- 2) Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Закон України № 1629-IV від 18 березня 2004 р. – [Електронний ресурс]. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629a-15>
- 3) Сушко О., Зелінська О., Хорольський О. Угода про асоціацію Україна – ЄС: дороговказ реформ. – К., 2012. – С. 38–41.
- 4) План дій «Україна – Європейський Союз» від 12 лютого 2005 р. – [Електронний ресурс]. – http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_693

*Влад Едуард Аврелович,
студент юридичного факультету
Чернівецького національного
університету ім. Ю. Федьковича*

ПРІОРИТЕТНІСТЬ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ХОДІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4364/>

Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження є надзвичайно важливим для забезпечення правосуддя та протидії злочинності. У зв'язку з тим, що багато злочинів мають транскордонний характер, міжнародна співпраця є необхідною для ефективного розслідування та притягнення винних до відповідальності. Також важливо зазначити, що міжнародне співробітництво не обмежується лише обміном інформацією між країнами, але включає в себе інші аспекти, такі як взаємодію правоохоронних органів, екстрадицію підозрюваних та засуджених осіб, виконання міжнародних запитів на отримання доказів тощо. Необхідно враховувати, що міжнародне співробітництво під час кримінального провадження повинно відбуватися відповідно до міжнародних стандартів та з урахуванням прав людини. У цьому контексті важливо дотримуватися принципу взаємності, тобто надавати

і отримувати допомогу в розслідуванні злочинів на однакових умовах та з урахуванням законів кожної країни.

У відповідності до глави 42 Кримінального процесуального кодексу України (КПК), міжнародне співробітництво під час кримінального провадження передбачає надання міжнародної правової допомоги, яка включає виконання окремих процесуальних дій, вручення документів, видачу осіб, перейняття кримінального переслідування, передачу засуджених осіб та виконання вироків. Це здійснюється шляхом виконання запиту компетентного органу іншої держави або міжнародної судової установи [1].

Принципи міжнародного співробітництва у сфері кримінального провадження, такі як повага до національної незалежності та суверенітету, рівність і взаємна вигода, дотримання міжнародних зобов'язань і взаємності, є важливими правовими основами співробітництва. Україна дотримується даних принципів у веденні кримінальних справ, які сприяють ефективному міжнародному співробітництву і забезпечують рівність та вигоду для всіх сторін. Крім того, виконання принципів міжнародного співробітництва повинно відповідати Конституції України та основним принципам міжнародного права [2, с. 72-75].

Отже, Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження є необхідною складовою боротьби зі злочинністю на міжнародному рівні. Воно базується на визнанні принципів поваги до національної незалежності та суверенітету, рівності і взаємної вигоди, дотримання міжнародних зобов'язань і взаємності. Україна, як суб'єкт міжнародного співробітництва, відповідально дотримується цих принципів у своїй кримінальній діяльності. Міжнародне співробітництво дозволяє взаємно обмінюватися інформацією, здійснювати взаємну правову допомогу, передавати осіб для кримінального переслідування або виконання судових вироків. Це сприяє ефективному виявленню, розслідуванню і притягненню до відповідальності злочинців, а також упередженню та протидії злочинності на міжнародному рівні.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Маланчук П. М., Кандиба Ю. О. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження. Правові горизонти. 2017. Т. 16, №3. С. 71-76.

*Гасимов Ілляз Ніязович,
студент 1 курсу денної форми
здобуття освіти другого
(магістерського) рівня вищої
освіти спеціальності 081 «Право»
освітньої програми «Право»
Навчально-наукового інституту
права Київського національного
університету імені
Тараса Шевченка*

*Науковий керівник:
Житник Юлія Валеріївна,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри фінансового
права, Київського національного
університету імені
Тараса Шевченка*

«єОселя»: ПИТАННЯ ДОСТУПНОСТІ ПРОГРАМИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4397/>

Протягом останнього часу Україні загострилась проблема купівлі нового житла. Йдеться про дефіцит саме «доступного житла». Значний відсоток громадян України, в силу низьких доходів не мають власного житла або мешкають в оселях із квадратурою значно менше санітарних норм. З метою полегшення придбання житла було створено «єОселя» – державну програму іпотечного кредитування житла в Україні. Ця програма була ініційована Президентом України Володимиром Зеленським у 2022 році. Механізм роботи програми "єОселя" полягає в тому, що учасники можуть отримати іпотечний кредит від державного банку або комерційного банку-партнера, забезпечивши його житловою нерухомістю, яку вони планують придбати або вже мають у власності. Кредити надаються за пільговими умовами, включаючи низький відсотковий рівень, довготривалість погашення та інші умови, що сприяють зростанню доступності житла. Як зазначають експерти, програма виявилась дуже популярною серед громадян України.

Механізм, критерії та умови забезпечення приватним акціонерним товариством “Українська фінансова житлова компанія” доступного іпотечного кредитування громадян України, а також механізм компенсації приватним акціонерним товариством “Українська фінансова житлова

компанія” частини процентної ставки за кредитами визначаються Умовами забезпечення приватним акціонерним товариством “Українська фінансова житлова компанія” доступного іпотечного кредитування громадян України, що були затверджені постановою Кабінету Міністрів України. Протоколом засідання наглядової ради Укрфінжитло №4 від 29.09.2022 року також затверджено Правила забезпечення доступного іпотечного кредитування громадян України приватним акціонерним товариством «Українська фінансова житлова компанія» за програмою “єОселя”. Згодом до цих правил було внесено ряд змін [1] [3].

Важливо розуміти, що програмою «єОселя» може скористатися лише обмежені категорії людей. Вже згаданою Постановою Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2022 року № 856 було затверджено Умови забезпечення приватним акціонерним товариством «Українська фінансова житлова компанія» доступного іпотечного кредитування громадян України» було визначено перелік осіб, що можуть претендувати на цю програму.

На кредит з процентною ставкою 3 відсотки річних можуть претендувати військовослужбовці ЗСУ за контрактом, СБУ, ГУР, інші силовики та члени їх сімей, медичні працівники закладів охорони здоров'я державної або комунальної форм власності, педагогічні працівники закладів освіти державної або комунальної форм власності, наукові працівники установ державної або комунальної форм власності

Для інших категорій, а саме ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб та інших громадян України, які не мають власної нерухомості процентна ставка становить 7 відсотків річних.

Обмеження встановлюються також за віком. Так, кандидат на отримання кредиту повинен досягти 18 років на момент підписання договору, а на дату повного виконання зобов'язання за договором ваш вік не повинен перевищувати 70 років.

До участі в програмі можуть бути залучені лише ті громадяни, які не мають власного житла взагалі або його розміри є меншими ніж 52.5 квадратних метрів для одної особи + 21 квадратний метр на кожного члена сім'ї. В програмі можуть брати участь також громадяни, чиє житло розташоване в районі бойових дій або на тимчасово окупованій території. Також учасник програми не може належити до осіб, стосовно яких було застосовано санкції [1].

Перейдемо до вимог банків. Одним із банків, що бере участь у програмі «єОселя» є Ощадбанк. На його веб-сайті можна знайти ряд документів, що стосуються програми. У Додатку 3 до Положення про інформаційне забезпечення банками клієнтів щодо банківських та інших фінансових послуг (у редакції постанови Правління Національного банку України 14.05.2020 № 62) (пункт 18 розділу II) міститься інформація

про істотні характеристики послуги з надання споживчого кредиту, забезпеченого іпотекою/на придбання житла в рамках програми доступного іпотечного кредитування «Оселя». Так, зазначається, що запропоновані індивідуальні умови залежатимуть від результатів оцінки банком кредитоспроможності, проведеної на підставі отриманої від клієнта інформації та з інших джерел за наявності законних на це підстав, і надаються клієнту до укладення договору про споживчий кредит у формі паспорта споживчого кредиту [5].

Платоспроможність кандидатів, тобто можливість зліснювати платежі з погашення кредиту є стандартною вимогою банків. В цьому місці може постати питання – чи можуть вважатися платоспроможними визначені категорії громадян? Так, якщо військовослужбовці та деякі силовики мають умовно достатній рівень заробітку, то значний відсоток лікарів та вчителів мають заробітну плату нижче середнього. Наприклад, згідно з даними Міністерства освіти України, середня зарплата молодого вчителя складається з:

- Посадового окладу – 5699 грн (від грудня 2021 до грудня 2023 року).
- Надбавки за вислугу років – 627 грн (10% для молодих вчителів).
- Надбавки за престижність праці – 1254 грн.
- Винагороди за сумлінну працю – 522 грн.
- Допомоги на оздоровлення у випадку надання щорічної відпустки – 522 грн.
- Інших надбавок, таких як класне керівництво, перевірка зошитів тощо – 1 379 грн.

Отже, середня заробітна плата молодого вчителя без стажу роботи складає 10 574 грн. Викликає сумнів, чи зможе сім'я молодих вчителів отримати доступне кредитування житла, адже важливо пам'ятати про ще один підводний камінь іпотеки – доволі великий перший внесок, що може складати 20, 30 і більше відсотків в залежності від банку, вашого доходу та строку кредитування. Існують випадки, коли для вчителів банком було нараховано 60% першого внеску.

Якщо провести мінімальні розрахунки, то бажаючим придбати 2-х кімнатну квартиру розміром в 70 квадратних метрів в київській новобудові у 2023 році потрібно буде викласти близько 3 мільйонів гривень. Перший внесок бодай у 20% від цієї суми становитиме 600 тисяч гривень. Не варто забувати і про додаткові платежі, такі як комісія на надання кредиту, збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, страхування майна, послуги нотаріуса, оцінювача тощо. Список таких платежів також можна знайти, наприклад, на сайті Ощадбанку, який видав Перелік та вартість послуг третіх осіб за програмою доступного

іпотечного кредитування «єОселя». Риторичне питання, чи може це взагалі називатися доступною іпотекою.

Потрібно звернути увагу і на вимоги до житла, на купівлю якого надається кредит в рамках «єОселі». Наприклад, встановлена гранична вартість квадратного метра житла. Вона не повинна перевищувати середню вартість спорудження житла за регіонами України, визначену Мінрегіоном (станом на 1 січня 2023 року це 20259 гривень). Щоправда, для великих населених пунктів застосовуються певні коефіцієнти. Наприклад, для Києва застосовується коефіцієнт 2.5 [2].

В межах програми можна придбати житло лише в багатоквартирному будинку. При цьому такий будинок не повинен бути об'єктом права державної чи комунальної власності. Окрім цього, житловий будинок повинен бути прийнятим в експлуатацію не раніше ніж за 10 років до дати укладення договору. Однак така вимога застосовується до об'єктів нерухомості в обласних центрах [1].

З урахуванням цих вимог постає цілий ряд проблем:

По-перше, це неможливість придбати в тому ж Києві житло з ремонтом. Ще раз проаналізуємо згадані вимоги та проведемо підрахунки. Щоб отримати житло в столиці у 2023 році воно повинно бути не старше 2013 року, а вартість квадратного метра з урахуванням встановленої середньої вартості та коефіцієнта – не перевищувати 50647 гривень. Якщо із пошуком квартири без ремонту проблем не має бути, то відремонтоване та готове до заселення житло із такою граничною ціною знайти вже важко.

По-друге, встановивши як умову кредитування купівлі житла лише в багатоквартирному будинку, влада унеможлиблює його купівлю в більшості селах, селищах міського типу і навіть маленьких містах. В таких населених пунктах може просто не існувати багатоквартирних будинків, або не бути таких в продажі. Це є великим недоліком, адже старіння вимирання села – дуже гостра проблема для України. Неможливість купівлі приватного будинку за програмою «єОселя» лише сприятиме урбанізації населення та відтоку кадрів із села до міста.

Проблемним залишається і питання фінансування програми «єОселя». Як відомо, програму доступного іпотечного кредитування реалізують Мінекономіки спільно з Мінцифри та ПрАТ «Укрфінжитло». Так, Міністерство економіки України говорить про високий попит програми серед громадян. Водночас, існує інформація про фактичне замороження програми, оскільки кредит із пільговим відсотком видається мізерній частині бажаючих. Заступниця голови правління "Глобус Банку" Олена Дмитрієва каже, що зараз обсягу коштів достатньо лише на покриття 3% звернень українців. Як зазначає Мінекономіки, Уряд прискорює реалізацію програми пільгового кредитування єОселя. Задля

цього затверджено кілька рішень, які стосуються питання подальшого фінансування програми. Зокрема, було погоджено можливість залучення додаткових коштів компанією «Укрфінжитло» на відкритому фінансовому ринку. Юлія Свириденко, Перший віце-прем'єр-міністр – Міністр економіки України визнає проблеми фінансування і стверджує, що Зараз нам необхідно надати новий імпульс фінансуванню компанії «Укрфінжитло», який дозволить розпочати процес залучення додаткових коштів, у тому числі, на відкритому фінансовому ринку. Також вона розраховує на залучення коштів міжнародних організацій [6].

Підсумовуючи все вищезазначене можна однозначно сказати, що «єОселя» є великим проривом у кредитуванні житла. Програма почала діяти порівняно недавно, її умови коригуються і вдосконалюється, що однозначно свідчить про її перспективність. На жаль, іпотечна програма не змогла себе проявити в повному обсязі. Причини цьому очевидні – повномаштабне вторгнення Росії призвели до нестабільності в країні, а отже і до зниження доходів громадян, відкладення підвищення заробітних плат лікарям, працівникам освіти та науки, збільшення ризиків невиклат по кредиту.

Література:

1. Деякі питання забезпечення приватним акціонерним товариством «Українська фінансова житлова компанія» доступного іпотечного кредитування громадян України: постанова Кабінету Міністрів України від 2.08.2022 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2022-p#Text>
2. Про затвердження показників опосередкованої вартості спорудження житла за регіонами України (розрахованих станом на 01 січня 2023 року): наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 9.03.2023р. № 139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0139938-23#Text>
3. Правила забезпечення доступного іпотечного кредитування громадян України приватним акціонерним товариством «Українська фінансова житлова компанія» за програмою “єОселя” (зміни до Правил): затверджені Протоколом засідання наглядової ради ПрАТ «Укрфінжитло» №2 від 20.01.2023 р. URL: <https://ukrfinzhytlo.in.ua/wp-content/uploads/2023/01/Zminy-do-Pravyl.pdf>
4. URL: <https://eoselia.diia.gov.ua/#faq>
5. URL: <https://www.oschadbank.ua/credit/eoselia>
6. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-ukhvalyv-nyzku-rishen-iaki-dozvoliat-vydilyty-dodatkovy-koshty-dlia-prohramy-pilhovoho-kredytuvannia-ieoselia>

*Грабовська Оксана Олександрівна,
доктор юридичних наук, професор
кафедри цивільного процесу
Навчально-наукового інституту
права Київського національного
університету імені
Тараса Шевченка*

ФОРМИ УЧАСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: НОВЕ У ПОГЛЯДАХ ТА ВИСНОВКАХ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4358/>

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування завжди посідали окреме специфічне місце у складі суб'єктів цивільних процесуальних павовідносин, учасників судового процесу. Специфіка ця багатоаспектна. Зокрема, на відміну від учасників справи з приватним характером інтересу, органи державної влади, органи місцевого самоврядування стають учасниками судового провадження лише у випадках, передбачених законом в силу виконуваних державних функцій. Функції зумовлюють й форми (способи) реалізації передбачених законом прав чи обов'язків.

Враховуючи правове регулювання прав та обов'язків органів у цивільному судочинстві, традиційним у наукових та навчальних джерелах є виділення двох форм участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування у цивільному судочинстві – звернення до суду з позовом (заявою) чи вступ у вже відкрите провадження для надання висновку. При цьому окремі спеціалісти з очевидною ясністю стверджують про “лише” дві форми участі: шляхом звернення до суду, та вступ для подання висновків”[1, с. 328]. І в першому, і в другому випадках органи діють в інтересах інших осіб, державних чи суспільних інтересах.

Така парадигма щодо форм участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування є усталеною в цивільній процесуальній доктрині та не викликає дискусію. Водночас, в одному із останніх науково – практичних коментарів Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), до зазначених двох форм участі в цивільному судочинстві органів державної влади, органів місцевого самоврядування практикуючий юрист, коментуючи зміст ст. 56 ЦПК України, окрім двох вищезазначених форм додав й третю форму – вступ

у справу, провадження в якій відкрито за позовами (заявами) інших осіб, подавати апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами [2, с. 127].

Таким чином логічною є потреба в аналізі положень Цивільного процесуального кодексу України, якими урегульовано становище органів державної влади, органів місцевого самоврядування в цивільному судочинстві, тим паче, що даному питанню не приділяється належної уваги з боку науковців. Актуальність питання про форми участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування зумовлена також прийняттям у 2017 році нової редакції ЦПК України, розробники якої суттєво змінили майже усі інститути, в тому числі й інститут правосуб'єктності.

Вихідним положенням, яке визначає становище органів державної влади, органів місцевого самоврядування в цивільному судочинстві є частина 2 статті 4 ЦПК України, згідно із якою у випадках, встановлених законом, до суду можуть звертатися органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб або державних чи суспільних інтересах.

Видається, що у зазначеному положенні відображено загальну матрицю участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування в цивільному судочинстві – право на звернення до суду у способи, передбачені законом. Водночас, законодавцем не уточнено формат такого звернення. Звертатися до суду можна і з позовом (заявою), і з різними клопотаннями, і з апеляційними (касаційними) скаргами тощо. Таким чином, частину 2 статті 4 ЦПК України слід сприймати у широкому сенсі: як право звернення до суду у різні способи, з різних підстав, на виконання встановлених законом повноважень.

У частині 1 статті 56 ЦПК України уточнено, що органи державної влади, органи місцевого самоврядування можуть звертатися до суду із заявами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб або державних чи суспільних інтересів та брати участь у цих справах.

В даному випадку також йдеться про право органів державної влади, органів місцевого самоврядування звертатися до суду, але законодавцем при цьому підкреслено засіб звернення – заява, та право брати участь саме у справах, ініційованих органом, що логічно і обґрунтовано.

У зв'язку із таким регулюванням виникає закономірне питання про те, чи не навмисно законодавцем не зазначено, що йдеться про будь-які заяви, клопотання, скарги тощо, а не лише про позовну заяву (заяву про видачу судового наказу, заяву у справах окремого провадження), які є передумовою відкриття провадження у справі?

Чинним ЦПК України передбачено два види заяв, якими можуть оперувати учасники справи: 1) заяви по суті справи, якими є позовна заява, відзив на позовну заяву (відзив), відповідь на відзив, заперечення, пояснення третьої особи щодо позову або відзиву (частина 2 статті 174), та 2) заяви з процесуальних питань – це заяви, клопотання і заперечення з процесуальних питань (частина 1 статті 182).

У заявах по суті справи учасники справи викладають письмово свої вимоги, заперечення, аргументи, пояснення та міркування щодо предмета спору (ч. 1 ст. 174). У заявах з процесуальних питань – заперечення, аргументи, пояснення, міркування щодо процесуальних питань (ч. 1 ст. 182).

Оскільки органи державної влади, органи місцевого самоврядування, відповідно до частини 4 статті 42 ЦПК України, є учасниками справи, таким чином, їм належить право подавати й заяви по суті справи, й заяви з процесуальних питань, про що власне й ідеться у частині 1 статті 56 ЦПК України. Отже, перша форма участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування в цивільному судочинстві, яка виділяється у цивільній процесуальній доктрині, – подання заяв в інтересах інших осіб, державних чи суспільних інтересах, є урегульованою з очевидною ясністю.

Так само однозначно частиною 6 статті 56 ЦПК України передбачено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування можуть бути залучені судом до участі у справі або брати участь у справі за своєю ініціативою для подання висновків на виконання своїх повноважень.

Що ж стосується права на оскарження судових рішень, подання заяв про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами, зумовлене функціональними обов'язками, то в даному випадку видається правильним зазначити наступне: подання апеляційної чи касаційної скарги дещо виходить за рамки категорії “звернення органу із заявами”, про що йдеться у частині 1 статті 56 ЦПК України, оскільки засобом оскарження судових рішень в цивільному судочинстві є апеляційна скарга. Водночас, право подання апеляційної чи касаційної скарги, заяв про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами, відповідає змісту норми, закріпленій у частині 2 статті 4 ЦПК України, та відповідно до якої у випадках, встановлених законом, до суду можуть звертатися органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб або державних чи суспільних інтересах.

ЦПК України 2004 року не поділяв на види заяви, що можуть надходити від учасників справи, відповідно, на заяви по суті справи, та заяви з процесуальних питань, а засобом апеляційного перегляду справи була заява про апеляційне оскарження рішення, яка передувала апеляційній скарзі (стаття 294 ЦПК України 2004 року), таким чином, наукові висновки, які були підготовлені до 2017 року, відповідно, ґрунтувалися на чинному на той час законодавстві. Очевидно, що саме тому й не виділялася така форма участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування в цивільному судочинстві як подання апеляційної чи касаційної скарги.

Стосовно ж заяв про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами в інтересах інших осіб, державних чи суспільних інтересах, то право на їх подання вочевидь слід відносити до такої форми участі в цивільному судочинстві як подання до суду заяв в інтересах інших осіб, або державних чи суспільних інтересах.

Таким чином, з огляду на зазначене, видаються обґрунтованими наступні висновки:

1. Подання до суду різного роду заяв в інтересах інших осіб, або державних чи суспільних інтересах – форма участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування в цивільному судочинстві;

2. Вступ у відкрите провадження в цивільній справі з метою подання висновку – форма участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування в цивільному судочинстві;

3. Оскарження судових рішень шляхом подання апеляційної чи касаційної скарги – форма участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування в цивільному судочинстві.

Кожна із зазначених форм участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування в цивільному судочинстві зумовлена функціями органу, потребами суспільства та судової діяльності.

Література:

1. Курс цивільного процесу. В. В. Комаров, В. А. Бігун та ін. Харків. “Право”. 2011. С. 328.
2. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України. За заг. ред. Н. Ю. Голубевої. К. Юрінком Інтер, 2021. С. 127.

*Дьомін Денис Сергійович,
аспірант, Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана, м. Київ*

*Науковий керівник:
Шульженко Федір Милипович,
доктор політичних наук,
професор, завідувач кафедри
теоретичної юриспруденції,
Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана, м. Київ*

АНАЛІЗ ЗБИТКІВ, ЗАВДАНИХ УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ: ПРОБЛЕМАТИКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ, ОЦІНКИ ТА ЮРИСДИКЦІЇ ВЛАСНОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4387/>

Перед тим, як перейти до головної дискусії, важливо звернути увагу на унікальну особливість війни в Україні. Ця війна є першою в Європі, що відбувається на території держави з розвиненим медіа-простором та комунікаційними технологіями, що добре інтегрована у світове інформаційне співтовариство. Агресор не може заблокувати цю інформаційну інтеграцію, що призводить до сильного інформаційного резонансу у світі, відмінно від війн в Сирії чи Афганістані.

Отже, розуміється, що ми живемо у світі обмежених можливостей, і у випадку припинення війни в Україні у будь-якій формі зі збереженням державності, постає питання компенсації заподіяної шкоди. Це стосується держави Україна, фізичних та юридичних осіб, резидентів України, і автоматично виникає питання про відшкодування шкоди, про що йтиметься далі.

Звичайно, визначення механізму оцінки шкоди, завданої внаслідок військової агресії, є дуже складною задачею, оскільки це вимагає розгляду багатьох факторів, таких як вид і масштаб агресії, величина та характер збитків, а також конкретний контекст інциденту. Проте, визначення механізму оцінки шкоди є важливим завданням, оскільки це може допомогти встановити відповідальність за збитки і відшкодувати їх постраждалим особам.

Для цього можуть використовуватися різні методики оцінки збитків, такі як методика "DaLA" Економічної комісії для Латинської Америки та Карибського басейну, або інші методики, розроблені в інших країнах і міжнародних організаціях. Однак, як зазначено, ці методики не є стандартними для оцінки збитків, завданих внаслідок військової агресії.

Отже, для вирішення цієї проблеми може бути необхідним розробити спеціальну методику оцінки збитків, яка б враховувала специфіку військової агресії, а також стандартизувала процес оцінки збитків на міжнародному рівні. Це може стати одним із завдань міжнародної спільноти в контексті здійснення правосуддя за злочинами військової агресії та відшкодування збитків, завданих жертвам цих злочинів.

Важливо відзначити, що в Україні війна вперше в історії військових конфліктів підтвердила можливість відстежування просто вкраденого або незаконно захопленого майна державою-агресором за допомогою цифрових та супутникових приладів. Більш того, майно можна виявити, що може привести до розвитку нових міжнародних механізмів блокування такої відверто варварської поведінки [1].

Після вирішення питання щодо форми та порядку фіксування та оцінки завданої постраждалій державі шкоди, виникає не менш важлива проблема – підсудність (суб'єктна, територіальна, предметна) спору про відшкодування шкоди та участь агресора у спорі про відшкодування шкоди. Держава має імунітет, закріплений у Статуті ООН (1945) та визнаний у Декларації про принципи міжнародного права (1970). Щоб зробити подальші висновки, необхідно коротко розглянути кожен аспект зазначених питань.

Щодо предметної юрисдикції спорів про відшкодування шкоди, завданої військовою агресією Російської Федерації проти України, варто відмітити, що позивачами можуть бути держава Україна та фізичні та / або юридичні особи. Однак, згідно з доктриною міжнародного права, фізична особа та приватна юридична особа не є суб'єктами міжнародного права та не можуть виступати позивачами та / або заявниками в міжнародних судах.

Різноманітні міжнародні органи правосуддя, такі як Міжнародний суд ЮН, Міжнародний кримінальний суд, військові трибунали та інші, забезпечують можливості для вирішення спорів між державами та окремими особами. Однак, у випадку приватних осіб, як фізичних, так і юридичних, можливості для відшкодування збитків обмежені. Наприклад, серед альтернатив можуть бути: Європейський суд з прав людини, національні суди в Україні або судові органи в інших країнах, де є майно агресора. Однак, враховуючи те, що Російська Федерація намагається уникнути виконання рішень Європейського суду з прав

людини, а також прийняла закон, що забороняє застосування ЄСПЛ на своїй території, визнання та виконання рішень українських судів стосовно майна Російської Федерації може бути проблематичним та витратним. Таким чином, вирішення спорів з агресором залишається складною задачею для приватних осіб [2].

Ми розуміємо, що згідно з міжнародними актами Російська Федерація має імунітет, і тому не може бути відповідачем в національних судах України. Однак Верховний Суд України констатує, що імунітет в державах РФ відсутній. Збереження юрисдикційного імунітету РФ призводить до того, що позивач не може ефективно захистити свої права в українському суді, що несумісно з положенням пункту 1 статті 6 Європейської конвенції з прав людини. Крім того, судовий імунітет РФ не застосовується відповідно до загального міжнародного права, яке закріплено в Конвенції Організації Об'єднаних Націй про юрисдикційні імунітети держав та їх власності (2004). Згідно зі статтею 12 цієї Конвенції, держава не може посилатися на судовий імунітет у справах про заподіяння шкоди здоров'ю, життю та/або майну, якщо така шкода повністю або частково заподіяна на території суду держави, а також якщо особа, яка завдала шкоди, перебувала в цей час на території держави суду. Стаття 12 відображає підстави для обмеження судового імунітету іноземної держави внаслідок заподіяння фізичній особі фізичної шкоди або шкоди майну, відомий як "деліктний виняток" (tort exception) [4]. Слід зазначити, що Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності (2004 р.) не набула чинності внаслідок того, що 30 або більше держав-членів ООН не ратифікували її. Зазначеною Конвенцією ратифікувала Російська Федерація у 2006 р. Європейська конвенція про державний імунітет (1972 р.) не була ратифікована ні Україною, ні Російською Федерацією.

Зазначення наявності права на компенсацію приватних осіб у національних судах підтверджується рішеннями грецьких судів у рішенні у справі проти Німеччини (2000 р.). У згаданому рішенні юрисдикція справи та позови розглядалися приватними особами. Перегляд цієї справи показує складнощі, з якими можуть зіткнутися жертви, які намагаються виконати рішення успішної справи. Верховний суд Греції ухвалив заочне рішення проти Німеччини та присудив відшкодування збитків. Проте, згідно з грецьким законодавством, щоб виконати рішення про конфіскацію майна іноземної держави, необхідний дозвіл уряду Греції, а у цьому конкретному випадку уряд відмовився надати дозвіл. Після цього позивачі намагалися домогтися виконання рішення в німецьких судах на підставі взаємної угоди про визнання та виконання судових рішень. У червні 2003 року Верховний суд Німеччини відмовився визнати рішення Верховного суду Греції, вважаючи, що грецькі суди

не мали належної юрисдикції через те, що відповідні дії – репресії проти цивільного населення під час нацистської окупації Греції – були суверенними актами, до яких застосовувався принцип суверенного (судового) імунітету.

Приватні структури здійснюють спроби захистити свої права, які пов'язані з порушенням державами міжнародного права, шляхом звернення до міжнародних квазісудів, проте ці спроби зазвичай мають обмежений успіх. До недавнього часу, такі суди мали форму "змішаних комісій з розгляду взаємних позовів". У цих спеціальних арбітражних судах, які були створені на підставі угод, зазвичай подвійних, особи та компанії мають можливість на "виключній" основі подавати позови проти урядів [3].

Один з прикладів таких комісій - Трибунал із розгляду претензій Ірану та США (IUSCT)¹⁰ – міжнародний арбітражний суд, який вирішує позови між громадянами та урядами Ісламської Республіки Іран та Сполучених Штатів Америки. Цей суд був заснований 19 січня 1981 року Алжирськими деклараціями, угодою між США та Іраном, укладеною за посередництва Алжиру, з метою врегулювання Тегеранської кризи із заручниками. Розташований у Гаазі, Нідерланди, Трибунал розглядає спори між окремими особами та двома урядами.

На сьогоднішній день не існує єдиного та ефективного механізму відновлення пошкоджень, спричинених актами збройної агресії держави. Питання юрисдикції та імунітету втручається в розгляд справи про відшкодування збитків. Навіть якщо Міжнародний суд ООН визнає свою юрисдикцію, можливість виконання його рішення обмежується правом вето РФ в Раді Безпеки ООН.

У зв'язку з цим, слід зазначити, що на сьогодні не існує чіткого та доступного механізму відшкодування збитків з держави, яка здійснила акт збройної агресії, ні приватним особам, ні державою як такою, якщо агресор не був переможений.

Література:

1. Atlantic Council. Ukraine: Seeking to identify and quantify losses from Russian aggression. [online] Режим доступу: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/ukraine-seeking-to-identify-and-quantify-losses-from-russian-aggression/> [Дата звернення 12.05.2023].
2. International Peace Institute. Property issues in Ukraine's conflict: Identifying and valuing damage. [online] Режим доступу: <https://www.ipinst.org/2017/08/property-issues-in-ukraines-conflict-identifying-and-valuing-damage> [Дата звернення 12.05.2023].

3. Foreign Policy. Ukraine is Trying to Calculate the Real Cost of War. [online] Режим доступу: <https://foreignpolicy.com/2020/03/03/ukraine-is-trying-to-calculate-the-real-cost-of-war/> [Дата звернення 12.05.2023].
4. Oxford University Press. Displacement and Property Restitution in Ukraine: Assessing the Prospects for Conflict Resolution. [online] Режим доступу: <https://academic.oup.com/jcs1/article/22/2/411/4783126> [Дата звернення 12.05.2023].

*Кадірова Аріна Олександрівна,
курсант Навчально-науковий
інститут права та підготовки
фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИДИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4357/>

Охорона громадської безпеки на даний час є великою потребою для забезпечення прав і свобод людини. Насамперед охорона конституційних прав особи, таких як невід'ємне право на життя, особиста недоторканість, інші суспільні інтереси є базовою потребою країни. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки можуть одночасно посягати на різні права, які повинні піддаватися суворому кримінальному переслідуванню та покаранню.

Через високу суспільну небезпеку кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, що полягає у вчиненні протиправних дій які створюють небезпеку життєдіяльності, небезпеку настання тяжких наслідків, або заподіюють такі наслідки. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти громадської безпеки передбачена в Особливій частині Кримінального кодексу України розділом IX (ст. 255-270 КК) [1].

Родовим об'єктом цих кримінальних правопорушень є громадська (загальна) безпека – стан захищеності життєдіяльності людей від джерел підвищених небезпек (злочинних об'єднань, терористичних груп, зброї та інших смертоносних предметів), за якого забезпечується запобігання загрозам заподіяння ними шкоди [2].

Відповідно до вищесказаного поняття, на мою думку, можна виокремити за особливість впливу джерел підвищеної небезпеки на кримінальні правопорушення цього роду:

1. Збільшення імовірності вчинення кримінального правопорушення, тобто наявність тих же предметів підвищеної небезпеки (вогнепальна зброя, бойові припаси, вибухові речовини, тощо) сприяють до вчинення злочинів. Такі предмети дають можливість завдати правопорушнику шкоди швидко та з великою силою. Також наявність предметів підвищеної небезпеки може збільшувати ризик вчинення кримінальних правопорушень через нещасні випадки або неправильне використання цих предметів.

2. Збільшують тяжкість кримінальних правопорушень. Прикладом може виступати ст. 258 ККУ – терористичний акт, бо такі кримінальні правопорушення можуть мати більш серйозні наслідки для національної безпеки, порушувати більше прав людини порівняно з іншими видами злочинів.

3. Збільшення страху та тривоги в суспільстві. Деякі джерела підвищеної небезпеки можуть збільшувати страх та тривогу в суспільстві, той же самий приклад терористичний акт, що може призвести до збільшення попиту на захист та безпеку громадян. ЗМІ також може збільшувати страх та тривогу, через повідомлення про відповідні кримінальні правопорушення, теракти.

Опираючись на зазначені особливості та правове закріплення у Кримінальному кодексі України, можна виокремити, або поділити такі кримінальні правопорушення на 4 групи (види):

1) Кримінальні правопорушення передбачені статтями 255-257, 260 ККУ які пов'язані із створенням, діяльністю злочинних організацій. Створення злочинної організації та її діяльність є самі по собі кримінальними правопорушеннями, які пов'язані з іншими кримінальними діями, такими як: крадіжки, грабежі, розбої, вбивства, шахрайство, тощо.

2) Тероризм, та пов'язані з такими діями кримінальні правопорушення (статті 258-258⁵). Такі кримінальні правопорушення можуть бути досить складними через різноманітність дій, що можуть бути віднесені до тероризму.

3) Кримінальні правопорушення, що порушують правила поведінки з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (статті 262-265, 267-269). Такі злочини пов'язані з незаконним поведінням, виробництвом, зберіганням, збутом, перевезенням таких предметів

4) Кримінальні правопорушення щодо порушень спеціальних правил (статті 261 і 270). Ці правопорушення передбачають кримінальну

відповідальність за порушення спеціальних правил щодо охорони праці та безпеки виробництва. Стаття 261 ККУ – «Напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення» та стаття 270 ККУ – «Порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки»

Отже, саме ці види правопорушень несуть для громадської безпеки велику загрозу, можуть призвести до економічних втрат, викликати страх та паніку серед населення, тощо. Ці кримінальні правопорушення мають велике різноманіття і через це вимагають великої уваги законодавця до таких видів кримінальних правопорушень. Тому їх розслідування та покарання є важливими завданнями для забезпечення правопорядку та безпеки населення.

Список бібліографічних посилань:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n1694> (дата звернення: 24.04.2023);
2. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2010. 289 с

*Карпишина Ольга Олегівна,
студентка 1 курсу СО «Магістр»
юридичного факультету,
Донецький національний
університет імені Василя Стуса*

*Науковий керівник:
Петренко Ганна Олександрівна,
кандидат економічних наук,
доцент, Донецький національний
університет імені Василя Стуса*

ПРО ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4390/>

Нинішній етап розвитку України супроводжується стрімкими змінами, що стосуються як суспільства, так і економіки. Зміни відбуваються й у сфері зовнішньоекономічної діяльності, зокрема існують проблемні питання, що стосуються визначення та коригування митної

вартості товарів, через які досить часто виникають судові спори між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Теоретичну основу питань митної вартості становлять праці науковців у сфері митної справи: О. П. Гребельника, О. Ф. Запорожець, С. М. Мінакова, І. Г. Бережнюка, О. П. Борисенка, П. В. Пашка, С. С. Терещенка, С. Г. Войтова та ін.

Відповідно до ст. 49 Митного кодексу України (далі – МК України), митна вартість визначається як вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари. Цілями використання відомостей про митну вартість товарів є: нарахування митних платежів; застосування інших заходів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України; ведення митної статистики; розрахунок податкового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки [1].

Митна вартість як категоріальна одиниця має досить складний зміст, структуру та подвійну природу, зокрема:

- економічну (митна вартість – це величина, що використовується в митному оподаткуванні як база нарахування митних платежів та є сумою, яка підлягає сплаті за товар);
- правову (митна вартість – це правова категорія, яка характеризує товар як предмет економічних та зовнішньоторговельних операцій) [2].

Необхідно вказати, що МК України поділяє методи визначення митної вартості товарів, які ввозяться на територію України відповідно до митного режиму імпорту та визначення митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон України в митних режимах, відмінних від митного режиму імпорту.

Визначення митної вартості товарів, що ввозяться в Україну відповідно до митного режиму імпорту, здійснюється за такими методами як: основний (за ціною договору) та другорядні (за ціною договору щодо ідентичних товарів, за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів, на основі віднімання вартості, на основі додавання вартості (обчислена вартість) та резервний).

Основним із перелічених вище методів є метод визначення митної вартості за ціною договору (контракту) щодо товарів, що імпортуються (вартість операції). У разі, коли митна вартість не може бути визначена шляхом застосування попереднього методу застосовується наступний. Така послідовність є важливою, оскільки від неї залежить, яку суму митних платежів будуть нараховані та сплачені до державного бюджету України.

На практиці, досить часто при перевезенні товарів через митний кордон України, у разі непогодження задекларованої величини митної вартості товарів пропонується розраховувати таку вартість за резервним методом. Зазвичай такий розрахунок призводить до її суттєвого підвищення, тому сума митних платежів збільшується. Як наслідок, суб'єкти господарювання вимушені звертатися до суду за захистом свого порушеного права з позовами про визнання протиправними та скасування рішення про коригування митної вартості товарів в прийнятті митної декларації, митному оформленні випуску чи пропуску товарів.

Доцільно зазначити, що згідно з результатами шостої хвили щорічного опитування більше 70% імпортерів, що стикалися з труднощами при процедурі визначення митної вартості, повідомляють про необґрунтоване збільшення митної вартості товарів та відмову митниці визнавати контрактну ціну товару. Більше 60% повідомляють про непрозоре визначення митної вартості товарів та вимоги надати багато документів [3], що свідчить про збільшення судових процесів.

Процедура контролю правильності визначення митної вартості товарів та її коригування закріплена в статтях 54-55 МК України. Зокрема, статтю 55 МК України передбачений обов'язок митниці обґрунтувати причини, через які заявлену декларантом митну вартість не може бути визнано, а також пред'явити декларанту наявну в митниці інформацію, яка призвела до виникнення сумнівів у правильності визначення митної вартості та до прийняття рішення про коригування. Тому, недостатнє обґрунтування або необґрунтування митницею своїх рішень може свідчити про порушення презумпції невинуватості платника податків.

У постанові Верховного Суду від 18.07.2022 у справі № 815/3805/16 вказано, що митний орган повинен вказати, чому з поданих документів неможливо встановити митну вартість та які документи необхідні для підтвердження того чи іншого показника [4]. Окрім того, витребувати необхідно ті документи, які дають можливість пересвідчитись у правильності чи помилковості задекларованої митної вартості, а не всі, які передбачені ст. 53 МК України.

Отже, можна зробити висновок, що для справедливого та якісного визначення митної вартості та для дотримання порядку застосування кожного з методів, необхідно більш чітко закріплення такого порядку за кожним з методів у законодавстві. Також при винесенні рішення митним органом зобов'язати їх надавати вичерпний перелік підстав, згідно з яким не може бути застосований кожен попередній метод визначення митної вартості.

Література:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року, № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст.552.
2. Мінакова С. М., Запорожець О. Ф. Проблемні аспекти визначення та коригування митної вартості товарів в Україні. *Держава та регіони. Серія економіка та підприємництво*. 2019. № 2. С. 107.
3. Саварець А. В. Митна вартість: презумпція вини. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/24/699425/index.amp>
4. Постанова Верховного суду, № 815/3805/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105290434> (дата звернення 23.05.2023).

*Клапоущак Дар'я Сергіївна,
здобувач освіти 3 курсу Донецького
національного університету
імені Василя Стуса*

ПОКАЗАННЯ, РЕЧОВІ ДОКАЗИ ТА ДОКУМЕНТИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4382/>

Актуальність теми обумовлена, перш за все, значимістю показань та речових доказів як документальних складових кримінального процесу. Завдяки таким ключовим аспектам, як показання та речові докази слідству вдається відтворити реальну картину злочину, а тому вивчення цієї теми було і залишається актуальним. Дослідженню даної проблеми приділяють увагу дослідники у сфері криміналістики, інформаційно-аналітичної справи та документознавства.

Мета дослідження – дослідити роль показань та речових доказів у кримінальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Кримінально-процесуальне законодавство в Україні зазнало серйозних реформ за останній період, ухвалення нового Кримінально-процесуального кодексу переорієнтувало його на більш гуманне, демократизоване та розширене права учасників. Ця тенденція також стосується процедур доказування, які є основою для швидкого, повного та справедливого розслідування та судового розгляду. Розвиток процесу збирання доказів у змагальному напрямку сприяє захисту прав, свобод і законних прав учасників кримінального

провадження, винесенню судами об'єктивних і справедливих судових рішень [1, с. 430].

Останнім часом на пострадянському просторі в ході дискусій щодо розробки нового кримінально-процесуального законодавства висувається думка про необхідність відмови від нормативно-правового визначення поняття доказів на стадії досудового розслідування. Для розслідування та судового розгляду кримінальних справ варто звертатися до досвіду західних країн із вичерпного переліку видів доказів, розширювати власний слідчий та судовий розсуд у процесуальних рішеннях кримінальних справ [2, с. 5].

Ключовими елементами у кримінальному провадженні є речові докази та показання. Розглянемо ці поняття детальніше.

В кримінальному процесі всі необхідні обставини встановлюються за допомогою найбільш поширеного джерела – це показання. Для успішного вирішення завдань кримінального провадження слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор повинні розуміти, що таке показання, а також, з якою метою воно повинно бути отримане для дослідження чи оцінки слідчого судді та суду [3, с. 123].

Статтею 22 Кримінально-процесуального кодексу встановлено, що кримінальне провадження в Україні здійснюється на засадах змагальності, сторони мають рівні права на збирання і подання до суду речей, документів та інших доказів. Цей принцип також застосовується, коли сторони дають свідчення в суді. Поняття показань дається самим законодавцем. А саме, показання – це усна або усна інформація, яка надається підозрюваним, обвинуваченим, свідкам, потерпілим, експертам під час допиту про їх обізнаність у кримінальному провадженні. Письмові відомості є дуже важливі для кримінального провадження (ст. 95 КПК України [4]).

Якщо ж показання – це усна або письмова характеристика, то речовий доказ – це предмет, який містить в собі інформацію, важливу для кримінального провадження.

Під час характеристики речових доказів виділення притаманних їм ознак дає змогу, по-перше, відобразити властивості речових доказів, на підставі чого визначити їх поняття, а по-друге, чітко відмежувати речові докази від документів як процесуального джерела доказів та інших видів матеріальних об'єктів, які використовуються в кримінальному провадженні (зокрема, зразків для експертизи та речей, що пред'являються особі разом із речовим доказом для впізнання). Встановлення властивостей речових доказів дає змогу охарактеризувати їх стан і визначити можливість їх використання в кримінальному

процесуальному доказуванні. Стан речових доказів характеризується сукупністю притаманних їм фізичних властивостей, які мають значення для встановлення обставин, що підлягають доказуванню в кримінальному провадженні [5, с. 92].

Висновки. Підсумовуючи написане, варто зазначити, що показання та речові докази є певного роду документальною основою кримінального провадження та несуть в собі інформацію, необхідну для ходу розслідування. Якщо ж показання – це усні чи письмові відомості, то речовий доказ – це предмет, що містить в собі інформацію, необхідну для подальшого ходу кримінального процесу.

Список використаної літератури:

1. Король В., Садова Т. Показання як джерело доказів у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 428-434. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdduvs_2013_3_57.pdf. Дата звернення: 21.05.2023
2. Погорецький М. Докази у кримінальному процесі: проблемні питання. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. 2011. № 1 (3). С. 2-53. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmapp.pdf>. Дата звернення: 21.05.2023
3. Рогатинська Н. Характеристика показання як джерела доказів у кримінальному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 24. Т. 4. С. 122-124. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6810/1/92.pdf>. Дата звернення: 21.05.2023
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-ІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. Дата звернення: 21.05.2023
5. Ковальчук С. Зміст речових доказів у кримінальному провадженні. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2016. Вип. 18. С. 87-101. URL: <http://npnuola.onua.edu.ua/index.php/1234/article/download/473/465>. Дата звернення: 21.05.2023

*Погарченко Тетяна Віталіївна,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-
економічний університет
ORCID: 0000-0003-0207-3468*

ЩОДО ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4401/>

Право Європейського Союзу застосовується в державах-членах на основі принципів: верховенства права ЄС, прямої дії, непрямой дії та відповідальності держав. Згідно копенгагенських критеріїв країна, яка хоче стати повноправним членом Євросоюзу має відповідати правовому критерію, тобто взяти на себе «членські» зобов'язання, включно з дотриманням цілей політичного, економічного та валютного союзу. Отже, законодавство всіх країн-членів ЄС наближене до права ЄС (*acquis* ЄС) і законодавча діяльність цих країн не повинна йти всупереч йому, що підтверджує принцип верховенства права ЄС. Але на практиці існують випадки недотримання державами-членами зазначеного принципу.

Загалом обов'язок забезпечити наявність відповідних засобів для виконання права ЄС лежить на державах-учасниках. Проте існування численних порушень в цій сфері з боку різних національних органів, в тому числі судових, говорить про недосконалий характер такого забезпечення. Тому прецедентна практика Суду ЄС має велике значення для забезпечення ефективності права Євросоюзу. І в першу чергу це рішення Суду ЄС, які встановлюють принципи відповідальності держав-членів за порушення права ЄС, одне з яких – в об'єднаних справах C-6 та 9/90 *Andrea Francovich and Danila Bonifaci and others v Italian Republic* [1]. Зазначене судове рішення, а також інші в цій сфері, започаткували принцип відповідальності за не імплементацію директив та більш широкий принцип відповідальності за будь-які порушення права ЄС державами-членами установчих договорів ЄС [2, с. 66].

Що стосується розгляду справ щодо порушення державами права Євросоюзу, то Суд ЄС розглядає їх за позовом Єврокомісії, а не фізичних чи юридичних осіб. Так, одним із завдань Єврокомісії є жорсткий контроль дотримання права ЄС державами-членами. Хоча

багато її позовів зумовлені окремими скаргами, поданими фізичними та юридичними особами [3, с. 7].

Єврокомісія веде діалог з відповідною державою-членом, який має подвійну мету. З одного боку, він дозволяє такій державі-члену припинити правопорушення. З іншого боку, він дозволяє їй підготуватися до захисту. Так, наприклад, 18 вересня 2022 року Єврокомісія ухвалила пропозицію щодо заходів для захисту бюджету ЄС від порушень принципів верховенства права в Угорщині (корупція і відступ від демократії) у вигляді призупинення частини фінансування з бюджету ЄС після перемовин і отримання пояснень від уряду цієї країни й проведення ним неефективних дій щодо припинення порушення [4].

Після цього Єврокомісія може звернутися до Суду ЄС з відповідним позовом. І в разі прийняття Судом рішення, яким визнається порушення законодавства ЄС, відповідна держава-член зобов'язана вжити усіх заходів для припинення правопорушення. Невиконання цього зобов'язання може призвести до наступного провадження у справі про правопорушення і вже до накладення фінансової санкції. Це можуть бути періодичні виплати або одноразовий платіж, в залежності від типу, серйозності і тривалості відповідного правопорушення. Так, у справі C-387/97 *Commission of the European Communities v. Hellenic Republic* Суд призначив штраф у розмірі 20 000 євро на день. А одну з найбільших за весь час санкцій було накладено на Італію у 2011 році за неповернення незаконно наданої державної допомоги (справа C-496/09 *European Commission v. Republic of Italy*). Італія була зобов'язана одноразово сплатити 30 мільйонів євро, а також здійснювати періодичні виплати (30 мільйонів євро щопівроку, помножені на відсоток неповернутої допомоги) [3, с. 7].

Отже, принципи відповідальності держав-учасниць Євросоюзу становлять важливу складову правової системи дотримання ними права ЄС, що є безумовною гарантією бути повноправним членом Союзу і користуватися всіма можливостями, що дає така інтеграція, зокрема отримання інвестицій і бажане співробітництво з іншими країнами.

Література:

1. European Court of Justice. Joined Cases C-6 / 90 and C-9 / 90 *Andrea Francovich and others, Danila Bonifaci and others v. Italian Republic*. European Court Reports. 1991. P. I-5403 – I-5418.
2. Право Європейського Союзу : підручник. За ред. Р. А. Петрова. Київ : Істина, 2019. 392 с.

3. Огляд прецедентного права Суду Європейського Союзу у сферах, що регулюються Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Проект ЄС «Підтримка впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» 2018. 539 с. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/review-of-the-case-law-of-the-eu-court-of-justice-fields-covered-by-the-association-agreement-2018.1.1.ukr_1.pdf (дата звернення: 24.05.2023).

4. Rule of law conditionality mechanism: Council decides to suspend €6.3 billion given only partial remedial action by Hungary. Офіційний сайт Ради ЄС. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/12/rule-of-law-conditionality-mechanism/> (дата звернення: 24.05.2023).

*Поліщук Владислав Русланович,
студент, Одеський національний
університет імені І.І. Мечникова*

*Науковий керівник:
Святошнюк Арина Леонідівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін, Одеський національний
університет імені І.І. Мечникова*

ОСОБЛИВОСТІ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ПОЗА ВОЛЕЮ ВЛАСНИКА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4375/>

Конституція України 1996 року гарантує право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності і те що право приватної власності є непорушним. Але, разом із тим, у тій самій статті, зазначені такі причини правомірного позбавлення права власності як:

1) Припинення права власності на основі публічного інтересу «з мотивів суспільної необхідності»

2) Припинення права власності на основі рішення суду, у вигляді конфіскації [1. ст. 41].

Конкретизацією регулювання таких правовідносин щодо припинення права власності взагалі і припинення права власності поза волею власника займається Цивільний Кодекс України, а саме глава 25, так стаття 346 передбачає як вищезгадані способи припинення права власності поза волею власника, так і ще кілька механізмів припинення

права власності поза волею власника. Так, Цивільний Кодекс України регулює питання проведення реквізиції (за ст. 353 ЦК України) і конфіскації (за ст. 354 ЦК України), викуп земляної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю (за ст. 350 ЦК України) і викуп пам'ятки культурної спадщини (за ст. 352 ЦК України). Також, у науці цивільного права виділяють такий спосіб припинення права власності поза волею власника, цим способом є націоналізація [2].

Так, Цивільний Кодекс у статті 353 визначає реквізицію як примусове відчуження у власника на підставі та в порядку, встановлених законом, майна з метою суспільної необхідності, за умови попереднього і повного відшкодування його вартості. В юридичній науці використовують схоже визначення: «Вилучення відповідними державними органами майна у власника в інтересах держави і суспільства з виплатою його вартості, що провадиться у виняткових випадках». В Частині другій статті 353 ЦК України встановлюється виняткові випадки, коли можливе не попереднє, а наступне повне відшкодування вартості реквізованого майна. До них відносяться воєнний або надзвичайний стан, які повинні бути проголошені державою у встановленому законом порядку [3].

Поняття ж конфіскації опрацьовано значно краще за всі інші інструменти припинення права власника поза волею власника і, на відміну від націоналізації і реквізиції конфіскація безпосередньо передбачена Конституцією України. Так, конфіскація згадується у незчисленній кількості нормативно-правових актів і міжнародно-правових договорах, наприклад: Митний Кодекс, Цивільний Кодекс, наказ МОЗ «Про затвердження Інструкції про порядок вилучення з реалізації (конфіскації) небезпечних для здоров'я продуктів харчування, хімічних та радіоактивних речовин, біологічних матеріалів», Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та ін. У більшості цих нормативно-правових актах конфіскація визначається однаково, але нас цікавить саме місце конфіскації у цивільному праві, тому саме ним и і будемо керуватися. Так за Цивільним Кодексом, конфіскація є позбавленням права власності на певне майно, за рішенням суду, яке використовується як санкція за вчинення правопорушення, а конфісковане майно, у більшості випадків, переходить у власність держави безоплатно [2].

Третім прикладом припинення права власності поза волею власника є націоналізація. Націоналізація в законодавстві України залишається без належної уваги. До цього висновку не складно прийти так як навіть визначення націоналізації чинним законодавством України не передбачене. Хоча спроба створити нормативно-правовий акт про націоналізацію мала місце бути у 2014 році, прийняттям такого закону ця

спроба не завершилась. Але за допомогою цього Проекту Закону України від 20.08.2014 «Про націоналізацію» так, у цьому законі націоналізацію визначили як «примусове відчуження об'єктів права приватної власності на користь держави з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених цим Законом, за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості» [4].

Четвертим прикладом відчуження майна поза волею власника є викуп земляної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю. У науці і законодавстві цивільного права визначається як цивільно-правові відносини, пов'язані з припиненням права власності на земельну ділянку за рішенням держави, в особі органів державної влади, АРК або органів місцевого самоврядування у мотивів суспільної необхідності і які врегульовані положеннями ст. 350 ЦК України [5, с. 683].

Останнім прикладом відчуження майна поза волею власника є викуп пам'ятки культурної спадщини. Цей викуп передбачений статтею 352 ЦК України і його можна визначити як цивільно-правові відносини, що пов'язані з припиненням права власності на об'єкти культурної спадщини що внесені у державний реєстр нерухомих пам'яток України через безгосподарське відношення до нього власника, що загрожує пошкодженням або знищенням такого об'єкта культурної спадщини [5, с. 687].

Таким чином можна прийти до висновку що серед усіх видів припинення права власності поза волею власника які наявні в науковій літературі українським законодавством не передбачений саме механізм націоналізації.

Реквізиція та примусове відчуження майна регулюється Законом України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану». Як вже було згадано вище конфіскація може бути проведена з попереднім і наступним відшкодуванням вартості вилученого майна. Таке відчуження можливе лише у випадках надзвичайних обставин, запровадження воєнного або надзвичайного стану. Рішення про реквізицію може бути прийнято військовим командуванням погодженим з відповідним органом місцевої влади (обласною, районною, міською державною адміністрацією), або без такого якщо реквізиція відбувається на місцевості в якій ведуться бойові дії. У випадку якщо після скасування правового режиму воєнного чи надзвичайного стану майно, що було примусово відчужене, збереглося – минулий власник може отримати це майно назад якщо поверне грошову суму яка була заплачена за це майно до або після його реквізиції [6].

Конфіскація регулюється Кримінальним кодексом України та Законом України «Про виконавче провадження» тому не є предметом вивчення.

Викуп земляної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю регулюється Законом України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» Так викуп земельних ділянок можливий для «суспільних потреб», ст. 7 згаданого закону визначається чіткий перелік для яких потреб може застосовуватись такий викуп; він включає в себе від таких абстрактних випадків як «забезпечення національної безпеки і оборони» так і конкретні випадки як створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Об'єктом, за ст. 3 цього закону такого відчуження завжди є земельна ділянка що знаходиться у приватній власності так і те що на ній розміщено. Рішення про такий викуп можуть прийняти органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування на основі відповідної містобудівної документації, проектів землеустрою та іншої документації із землеустрою. І відповідно до ст. 18 цього закону земельна ділянка стає державною або комунальною власністю [7].

Викуп пам'ятки культурної спадщини регулюється Законом України «Про охорону культурної спадщини» а саме статтею 21 згаданого закону. Так, відповідно до цієї статті викуп культурно-історичної пам'ятки може бути здійснений якщо власник після отримання попередження про те що в наслідок його дій чи бездіяльності існує загроза пошкодження або знищення такої пам'ятки, він не вчинив або опинився нездатним вчинити дії щодо створення необхідних умов для збереження такої пам'ятки. Внаслідок такого викупу така пам'ятка переходить до власності держави [8].

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що непорушність права приватної власності закріплена Конституцією України не значить, те що право приватної власності є взагалі недоторканим. Законодавством України передбачене обмежене коло механізмів, які можуть бути застосовані для відчуження майна, що знаходиться у приватній власності, хоча воно не включає такого різновиду припинення права власності поза волею власника як націоналізація; Цивільним законодавством України передбачено: відчуження майна у випадках надзвичайних обставин, запровадження воєнного або надзвичайного стану; відчуження майна як покарання за кримінальне правопорушення; відчуження землі та розміщеної на ній нерухомості; викуп культурної пам'ятки із обставин

що загрожують її стану. Конфіскація хоча і передбачена Цивільним кодексом України, регулюється вона Кримінальним кодексом України та Законом України «Про виконавче провадження». Відсутність у цивільному законодавстві такого інституту як націоналізація складно не помітити, і ми вважаємо що в інтересах держави врегулювати питання націоналізації.

Література:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. : станом на 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 18.04.2023)
2. Цивільний Кодекс України : Закон України від 16.03.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20220317#Text>(дата звернення 20.04.2023)
3. Клименко К. О. Правова природа та розвиток інституту реквізиції в праві України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2012 URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjU8pSTn_b6AhWNuIsKHUJ7AdQQFnoECBQQAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Firbis_nbuv%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FVKNU_Yur_2012_91_18.pdf&usg=AOvVaw3usLUSle2S1V7PTjJ2Plki (дата звернення 24.04.2023)
4. Про націоналізацію : Проект Закону України від 20.08.2014 № 4505а-1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JG3H57IA> (дата звернення 24.04.2023)
5. Дзера О.В., ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ : підручник. Київ. Юрінком Інтер. 2018. 976с.
6. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 № 4765-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text> (дата звернення 24.04.2023)
7. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17.11.2009 № 1559-VI. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text> (дата звернення 24.04.2023)
8. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення 24.04.2023)

*Сузанська Дар'я Андріївна,
студентка 2 курсу, Навчально-
науковий інститут права
Київського національного
університету імені
Тараса Шевченка*

ПРОБАЦІЯ ЯК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАСІБ ЗА ПРОЕКТОМ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4403/>

При аналізі тексту проекту нового Кримінального кодексу України стає зрозумілим, що в його основу закладається ідея максимального розширення альтернативи покарання. Це пов'язано з тим, що сучасний законодавець вже не вважає покарання тим єдиним і невідворотнім засобом, який може бути застосований до суб'єкта кримінального правопорушення. Однією з таких альтернатив вбачається пробація.

Європейський досвід кримінально-виконавчих інспекцій свідчить про те, що існування служби пробації дозволяє зменшити рецидивність злочинів.

Пробація – це комплексний кримінально-правовий засіб, який поєднує у собі контрольні, реінтеграційні та наглядові засоби, які мають на меті обмеження прав і свобод засудженого задля забезпечення безпеки у суспільстві та виправлення цієї особи. Відповідно Закону України «Про пробацію» [1], основною метою цього інституту є виправлення засуджених і запобігання вчиненню ними повторних злочинів. Підставою за застосування пробації є тільки відповідне рішення суду. Пробація також пов'язана з індивідуальним встановленням відповідальності залежно від тяжкості злочину та особистих характеристик злочинця.

Перша категорія засобів, яку виділяє новий Кримінальний кодекс – контрольні [2]. Дана стаття повторює зміст ст.76 Кримінального кодексу України 2001 року, яка встановлює обов'язки особи, яка звільнена від покарання з випробуванням [3]. Проте також робочою групою додається новий обов'язок на суб'єкта пробації – “не виїжджати за межі України, а також на тимчасово окуповану територію України без погодження з органом пробації”.

Друга група – реінтеграційні або корекційні засоби. Дана категорія засобів пробації має на меті соціальну реабілітацію злочинця, яка охоплює собою психологічну, професійну або освітню підтримку для сприяння його інтеграції в суспільство. Уповноважений орган з питань пробації

може на власний розсуд коригувати реінтеграційні засоби, до прикладу, вирішує, чи потребує особа проходження курсу психолога чи ні.

Остання категорія засобів пробації – наглядові. Порівнюючи їх з попередніми двома видами засобів, можна сказати, що вони за своє суттю є суворішими. Ними названо електронний моніторинг, пробаційний арешт та та суспільно-корисні роботи.

Висновок: у науці сучасного кримінального права достатню увагу приділено такому засобу кримінально-правового впливу як пробація. Це пов'язано із прагненням сучасного законодавства створити більш гуманні норми кримінального права. У проекті нового Кримінального кодексу міститься три види засобів – контрольні, реінтеграційні та наглядові, які були відсутні у Кримінальному кодексу України 2001 року.

Література:

1. Про пробацію. Офіційний вебпортал парламенту України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>
2. Текст проекту нового Кримінального кодексу України. <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>.
3. Кримінальний кодекс України.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

*Товкун Людмила Вікторівна,
кандидат економічних наук,
Національний юридичний
університет імені
Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-4769-9379*

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗА СФЕРАМИ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4384/>

Валютне регулювання представляє собою сукупність взаємопов'язаних заходів (принципів, методів, форм, інструментів), що реалізуються державою та міжнародними організаціями у сфері валютних відносин. Якщо звернутись до його змісту, то можна зазначити, що він розкривається через основні функції, якими є: реалізація валютної політики, спрямованої на зміцнення валютно-фінансового положення країн, підтримка на високому рівні їх кредитоспроможності й

платоспроможності, зміцнення національної валюти, надходження іноземних інвестицій, забезпечення руху валюти в зовнішньоекономічній діяльності та ін. Враховуючи активний розвиток процесу лібералізації руху капіталу, зростаючу інтеграцію міжнародних ринків доцільно розглянути валютне регулювання за сферами його здійснення. Виходячи з цього, валютне регулювання поділяється на два рівні: національне (внутрішнє) і міжнародне (зовнішнє) валютне регулювання.

Національне валютне регулювання пов'язане із системою валютних відносин на території держави. Воно регулюється національним законодавством з урахуванням принципів та рекомендацій міжнародних організацій.

Так, відносини, що виникають у сфері здійснення валютних операцій, валютного регулювання і валютного нагляду в Україні регулюються Конституцією України, Законом «Про валюту і валютні операції» (далі – Закон про валюту), іншими законами України, а також нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до Закону про валюту [1]. Насамперед, це Постанови Правління НБУ, що забезпечили імплементацію положень Закону про валюту і стали основою нової ліберальної моделі валютного регулювання [2].

Закон про валюту був прийнятий на зміну застарілому Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» і став значним досягненням у сфері валютного регулювання. Закон про валюту є рамковим і направлений на забезпечення переходу України до нової моделі валютного регулювання. Саме зміна моделі валютного регулювання є одним із зобов'язань, узятих Україною у зв'язку з ратифікацією Угоди про асоціацію з ЄС.

В Угоді про асоціацію були закладені два основні напрями щодо такої зміни: 1) вільний рух капіталу, під яким розуміють виконання низки макроекономічних умов, нове валютне регулювання, а саме: поступове зняття валютних обмежень, спрощення зовнішньоекономічних операцій, зменшення адміністративного навантаження на бізнес та ін.; 2) національний режим доступу до ринків фінансових послуг.

Такий підхід щодо валютного регулювання є міжнародною практикою, враховуючи те, що вільний рух капіталу є одним із основоположних принципів функціонування ЄС, а національний режим доступу до ринку фінансових послуг передбачає те, що європейські банки та інші фінансові посередники зможуть надавати послуги українським резидентам, а українські банки та фінансові компанії – резидентам європейських країн на таких самих умовах, на яких ці послуги надають компанії, зареєстровані у відповідній юрисдикції [3].

Законом про валюту встановлено, що у сфері валютних операцій нерезиденти мають рівні права з резидентами України. Як резиденти, з урахуванням обмежень, визначених Законом про валюту та іншими законами України, мають право відкривати рахунки в іноземних фінансових установах та здійснювати через такі рахунки валютні операції, так і нерезиденти, з урахуванням таких же обмежень, можуть відкривати рахунки в українських фінансових установах та здійснювати через них валютні операції [1]. Не дивлячись на те, що Україна вже виконала значну кількість зобов'язань щодо лібералізації валютного регулювання, необхідно звернути увагу на те, що вона буде і надалі продовжувати цей курс з метою забезпечення вільного руху капіталу та покращення економічної стабільності в Україні.

До прийняття Закону про валюту в українському законодавстві було відсутнє чітке визначення валютного регулювання. На сьогодні, таке визначення передбачено п.2 ст.1 Закону про валюту. Так, під валютним регулюванням законодавець визначає діяльність Національного банку України та в установлених цим Законом випадках Кабінету Міністрів України, спрямовану на регламентацію здійснення валютних операцій суб'єктами валютних операцій і уповноваженими установами [1]. Закон про валюту декларує нові принципи валютного регулювання. Їх дотримання забезпечує результативність валютного регулювання та ефективність функціонування національної валютної системи. Суб'єктами валютного регулювання є Національний Банк України та, в установлених Законом про валюту випадках, Кабінет Міністрів України. Основним серед таких суб'єктів є Національний банк України. Це зумовлено обсягом його повноважень, що визначаються Законом України «Про валюту та валютні операції» і Законом України «Про Національний банк України». Об'єктами, на які частіше всього направляються регулятивні заходи, є валютний курс національної грошової одиниці і операції з валютними цінностями. Це пов'язано з тим, що саме зміна валютного курсу суттєво впливає на розвиток як внутрішніх господарських процесів, так і на зовнішньоекономічний стан країни. Операції з валютними цінностями здійснюються в національній валюті (гривня), іноземній валюті та банківських металах. Валюта України та іноземна валюта існують у формі грошових коштів, а банківські метали історично виступають універсальним засобом платежу. Важливо зазначити, що Закон про валюту визначає пріоритет менш дискримінаційних інструментів валютного регулювання над більш дискримінаційними та необхідність пропорційного використання таких інструментів.

До основних інструментів, які найчастіше використовуються у валютному регулюванні в Україні, відносять: валютні інтервенції; політику облікової ставки НБУ; валютні обмеження; транскордонне переміщення валютних цінностей через митний кордон України та ін. Розглянемо деякі з них детальніше.

Так, під валютними інтервенціями розуміють купівлю, продаж або обмін Національним банком іноземної валюти на валютному ринку України з метою впливу на обмінний курс гривні до іноземних валют і на загальний попит та пропозицію грошей в Україні [4]. НБУ оновив Стратегію валютних інтервенцій, яка нині є безстроковою. Вона розроблена з урахування консультацій із міжнародними партнерами і затверджена Рішенням правління НБУ від 29 грудня 2020 року № 769-рш [5]. НБУ додав до нового документа завдання підтримувати достатні міжнародні резерви країни шляхом уникнення негативного впливу надмірної ризиковості обмінного курсу та екстраординарних подій на валютному ринку на цінову та фінансову стабільність. Як і в попередній Стратегії, в основі оновленого документа закладено принцип плаваючого курсоутворення, тобто обмінний курс визначає ринок, що є одним із постулатів діяльності Національного банку на валютному ринку.

Наступним важливим інструментом валютного регулювання є облікова ставка НБУ. Відповідно до ст.1 Закону «Про Національний банк України», облікова ставка Національного банку України – один із монетарних інструментів, за допомогою якого Національний банк України встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів [4]. Облікова ставка встановлюється на основі підготовлених Національним банком України комплексного аналізу та прогнозу макроекономічного, монетарного та фінансового розвитку. Національний банк оприлюднює розмір облікової ставки на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку. Необхідно підкреслити, що існує певна закономірність між обліковою ставкою НБУ і валютним курсом: підвищення облікової ставки веде до зростання курсу валюти, а її скорочення – до зниження цього курсу. При купівлі валюти Національний банк випускає в обіг гривню, при її продажі – вилучає.

Враховуючи принципи валютного регулювання, що визначені Законом про валюту, а саме, принцип свободи здійснення валютних операцій, необхідно звернути увагу на такий інструмент валютного регулювання як валютні обмеження. Їх застосування пов'язано з тим, що завдяки таким діям держава отримує можливість вплинути на певні

валютні операції у напрямі, що відповідає сучасній економічній ситуації. Переважна більшість тимчасових валютних обмежень міститься у Постановах НБУ № 5 та № 7 Серед них: вимога декларування валютних цінностей для фізичних осіб вартістю що дорівнює або перевищує 10 тис євро; введення е-ліміту для фізичних осіб (замість індивідуальних ліцензій НБУ); обмежений продаж іноземної валюти; регулювання строку платежів при здійсненні експортних та імпорتنих операцій з метою запобігання виведенню капіталу та інші [6, 7]. Необхідно зазначити, що валютні обмеження використовувались НБУ і до прийняття Закону про валюту. Проте із запровадженням нової системи валютного регулювання валютні обмеження розглядаються скоріше як виняток, тим більше, що метою НБУ на майбутнє є поступове зняття всіх валютних обмежень.

Міжнародне (зовнішнє) валютне регулювання регулюється міжнародними угодами і здійснюється міжнародними фінансово-кредитними установами та організаціями такими, як: Міжнародний валютний фонд, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Європейський центральний банк та ін. Провідну роль у регулюванні міжнародних валютних відносин покладено світовим співтовариством на Міжнародний валютний фонд (МВФ), що керується у своїй діяльності статутом Фонду та спільно прийнятими країнами-учасницями постановами та угодами. Статутом МВФ передбачено, що країни-учасниці, вступаючи до Фонду, добровільно беруть на себе зобов'язання співпрацювати з ним та одна з одною по розв'язанню питань стабілізації валютних відносин. Особлива увага приділяється системі заходів з регулювання валютних курсів, які б забезпечували найбільш сприятливі умови розвитку зовнішньоекономічної діяльності країн-учасниць, зниження валютного ризику та кон'юнктурної невизначеності [8]. Директорат МВФ в межах своїх повноважень спостереження за політикою у сфері валютних курсів виділив три основних принципи, якими мають керуватися країни-учасниці Фонду: не допускати такої маніпуляції валютними курсами, яка б надала можливість отримати несправедливі конкурентні переваги перед іншими країнами; здійснювати валютне регулювання, спрямоване на зменшення руйнівних наслідків, викликаних короточасними коливаннями обмінних курсів; при проведенні політики валютного регулювання валютного курсу мають враховуватися інтереси інших членів Фонду, включаючи інтереси тих країн, у валюті яких здійснюється інтервенція [8]. МВФ має можливість активно впливати на країни-учасниці щодо дотримання ними певних вимог валютного регулювання. З цією метою використовуються стабілізаційні програми та механізм взаємних консультацій. Статутом МВФ визначено, що

цілями цієї організації є: забезпечення співробітництва у розв'язанні міжнародних валютних проблем; сприяння стабілізації валют; створення багатосторонньої системи платежів та розрахунків; досягнення рівноваги платіжних балансів країн-учасниць. Відповідно до Статуту МВФ має виконувати такі функції: стежити за розвитком міжнародної валютної системи та забезпечувати її ефективне функціонування; здійснювати аналіз виконання кожною країною спільних зобов'язань [8]. Таке регулювання здійснюється з метою створення єдиного валютного простору.

Література:

1. Про валюту і валютні операції. Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
2. Постанови Правління Національного банку з питань валютної лібералізації. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/liberalization/currency>
3. ВАЛЮТНА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: КРОК У ЄВРОПУ. URL: https://ces.org.ua/wpcontent/uploads/2018/11/%D0%B1%D1%80%D1%96%D1%84_%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%B0.pdf
4. Про Національний банк України. Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
5. Про затвердження Стратегії валютних інтервенцій Національного банку України Рішення Національного банку України; Стратегія від 29.12.2020 № 769-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr769500-20#Text>
6. Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті. Постанова Національного банку України; Положення від 02.01.2019 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19#Text>
7. Про затвердження Інструкції про порядок валютного нагляду банків за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту [...] Постанова Національного банку України; Інструкція від 02.01.2019 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007500-19#Text>
8. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/international/financial-institutions>

*Філатов Віктор Вікторович,
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
публічного та приватного права
Університету митної справи
та фінансів, м. Дніпро
ORCID: 0000-0002-8059-3736*

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ПЕРЕХІДНИХ ЕТАПАХ РОЗВИТКУ ПОСТКОНФЛІКТНИХ ДЕРЖАВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4377/>

Еліс Дональд зазначає, що Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) має важливе значення на етапі постконфліктного розвитку держав. Водночас слід реалістично дивитися на положення суду в системі судових суб'єктів як на національному, так і на наднаціональному рівнях. Отже варто враховувати той факт, що виконання рішень ЄСПЛ залежить перш за все від політичної волі кожної держави. З огляду на це, на перехідних етапах необхідні переконливі заходи, які дозволять донести до сторін конфлікту виняткову роль та прагматизм суду в умовах недосконалої національної системи правосуддя [1, с. 109].

Однак слід враховувати, що робота ЄСПЛ в рамках перехідного правосуддя вимагає вирішення питання поваги до постконфліктних держав. Цей фактор включає практику попереднього вичерпання національних заходів, які передбачені законодавством. У цьому випадку, низький рівень дотримання державою міжнародних зобов'язань щодо права людини на розслідування, переслідування винних, покарання злочинців, навпаки вимагають від ЄСПЛ обмеження поваги до держав, особливо це відбувається коли сторони конфлікту вчиняли тяжкі воєнні злочини. В подібних ситуаціях суд здебільшого спирається на міжнародно-правові акти, а не на національне законодавство, особливо коли мова йде про амністії для винних в конфлікті осіб [2, с. 1132].

У своїй науковій праці Жозеф Шехла зазначає наступне: як результат зростаючої регіоналізації, в ЄС були створені на основі міжнародних зобов'язань держав у галузі прав людини, регіональні суди, зокрема і ЄСПЛ. Ключовим завданням останнього на перехідних етапах є боротьба з порушеннями прав людини, які відбуваються або мали місце в постконфліктній державі. Це походить від права жертв конфлікту отримати доступ до механізмів і процесів відновлення. У світлі перехідного правосуддя, практика ЄСПЛ набуває важливого значення,

оскільки допомагає жертвам реалізувати право на відшкодування та репарації [3, с. 28].

У якості прикладу, доцільно навести Справу «Чірагов та інші проти Вірменії» (16 червня 2015 рік). Обставини справи стосуються збройного конфлікту між Вірменією та Азербайджаном, який виник з приводу Нагірного Карабаху наприкінці 80-х років минулого століття. Заявники вимагали від суду визнати їхні права на майно в Нагірному Карабасі, яке вони були змушені залишити, і не мають можливості ним користуватися. У своєму рішенні ЄСПЛ визнав, що Республіка Вірменія, від початку конфлікту, мала значний та вирішальний вплив на Нагірний Карабах, що два суб'єкти глибоко інтегровані один з одним майже в усіх важливих питаннях і що ця ситуація триває дотепер. Суд також визнав права заявників на нерухоме майно, у тому числі земельні ділянки та іншу нерухомість [4].

Таким чином, слід виділити наступні особливості ЄСПЛ у розрізі реалізації перехідних процесів: 1) мета створення суду відповідає завданням перехідного правосуддя, зокрема в центрі є питання припинення системних порушень прав людини; 2) рішення ЄСПЛ ухвалюються на наднаціональному рівні та у подальшому, а виконуються національними інституціями, що вказує на транснаціональний характер судочинства в рамках перехідного правосуддя; 3) практика ЄСПЛ, як і окремі напрямки перехідного правосуддя, спрямована на захист прав жертв, які на постконфліктному етапі потребують додаткових гарантій.

Література:

1. Alice Donald, Anne-Katrin Speck The European Court of Human Rights' Remedial Practice and its Impact on the Execution of Judgments. *Human Rights Law Review*. 2019 Vol. 4. P. 83-117.
2. Juan-Pablo Pérez-León-Acevedo The European Court of Human Rights (ECtHR) vis-à-vis amnesties and pardons: factors concerning or affecting the degree of ECtHR's deference to states. *The International Journal of Human Rights*. 2022 Vol. 26, № 6. P. 1107-1137.
3. Joseph Schechla Reparation of Gross Violations of Economic, Social and Cultural Rights: A Work in Progress. URL: https://www.academia.edu/7926424/Reparation_of_Gross_Violations_of_Economic_Social_and_Cultural_Rights_A_Work_in_Progress (access date: 20.05.2023).
4. Рішення Великої палати Європейського суду з прав людини по Справі «Чірагов та інші проти Вірменії» від 15 червня 2015 року. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Chiragov_v_Vurm.pdf (access date: 20.05.2023).

*Хільченко Анна Андріївна,
студентка міжнародно-
правового факультету,
Національний юридичний
університет імені
Ярослава Мудрого*

*Науковий керівник:
Мусієнко Аліна Олегівна,
Національний юридичний
університет імені
Ярослава Мудрого*

КОПЕНГАГЕНСЬКІ КРИТЕРІЇ ЯК УМОВА ВСТУПУ ДО ЄС: УКРАЇНСЬКИЙ АСПЕКТ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4363/>

Відповідно до ст. 49 Маастрихтського договору, будь-яка європейська держава, що шанує принципи, закріплені у ст. 6 цього договору, може звернутися з поданням щодо членства в Союзі. Проте, існують певні критерії, яким має відповідати країна-кандидат. У червні 1993 року на засіданні Європейської Ради у Копенгагені, були прийняті Копенгагенські критерії вступу до Європейського Союзу, з часом їх було поглиблено та уточнено. Відповідно до цих критеріїв, вступ до ЄС можливий тільки у тому випадку, коли держава зможе взяти на себе обов'язки членства, реалізувавши низку економічних та політичних вимог. Копенгагенські критерії складаються з трьох основних груп – політичний, економічний та «членський» критерій.

Перший критерій (політичний) полягає у стабільності всіх інститутів, які є гарантами реалізації прав людини, поваги та захисту прав меншин. Тобто, вимоги до кандидата фіксуються саме на сталості та непохитності інститутів, що мають гарантувати демократію і верховенство права на будь-якому рівні. Політичний критерій втілено у статті 6 Договору про Європейський Союз, яка закріплює, що «Союз базується на принципах свободи, демократії, поваги до прав людини і основних свобод та верховенства права».

Країни, які бажають стати членами ЄС, повинні не лише закріпити принципи демократії і верховенства права у своїх конституціях, але й втілювати їх у повсякденне життя. Конституції країн-заявників мають гарантувати демократичні свободи, включаючи політичний плюралізм,

свободу слова і свободу совісті. Вони встановлюють демократичні інститути та незалежні органи правосуддя, органи конституційної юрисдикції, що створює умови для нормального функціонування державних установ, проведення вільних і справедливих виборів, періодичної зміни правлячої парламентської більшості, а також визнання важливої ролі опозиції в політичному житті [2].

Наближуючись до вступу в ЄС, Україна вже виконала перший критерій – національним законодавством встановлені норми, принципи та гарантії прав, свобод та інших цінностей ЄС. Наприклад, Конституція України закріпила гарантії захисту прав – політичних, соціальних та економічних; встановила демократичні інститути та незалежні органи правосуддя, конституційної юрисдикції. Це сприяє функціонуванню як держави, так і системи її установ. У той же час, поряд із Конституцією України наявні також і міжнародні нормативні акти, наприклад, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права.

У відповідності з політичним критерієм, в Україні були прийняті нові закони щодо виборчого процесу, скасовано смертну кару, ухвалено Закон України «Про виконання рішень Європейського суду з прав людини»; проведено реформу прокуратури щодо обмеження повноважень цього органу.

Другий критерій (економічний) полягає в існуванні ефективної ринкової економіки, а також спроможності впоратись з конкурентним тиском та ринковими силами в межах Європейського Союзу. Характеризуючи наявність дієвої ринкової економіки у країні-кандидата необхідно виділити такі складові, як наявність достатньо широкої правової бази, що включає в себе регулювання права власності, виконання законів та інших нормативно-правових актів; рівновага між попитом і пропозицією, що буде виступати у якості результату вільної взаємодії ринкових сил; відсутність будь-яких перешкод для доступу на ринок і можливого виходу з цього ринку; лібералізація торгівлі і цін. Також важливими є питання про досягнення стабільності на ринку – цінова рівновага, стабільність державного фінансування та платіжного балансу; спільна суспільна думка відносно ключових питань економічної політики; достатність розвитку фінансового сектору з метою спрямування збережень та / або інвестування виробництва.

На виконання вище зазначеного критерію, в Україні поступово підвищується рівень продуктивності виробництва та розширюється база економічного зростання; Україна отримала від ЄС та США статус країни з ринковою економікою; у сфері фінансових послуг Національним банком України прийнято постанови з метою вдосконалення процесу аудиту

та нагляду у банківському секторі; схвалено відповідне законодавство щодо врегулювання ринків цінних паперів; реформовано систему щодо порядку проведення аудиту та створення комп'ютерних реєстрів податкових накладних і відповідної автоматизованої системи; відбулося вдосконалення у сфері прав інтелектуальної власності.

Дотримання *третього критерію (критерію членства)*, є обов'язком для кожної країни-члену Європейського Союзу та полягає у здатності взяти на себе обов'язки членства, включно з дотриманням цілей політичного, економічного та валютного союзу.

При проведенні переговорів із країною-кандидатом, наявні 31 критерій членства від ЄС. Ці критерії відповідають одному із 31 розділу *acquis communautaire* («спільного доробку ЄС»). Конкретизуючи критерій членства, важливо зазначити що країна, що є кандидатом, здатна взяти на себе зобов'язання членства у ЄС, дотримуватися цілей та приписів Договору про Європейський Союз, здійснювати співробітництво у спільній зовнішній політиці, політиці у сфері безпеки і тд.

Відповідно до цього критерію, Україна знаходиться ще на стадії розробки та прийняття, хоча наявна обіцянка Єврокомісії надати Україні свою попередню оцінку. Тобто, якщо Єврокомісія позитивно оцінить прогрес реформ в Україні за розділами *acquis* ЄС, є можливість прийняття рішення Європейською радою про початок переговорів з Україною вже восени 2023 року. За попередніми даними моніторингу Українського центру європейської політики, станом на кінець 2022 року загальний прогрес виконання Україною Угоди про асоціацію становить майже 55%, з яких досконале виконання дорівнює лише 30,6%. Середній бал оцінки Єврокомісії становить 2,16 із 5 можливих, а сумарний бал за всіма розділами – 69 із 160. Згідно з аналізом Єврокомісії, Україна має хороший рівень підготовки, що в числовому еквіваленті дорівнює «4», лише у секторах енергетики, митного союзу, зовнішніх зв'язків і зовнішньої, безпекової та оборонної політики. Для порівняння, країни, які перебувають у переговорному процесі з ЄС, мають сумарний бал від Європейської комісії не нижче 80.

Оцінка Єврокомісії для України означає, по-перше, що країну чекає величезний пласт роботи з імплементації законодавства ЄС, який потребуватиме високого рівня кадрової й інституційної спроможності. По-друге, для досягнення повної готовності до членства Україні не можна збавляти темпи і якість реформ, – Єврокомісія щороку здійснює моніторинг наближення законодавства і може знизити оцінку в разі відкатів, що гальмуватиме процес вступу до ЄС.

Таким чином, Копенгагенські критерії є важливою умовою для країни-кандидата. Вони є показником, чи готова країна бути членом ЄС, чи має спільні з Союзом цілі та чи готова ця країна до співробітництва. Проаналізувавши ці критерії, можна сказати, що для країни, яка бажає стати членом ЄС, їх виконання є доволі трудомістким та затратним процесом, що за своєю суттю має охопити усі суспільно-політичні сфери країни. Цікавим фактом є те, що для початку переговорів країни-кандидата з ЄС має бути виконаний лише перший критерій, але навіть виконання низки всіх умов, що зазначені у Копенгагенських критеріях не дають гарантії щодо вступу країни до ЄС. Це лише один із кроків до переговорів, бо ЄС лишає за собою ЄС право визначати момент, коли він буде готовий прийняти нових членів.

Список використаних джерел:

1. Солодкова, Катерина, and Дмитро Бойчук. "Копенгагенські та Мадридські критерії вступу до Європейського Союзу: перспективи для України." Молодий вчений 11 (75) (2019): 400-403.
2. Біловол, В. С., and А. О. Біленко. "Правові основи членства держав у Європейському Союзі та перспективи для України." Юридичний науковий електронний журнал 1 (2020): 282-284.
3. Жовква І. І. Критерії членства СОТ, ЄС та НАТО. Інтеграційні перспективи України / В. Р. Сіденко, І. І. Жовква, Г. М. Немиря, Г. М. Перепелиця // Аналітичне дослідження. – Київ, 2010. – 84 с.
4. Копенгагенські критерії. URL: http://ukrcei.org/uploads/files/default/kopengagen_skie_kriterii.pdf
5. Міхель Д. О. Копенгагенські критерії як чинники розбудови демократичних процесів та наближеності до європейського рівня життя в Україні / Д. Міхель// Наукові праці. Політологія. – 2010. – Випуск 137. Том 149. – С.153-157.
6. Журавльова І. О. Україна і Копенгагенські критерії інтеграції до ЄС. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11332/1/Guravlyova349-354.pdf>
7. "Як Україні швидше вступити до ЄС: кілька речей, про які потрібно знати." Зеркало недели | Дзеркало тижня | Mirror Weekly, zn.ua/ukr/POLITICS/jak-ukrajini-shvidshe-vstupiti-do-jes-kilka-rechej-pro-jaki-potribno-znati.html. Accessed 8 May 2023.

*Щербанюк Олексій Олегович,
студент 1 курсу ОС «Магістр»,
спеціальність 081 «Право»,
Київського національного
університету імені
Тараса Шевченка*

ФУНКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В СТАБІЛІЗАЦІЇ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4383/>

Ця стаття має на меті дослідити роль та функції Національного банку України щодо стабілізації ринку фінансових послуг в умовах воєнного стану, проаналізувати взаємозв'язок між воєнним станом та фінансовим ринком, зосереджуючись на тому, як Національний банк України може впливати на фінансову стабільність під час дії таких надзвичайних обставин. Дослідження розглядає різні інструменти та стратегії, які були і можуть бути використані Національним банком України для забезпечення ефективності та стабільності фінансового ринку України під час воєнного стану.

Воєнний стан є надзвичайною ситуацією, яка має значний вплив на різні сектори економіки, зокрема на фінансовий ринок.

Функції Національного банку України, як центрального банку країни, набули особливого значення з початку воєнного стану.

Основною метою Національного банку України є забезпечення стабільності фінансової системи та збереження фінансових послуг для населення та підприємств. У цьому контексті важливо розглянути, як Національний банк України може здійснювати свої функції в таких умовах.

Для реалізації своїх функцій в умовах воєнного стану, Національний банк може використовувати наступні стратегії та інструменти:

1. Монетарна політика: Національний банк може впливати на ринок фінансових послуг шляхом зміни процентних ставок, обсягу грошової маси та інших монетарних інструментів. В умовах воєнного стану, коли економіка піддається значному напруженню, Національний банк може вживати заходів для зниження ризиків і забезпечення ліквідності банків та фінансових установ. Він також може встановлювати обмеження на кредитування або інші фінансові операції з метою контролю ризиків та стабілізації ринку [1, с. 120].

2. Регулювання та нагляд за фінансовим сектором: Національний банк має важливу функцію у сфері регулювання та нагляду за фінансовим

сектором. В умовах воєнного стану ця функція стає особливо важливою, оскільки зростають ризики фінансових збоїв та неплатоспроможності. Національний банк повинен забезпечувати ефективний нагляд за банками, страховими компаніями та іншими фінансовими установами, а також вживати заходів для попередження фінансових криз та мінімізації їх впливу на економіку [2, с. 122].

3. Ліквідність та підтримка банків: В умовах воєнного стану банки можуть зазнавати значних труднощів у забезпеченні ліквідності та функціонуванні. Національний банк може підтримувати ліквідність банків шляхом надання позик, встановлення резервних вимог, які дозволяють комерційним банкам зберігати достатні резерви для забезпечення стійкості, а також застосовувати інші заходи для підтримки фінансової стійкості банківської системи.

4. Сприяння функціонуванню платіжної системи: Умови воєнного стану можуть призвести до перебоїв у платіжній системі, що загрожує ефективному функціонуванню економіки. Національний банк може забезпечувати стабільність та безперебійність платіжних систем шляхом розробки та впровадження заходів з прискорення обробки платежів, забезпечення безпеки та надійності платіжних операцій, а також сприяння розвитку безготівкових форм розрахунків.

5. Інформаційна підтримка та комунікація: Національний банк здійснює активну комунікацію з громадськістю, фінансовими установами та іншими зацікавленими особами щодо впливу воєнного стану на фінансовий ринок та щодо заходів, які вживаються для стабілізації ситуації. Інформаційна підтримка є важливою для забезпечення довіри до фінансової системи та зменшення паніки серед громадян та інвесторів [3, с. 145].

6. Співпраця з іншими відомствами та міжнародними організаціями: В умовах воєнного стану Національний банк повинен співпрацювати з іншими відомствами, такими як уряд, фінансові регулятори та правоохоронні органи, з метою координованого підходу до стабілізації ринку фінансових послуг. Важлива є також співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, які можуть надати додаткову підтримку та експертні рекомендації.

7. Розвиток альтернативних фінансових механізмів: Умови воєнного стану можуть призвести до обмежень у доступі до традиційних фінансових послуг. Національний банк може сприяти розвитку альтернативних фінансових механізмів, таких як мікрофінансові установи, кооперативи та інші форми непередбачуваних фінансових послуг, які можуть забезпечити доступ до фінансових ресурсів у складних умовах.

24 лютого 2022 року росія почала повномасштабну війну проти України, внаслідок чого цього ж дня Указом Президента України № 64/2022 введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб [4].

У зв'язку з оголошенням воєнного стану на всій території України, Національний банк оперативно ухвалив Постанову «Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року №18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [5], яка включала наступні положення:

1. Банки зобов'язані забезпечити безперебійну роботу своїх відділень, дотримуючись умов, що не ставлять під загрозу життя та здоров'я населення.

2. Банки продовжують свою діяльність з урахуванням обмежень, встановлених цим рішенням.

3. Забезпечується безперебійний доступ до сейфових скриньок.

4. Безготівкові розрахунки можуть здійснюватись без будь-яких обмежень.

5. Банкомати забезпечуються достатньою кількістю готівки без будь-яких обмежень.

6. Національний банк України здійснює без обмежень підкріплення готівкою.

7. Національний банк України надає можливість банкам отримати без обмежень бланкове рефінансування для забезпечення ліквідності, на суму до одного року з можливістю пролонгації ще на один рік.

8. Платежі, здійснювані урядом України, можуть проводитись без будь-яких обмежень, відповідно до законодавства, що регулює особливий період [5].

Постанова, яка набула чинності з 24 лютого 2022 року, також включала наступні тимчасові обмеження:

1. Валютний ринок України буде призупинено, за винятком операцій з продажу іноземної валюти клієнтами.

2. Офіційний курс буде зафіксовано на 24 лютого 2022 року.

3. Буде обмежено зняття готівки з рахунків клієнтів в обсязі 100 тис. грн на день (за винятком виплат заробітної плати та соціальних виплат), крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань), Уряду та окремих дозволів Національного банку, без нарахування та зняття комісій.

4. Буде заборонено видачу готівкових коштів з рахунків клієнтів у іноземній валюті, крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань), Уряду та окремих дозволів Національного банку.

5. Буде введено мораторій на здійснення транскордонних валютних платежів (крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань) та Уряду, окремих дозволів НБУ).

6. Здійснення обслуговуючими банками видаткових операцій за рахунками резидентів держави, що здійснила збройну агресію проти України, буде зупинено.

7. Банкам-емітентам електронних грошей буде призупинено випуск електронних грошей, поповнення електронних гаманців електронними грошима та розповсюдження електронних грошей [5].

Проаналізувавши дану Постанову НБУ, в яку потім неодноразово вносились зміни, можемо зробити висновок, що із запровадженням правового режиму воєнного стану в Україні, Національний банк України відреагував дуже швидко та професійно, забезпечивши стабільне та безперешкодне функціонування ринку фінансових послуг в умовах воєнного стану.

Отже, функції Національного банку в стабілізації ринку фінансових послуг в умовах воєнного стану є важливим інструментом для забезпечення фінансової стабільності та підтримки економіки.

Національний банк має ряд інструментів та стратегій, які можуть бути використані для зменшення ризиків, збереження ліквідності банків та фінансових установ, сприяння функціонуванню платіжної системи та забезпечення ефективної комунікації з громадськістю та іншими зацікавленими сторонами, а співпраця з іншими відомствами та міжнародними організаціями безумовно є одним із важливим фактором успішної стабілізації фінансового ринку під час воєнного стану.

Джерела використаної літератури:

1. Фінансове право: підручник / за заг. ред. В. А. Харченка, О. П. Марченка. – 3-є вид., перероб. та допов. – Київ: Юрінком Інтер, 2018. – 552 с.
2. Гроші і кредит: підручник / за ред. М. О. Барабаша. – 2-ге вид., стер. – Київ: Знання, 2019. – 496 с.
3. Банківське право: підручник / за заг. ред. А. О. Купріянова. – Київ: Юрінком Інтер, 2020. – 512 с.
4. Про введення воєнного стану в Україні від 24.02.2022 року № 64/2022 // Указ затверджено Законом № 2102-IX від 24.02.2022.
5. Постанова Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 21 «Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року №18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану».

*Трофименко Володимир
Анатолійович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії,
Національний юридичний
університет імені
Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0003-2240-3727*

*Кальницький Едуард
Анатолійович,
кандидат філософських наук,
доцент, доцент кафедри філософії,
Національний юридичний
університет імені
Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-1777-9992*

ЗЛОЧИННІСТЬ У КІБЕРПРОСТОРІ: ДО ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4379/>

Людина набуває все більше життєвої потреби використовувати можливості кіберпростору. Це спрощує та полегшує її життя, реалізує бажання, економить час. Але цей простір потребує певних технічних посередників, опанування якими стає вже сьогодні необхідним і нагальним. Людина в результаті такого опанування стає більше освіченою і краще починає розуміти усі аспекти діяльності у ньому, зокрема, і злочинний. Кіберзлочинність сьогодні поширюється як змістовно, так і кількісно. Прикладом може служити статистика кіберзлочинності в Україні [1]. Але технічні засоби не можуть провести аналіз того, з якою метою та наміром людина відвідує кіберпростір. Спеціалісти можуть створювати певні технічні заборонні механізми та обмеження, але людський аспект «залізо» все одно не зможе не те що виокремити, а й просто обмежити. З цього важливо сказати наступне. Людина у кіберпросторі є і об'єктом, на який спрямовані певні кібердії та транзакції, і суб'єктом, який користується кіберпростором для задоволення своїх законних та незаконних потреб.

Сьогодні можливості кіберпростору, особливо відносно анонімності існування, створюють сприятливі умови для злочинної діяльності. Всі наукові дослідження сьогодні обертаються навколо одного з головних питань: у чому схожість звичайного «офлайн» злочинця та кіберзлочинця?

На згадану проблему звертає свою увагу нідерландський вчений М. Краненберг [2]. Дослідження кіберзлочинців, пише вчений, зазвичай зосереджуються або на організаційній структурі організованої кіберзлочинності, або на процесах соціального навчання серед окремих осіб. Він пропонує новий погляд на співзлочинство, досліджуючи, наскільки окремі особи є співзлочинцями різних типів кіберзлочинів порівняно з традиційними злочинами. Крім того, він звертає увагу на відмінності в типі співзлочинців (друзі, сім'я чи інші) і зв'язки між ІТ-знанням і кіберспівзлочинством. Нідерландський дослідник робить висновок, що кіберзлочинність і традиційна злочинність демонструють подібні моделі співзлочинства. Більшість правопорушників, вказує він, вважають за краще вчиняти свої злочини поодиночі, але деякі види злочинів частіше вчиняються разом із співвиконавцями, ніж інші види злочинів. Що стосується кіберзлочинності, результати свідчать про те, що обмеження в знаннях правопорушника у сфері ІТ можуть бути причиною шукати співзлочинців із сильними навичками у сфері ІТ.

Цю ж проблему вивчає група науковців з Нідерландів та Німеччини М. Краненберг, Ж.-Л. Ван Гельдер, А. Барендс, Р. де Врайс [3]. Кіберпростір, стверджують вони, створює можливості для нових форм злочинності, які можуть бути пов'язані з конкретними характеристиками особистості правопорушників. Особливості особистості кіберзлочинців, за їхніми спостереженнями, досліджувались недостатньо. Вчені усувають цю прогалину, порівнюючи судову вибірку з 261 підозрюваного в кібер-злочинності, 260 підозрюваних у офлайн-злочинності. Це дає їм змогу створити детальну картину особистості кіберзлочинця: порівняно з підозрюваними в офлайн-злочинах, відмічають науковці, підозрювані кіберзлочинці мають значно нижчі оцінки за екстраверсію та значно вищі за сумлінність і відкритість до досвіду. Кіберзлочинці більше схожі на учасників спільноти в цих основних сферах особистості. Що стосується основних аспектів, на думку авторів, підозрювані кіберзлочинці видаються унікальними завдяки відносно високому рівню обачності. Вони більше схожі на підозрюваних офлайн-правопорушників за рисами, які можуть допомогти їм здійснювати злочинну діяльність, наприклад, менший рівень скромності, лякливості та гнучкості. Однак вони більш схожі на вибірку спільноти за рисами, які можуть посилити їхню здатність або схильність вчиняти кіберзлочини, наприклад, вищий рівень терпіння, перфекціонізму та розсудливості.

Цікавий підхід у з'ясуванні схожості-несхожості офлайн та онлайн злочинності запропонували нідерландські вчені Е. Льюкфелд та Р. Рокс [4]. Вони досліджують перетин вуличних злочинів і кіберзлочинів. По-перше, вчені перевірили, чи залучені мережі в цих випадках також до іншої кримінальної діяльності, крім кіберзлочинів. По-друге, вони проаналізували походження та розвиток цих мереж, приділяючи особливу увагу ролі або офлайн-взаємодіям на реальних вулицях. По-третє, вони дослідили, чи містяться у справах відомості, які б свідчили про наявність вуличної культури, що інформує про діяльність правопорушників. Їхній аналіз як кримінальної діяльності, так і походження та розвитку мереж кіберзлочинців показав постійну важливість офлайнового світу. Проте, зазначають нідерландські вчені, результати проливають світло не лише на «приховане обличчя кіберзлочинності». Базуючись на їхніх мовних практиках, мотивах і нейтралізаціях, вони побачили приклади того, як основні члени, рекрутери та грошові мули в різних випадках вбудовані в голландську вуличну культуру. Таким чином, як висновок, завершують вчені, випадки кіберзлочинності також можна інтерпретувати як цифрову диверсифікацію традиційних вуличних (економічних) вуличних злочинів і, таким чином, як емпіричні приклади вуличних правопорушників, які адаптуються до розвитку технологій.

На питання, що впливає на кількість кіберзлочинців намагаються дати відповідь вчені з США, Китаю та Південної Кореї [5]. Дж. Парк, Д. Чо, Дж. Лі та Б. Лі ставлять питання: за яких умов існує більша ймовірність використання Інтернету з метою злочинної діяльності? Використовуючи вичерпні дані на рівні штатів у Сполучених Штатах за 2004-2010 роки, вони доходять висновку: немає чітких емпіричних доказів того, що рівень проникнення Інтернету пов'язаний з кількістю злочинців в Інтернеті. Однак, продовжують автори, діяльність кіберзлочинців залежить від соціально-економічних факторів і швидкості з'єднання. Зокрема, вищий дохід, більша освіта, нижчий рівень бідності та вища нерівність, швидше за все, сприятимуть більш позитивному зв'язку проникнення Інтернету з кіберзлочинцями, які справді відрізняються від умов наземних злочинів у реальному світі. Крім того, зазначають вчені, на відміну від вузькосмутового, широкосмутового з'єднання суттєво і позитивно пов'язані з кількістю злочинців в Інтернеті, і це посилює вищезгаданий вплив соціально-економічного статусу на злочини в Інтернеті. Загалом, закінчують дослідники, для кіберзлочинності потрібен не лише кваліфікований злочинець, а й інфраструктура, яка сприятиме отриманню прибутку від злочину.

Зважаючи на викладене, можна відмітити, що проблема кіберзлочинності та кіберзлочинців набирає обертів. Це пояснюється і зростанням обсягу самого кіберпростору, і зростанням злочинності в ньому.

Використана література:

1. Звіт про результати роботи Департаменту кіберполіції у 2022 році. URL: <https://cyberpolice.gov.ua/news/zvit-pro-rezultaty-roboty-departamentu-kiberpolicziyi-u-rocz-969/> (дата звернення: 10.04.2023 року).
2. Kranenbarg M. When do they offend together? Comparing co-offending between different types of cyber-offenses and traditional offenses. *Computers in human behavior*. 2022. Vol. 130. URL: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0747563222000085?token=68BE22037551F2B3CC5F521E2EF512A52A56025518A27276B3A8E3F16FC62B7BC72323CC2289CB40657C7608137424C3&originRegion=eu-west-1&originCreation=20230311112032> (дата звернення 10.04.2023 року).
3. Kranenbarg M., Van Gelder J., Barends, A., de Vries, R. Is there a cybercriminal personality? Comparing cyber offenders and offline offenders on HEXACO personality domains and their underlying facets. *Computers in human behavior*. 2023. № 140. URL: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S074756322200396X?token=C9F3890E0ABEF9E274DB15A6994911920CC80FF285240583DA1D8088DCB356C061E56BEA3E5E136F0EA60C99A99221B5&originRegion=eu-west-1&originCreation=20230311100956> (дата звернення 10.04.2023 року).
4. Leukfeldt E., Roks R. Cybercrimes on the Streets of the Netherlands? An Exploration of the Intersection of Cybercrimes and Street Crimes. *Deviant behavior*. 2021. Vol. 42 (11). P. 1458-1469.
5. Park J., Cho D., Lee J., Lee B. The Economics of Cybercrime: The Role of Broadband and Socioeconomic Status. *ACM Transactions on Management Information Systems*. 2019. Vol. 10. Issue 4. Article No.: 13. P. 1-23.

*Савчин Олександр Михайлович,
старший викладач кафедри
психології та педагогіки дошкільної
освіти Університету Григорія
Сковороди в Переяславі
Київської області, Україна
ORCID: 0000-0003-3994-5872*

*Науковий керівник:
Калмиков Георгій Валентинович,
доктор психологічних наук,
професор кафедри психології
Університету Григорія
Сковороди в Переяславі
Київської області, Україна*

АВТОРСЬКА ТЕХНОЛОГІЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4370/>

Наступність дошкільного виховання та початкового навчання є предметом дослідження багатьох поколінь психологів, педагогів, методистів, вчителів і вихователів. Н. Захарова, Г. Назаренко, О. Проскура розглядали організаційно-педагогічні умови забезпечення готовності дошкільників до навчання в початковій школі. Н. Бібік, А. Богуш, В. Кузь визначали шляхи організації наступності дошкільної та початкової освіти. Г. Беленька, Л. Нестеренко висвітлювали супровід механізмів наступності в навчально-виховному комплексі «Дошкільний виховний заклад – початкова школа».

Однак, аналіз праць у досліджуваній галузі засвідчив, що дієвої системно-універсальної технології переходу вихованців закладів дошкільної освіти до початковій школі, яка б гарантувала універсальність системи адаптації дітей до нових умов, вимог й оточення, до сих пір не запропоновано.

Метою цієї статті є літературне оформлення власних напрацювань щодо створення та апробації дієвої авторської технології, на основі встановлення пріоритетів і напрямів щодо підготовки дітей дошкільного віку до початкового навчання, зведення до мінімуму наслідків

психологічної адаптації щодо вимог нового, дорослого педагогічного колективу та ширшого кола однолітків, подолання викликів у засвоєнні більш поглибленого матеріалу на шляху засвоєння грамоти, читання, письма, арифметики, сучасних гаджетів, набуття навичок самообслуговування та фізичної культури, розвитку критично-експертного мислення, здатності зрозуміло висловлювати свої думки, аргументовано переконуючи в своїй правоті, формуючись як лідери й одночасно набуваючи навичок та вмінь працювати в командах, сприймати конструктивну критику, вести дискусію, визнавати свої помилки та вміти робити з них прогресивні висновки, корегуванню планів щодо коректив сьогодення...

...всього того, що сприятиме гармонійному ліберально-демократичному розвитку особистості в ХХІ столітті, враховуючи вікові особливості дітей, на основі правдивої, науково-практичної інформації [2].

Основним методом дослідження пропонується вибрати спосіб об'єктивного аналізу (об'єктивування) практичних напрацювань колективу ЗДО (закладу дошкільної освіти) за № 731 Печерського району міста Києва, в середині дев'яностих ХХ сторіччя, на чолі якого, автор статті, мав честь працювати, за програмою «Перші кроки» Фонду «Відродження» в Україні, підсумком якої стало висловлення подяки колективу за здобуті досягнення в царині дошкільного навчання / виховання дітей дошкільного віку та пропозиція – запевнення щодо подальшої роботи над новим етапом програми в галузі початкового навчання майбутнього покоління.

Так, досвід практичних напрацювань ствердно вказав на створення «Навчально – виховного закладу» першого, другого ступенів (Закладу дошкільної освіти – початкової школи) в стінах одного закладу (на базі закладу дошкільної освіти за № 731), що дозволило б вирішити проблему психологічної адаптації дошкільнят, командності / згуртованості при переході до першого класу початкової школи, бо всі шестирічки одної групи садочка разом навчатимуться протягом чотирьох – п'яти років початкової освіти.

З помешкань до навчального закладу й по домівках дітей доставлятиме шкільний автобус, що дозволить батькам, разом дитиною обирати саме цей навчально-виховний комплекс, долаючи таким чином відстань і логістичні труднощі. Ніяких важених рюкзаків з підручниками та формою, при пересуванні: всі навчально-методичні матеріали на електронних носіях, а власні речі в особистих шафках в стінах закладу.

Школярі початкових класів залишатимуться в тих самих групових кімнатах, з тими ж інтер'єрами, обладнанням, іграми й іграшками дитячого садка.

Початкова школа функціонуватиме за розкладом закладу дошкільної освіти, з п'ятиденним перебуванням, від семи до дев'ятнадцяти годин (що дуже зручно для обох працюючих батьків), й двома вихідними на тиждень, що дозволять дитині повноцінно відпочивати зі своєю сім'єю, мандруючи Україною та світом.

Здорове харчування, з стравами з морської риби, раз на день (для сприяння повноцінного розвитку дитячого мозку), з «тримісячним меню», за досвідом Фінляндії (одне блюдо не має повторюватися протягом вказаного терміну: зараз в Україні діє правило «двотижневого меню»), з власною кухнею та професійними кухарями-кондитерами (з гідною оплатою праці, у відповідному сегменту ринку праці), з повноцінними сніданками, обідами, включно з першими стравами, вітамінними полуденниками та легкими, різноманітними вечереми.

Регулярні / щоденні заняття та прогулянками на свіжому повітрі, на прогулянкових ділянках, які перелаштовані на майданчики для проведення спортивних ігор, змагань і розваг, сприятимуть насиченню організмів вихованців киснем, необхідним для нормального функціонування дитячого мозку, протягом навчальної діяльності, профілактиці гіподинамії, гармонійному розвитку та й просто гарному / настрою. А безпечність проведення таких занять і прогулянок гарантуватиме спеціальне тартанове покриття, яке убереже дітей від саден і травм.

Важливим режимним процесом, під час дванадцятигодинного перебування дитини в освітньому закладі стане денний відпочинок і руханка (корегуюча гімнастика) після відпочинку, що забезпечить дітям поновлення енергії на другу половину дня, під час якої вони будуть виконувати завдання та вправи, покликані закріпити знання, набуті ними до обіду, адже до дому та на вихідні ніяких завдань, а тільки ігри, розваги, спілкування з сім'єю.

Педагоги – модератори приходять до дітей, в групу (адаптоване дитяче середовище), а не навпаки. Вихователі, що «вели» діточок попередні шість/сім років, залишаються з вихованцями й надалі, роблячи з ними вправи та завдання на закріплення / повторювання, в другій половині дня, до вечері.

Ніяких оцінок, жодного негативного оцінювання: «всі відмінники, всі найкращі...», тільки корегуючі поради модератора на шляху опановування критично-експертного мислення.

Тривалість заняття не більше тридцяти хвилин, кількість занять – не більше чотирьох на день. Під час перерв, діти матимуть можливість погратись в улюблені сюжетно-рольові, будівельно-конструювальні ігри, розваги з водою та піском, рухливі ігри-розваги, спортивні змагання, естафети тощо.

Відсутність боулінгу / цькування (від англ. bullying – залякування, цькування, задирання) – різновиду насильства, навмисного, довготривалого, повторюваного фізичного/психологічного насильства з боку індивіда чи групи, стосовно індивіда, як явища. Захист особистості від будь яких проявів насильства, як дитини так і членів колективу дорослих, забезпечується за допомогою системи аудіо- відео фіксації й відповідальність щодо реагування на найменші прояви дитячої агресії по відношенню одне до одного, повністю покладається на дорослих.

Вкрай важливим в процесі навчання/виховання як дошкільнят так і школярів загальноосвітньої школи є напрям «виховування» у вихованців щирого стійкого почуття емпатії до ближніх, на основі турботливої опіки дітей (під керівництвом дорослих), над дітками з особливими потребами, які, знедавна, завдяки європейським проєктам соціалізації особистостей з нозологічними особливостями, сьогодні повинні вчитися в кожному класі загальноосвітньої школи. Набутий багаторічний досвід автора по соціальному захисту прав інвалідів міста Києва взагалі та накопичений досвід по створенню учбового центру для киян – інвалідів зокрема, дозволяє наполягати на важливості цього освітнього напрямку роботи як для обох сторін цього процесу: дитина, яка, від щирого серця, піклується про «особливу» дитину, пропонує їй свою дружбу та захист від зовнішніх викликів і, навіть загроз, навряд чи матиме намір домінувати над оточуючими, в будь-який спосіб. Навпаки, такий вихованець, в майбутньому, стане особистістю з свідомою, активною громадянською позицією, яка не дозволить йому пройти мимо несправедливості, насильства, злочину.

Та найголовніше в такому навчально-виховному закладі це – атмосфера фасилітаційного середовища (фасилітація – від англ. Facilitation – допомога, полегшення, сприяння), організація фасилітатором (ведучим, тренером, мотиватором та, одночасно рівноправним учасником групи) процесу колективного обговорення й ефективного розв’язання проблем із максимальним залученням учасників процесу та, за короткий термін, виконати усі заплановані дії. Фасилітація не має директивного характеру, а несе взаємоповажну атмосферу довіри між педагогом і вихованцями та між однолітками, при якій думка кожного буде вислухана та почута, не зважаючи на те чи буде вона правильною чи помилковою, такою, що потребує грамотної, але делікатної корекції – поради, де дорослий не лектором / диктатором, а виступає дитячим товаришем, який і сам потребує поваги (реальне лідерство), підтримки та поради від маленьких особистостей (суб’єкт – суб’єктне середовище педагогічного процесу), під час пошуку оптимальних рішень на шляху подання викликів сьогодення, але не забуваючи про власну навчально-виховну місію ментора, тьютора, коуча, мотиватора [6, С. 631].

Для зацікавленості вихованців щодо добровільного залучення до навчально-виховного процесу необхідні нестандартні, інноваційні підходи: навчальні комп'ютерні завдання дозволяють забезпечити доступність, привабливість, квестовий, ігровий підходи у процесі навчання / виховання дітей, закріплюючи набуті ними навички у стійкі практичні уміння [4]. Гаджети (комп'ютери, ноутбуки, планшети, мультимедійні прилади) викликають невимушену зацікавленість дітей, де педагог є провідником у цьому дійстві подачі інформації за допомогою яскравої відеографіки [6, С. 640].

Мотивуючі групові, квестові, змагальні завдання для зусиль командного інтелекту, де дорослий є рефері, але не суддею.

Ораторсько-дискусійні диспути, покликані розвивати не критичне, а критично – експертне мислення: «Критика заради прогресивних пропозицій, а не заради критиканства» [3].

Важливим напрямом навчання / виховання є розвиток у дітей почуття взаємодопомоги, партнерства, лідерства й, водночас підлеглості, здатності до колективного мислення та командного досягнення ефективних досягнень/перемог [8]. І тут в нагоді стануть такі техніки як розповідь-презентація (усний виклад інформації про позитивні переваги живої/неживої природи, предметів/явищ у побутово-соціальному середовищі, що неодмінно сприятиме маленькій особистості в її адаптації, комунікуванні та самоствердженні в суспільстві) та розповідь-інструкція (усний виклад інформації про дії у часі та просторі, яка містить перелік конкретних покрокових правил, дотримання яких гарантує успіх щодо досягнення поставленої меті), які запропонував автор, як нові терміни-техніки, в рамках дисертаційного дослідження [8]. Дуже важливо навчити дітей вміти доносити власну аргументовану думку, на основі наукових знань і світових досягнень людства та мати терпіння вислухати, почути та враховувати думки учасників діалогу (опонентів, критиків), не сприймати хворобливо критику своїх ідей, суджень, переконань, адже істинне тільки «викристалізовується/загартовується» від критики інших.

Повна прозорість фінансово-господарської діяльності адміністрації: вся бюджетно-кошторисна звітна документація розміщується на відповідному розділі власного сайту навчально – виховного комплексу. Адже тільки довіра між колективом закладу та батьками сприятимуть не тільки бажанню зацікавлених дорослих до меценатства, але комфортом батьків щодо передачі найдорожчого в їхньому житті – їх чад в надійні, професійні руки педагогів.

Можливість комп'ютерного он-лайн контролю організації й керівництва діяльності закладу та навчального процесу з боку всіх батьків, через спеціально завантажену програму на мобільні засоби, в режимі 24Х7 та наявності на одязі всіх працівників і в усіх приміщеннях

на території, камер відео нагляду. Головне гасло цього напрямку: «Ми чесні, щирі та відверті, тому «прозорі»!» Відеонагляд допоможе також вирішувати спірні, та навіть конфліктні ситуації, які можуть мати місце, допомагати аналізувати неприпустиму поведінку деяких дітей, долучаючи до цього процесу самих батьків.

Та ж сама ідея лежить в основі організації / контролю методичної навчально-виховного процесу, який здійснюється за тим же принципом – дистанційно, без фізичної присутності перевіряючих, під час занять, відкритих занять для учасників регіональних методичних об'єднань, передачі передового досвіду тощо.

Оскільки, під час занять, вихованці будуть вимушені немало часу проводити в групових кімнатах, програма навчання/виховання повинна містити не менш як половину часу проведення занять у формі рухливих ігор, занять з фізичної культури, екскурсій, праці на присадибній ділянці тощо.

Слід зазначити окремо таке питання успішності навчально-виховної діяльності закладу як наповнюваність груп. Кількість вихованців на одного педагога не повинна перевищувати вісім дітей (дві квадри), а в майбутньому – чотири. В ясельних групах ЗДО – дві дитини на одного вихователя (підтверджено японським педагогічним досвідом). Тільки при такому наповненні групи можна гарантувати якість отриманих дітьми знань, індивідуальність підходів і завершеність / ефективність виконаних завдань.

Під час експерименту «Перші кроки» фонду «Відродження», за контрактом з керівником ЗДО (юридичною особою), кількість дітей в групі не могла перевищувати п'ятнадцяти вихованців, при цьому групи були укомплектовані двома вихователями, під час одної зміни (одну ставку забезпечував відділ освіти, а другу – Фонд), та помічником вихователя, якій Фонд надавав надбавку до зарплатні.

Додатково можна запропонувати дітям такі факультативи, як то етикет європейський і світовий, хореографія, заняття тенісом, заняття кінним спортом, плавання тощо.

Оплата праці технічного персоналу та педагогічного колективу навчально-виховного комплексу. Якщо уникати вирішення цього життєво важливого питання, ця технологія зокрема, та й уся освіта взагалі, приречені на провал і зубожіння. Необхідно визнати, нарешті, що оплата праці вихователів, вчителів, не говорячи вже кухарів, завгоспів, кастелян, робочих тощо, не може бути найнижчою по країні десятиріччями. Така недолуга політика вихлостила геніальні працьовиті кадри з галузі освіти, унеможливила залучення педагогів чоловічої статі, такої необхідної для виховання дітей обох статей (до прикладу в тій же Фінляндії оплата праці

дозволила залучити до процесу навчання виховання дітей майже половину педагогів – чоловіків, які мають можливість достойно утримувати свої сім'ї).

Зарплатня починаючого педагога, випускника закладу вищої освіти повинна становити сьогодні середню зарплатню по країні, з преміями, доплатами, в тому числі за педагогічний стаж і професійне зростання, з автоматичними щомісячними перерахунками щодо реальної інфляції в Україні. Такий підхід забезпечить приплив випускників шкіл до ЗВО, оскільки, не секрет, що останнім часом, педагогічні професії не користуються належним попитом серед молоді.

Окремим бонусом повинно стати безкоштовне, для членів колективу закладу, триразове харчування, що дозволить дорослим приймати участь в дегустації смаку та оцінюванні якості приготованих для дітей страв і бути серйозною допомогою до оплати праці працівників.

Створення умов для повноцінного відпочинку працівників закладу також повинно стати одним із напрямів роботи адміністрації закладу. Проведення колективних свят в стінах (на території) комплексу, колективні виїзди на природу, екскурсії, подорожі тощо повинні сприяти перетворенню формальних службових відносин у більш прогресивно-ефективний стан команди/сім'ї, що неодмінно відобразиться на результатах праці в цілому, коли й працівники й вихованці будуть із задоволенням перебувати в стінах комплексу та все життя гадатимуть набутий позитивний досвід.

Підсумком плідної роботи з методично-педагогічними фахівцями програми «Перші кроки» Міжнародного фонду «Відродження» в Україні, був набутий безцінний досвід щодо створення ефективно-прогресивної авторської технології наступності дошкільного виховання та початкової освіти не тільки в Україні, а й на теренах всієї Європи.

На основі об'єктивного аналізу дослідження досягнень і помилок колективу ЗДО (закладу дошкільної освіти) за № 731 Печерського району міста Києва, в середині дев'яностих ХХ сторіччя, на загаль пропонується дієва авторська технологія, на базі встановлення пріоритетів і напрямів щодо підготовки дітей дошкільного віку до початкового навчання в школі, мінімізування наслідків психологічної адаптації, в умовах викликів / мотиваторів щодо вимог нового, дорослого педагогічного колективу та іншого кола однолітків, подолання труднощів у засвоєнні більш поглибленого матеріалу, вихованці такого закладу ХХІ сторіччя приречені на успіх в освоєнні грамоти, читання, письма, арифметики, сучасних гаджетів, набуття фізичної культури та навичок самообслуговування, розвитку критично-експертного мислення, здатності

зрозуміло висловлювати свої думки, аргументовано переконуючи в своїй правоті, формуючись як лідери й одночасно набуваючи навичок та вмінь працювати в командах, сприймати конструктивну критику, вести дискусію, визнавати свої помилки та вміти робити з них прогресивні висновки, корегуванню планів щодо коректив сьогодення ... всього того, що сприятиме гармонійному ліберально-демократичному розвитку особистості в ХХІ столітті, враховуючи вікові особливості дітей, на основі правдивої, науково-практичної інформації [5].

А отриманні позитивні результати дозволять ставити питання щодо перенесення подібного досвіду й на середню та старшу школу, з отриманням професій у старших класах.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України. Нова редакція // Наказ МОН № 33 від 22 січня 2021 року, 3 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості / І.Д. Бех // Вибрані наукові праці: [у 2-х т.]. Чернівці: Букрек. – 2015. Т. – 2. 640 с.
3. Богуш А. М. Формування оцінно-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку / А. М. Богуш, О. С. Монке // Монографія. Одеса: НЦП АПН України. 2022, 239 с.
4. Вовк О. Б. Системи електронного навчання – нові форми сучасної освіти / О. Б. Вовк // Математичні машини і системи, 3, 2015, с.79-86.
5. Побірченко Н. А. Економіка для дітей / Н.А. Побірченко // Навальний посібник., К.: Науковий світ. – 2002, 90 с.
6. Савчин О. М. Різноманітні розповіді: передумови і умови створення та використання їх в практиці мовлення дітей старшого дошкільного віку: Розділ 21. / О. М. Савчин // Колективна монографія: Трансформаційні процеси в дошкільній освіті першої половини ХХІ століття: Наук. Ред. Л. О. Калмикова. Переяслав. 2020, 706 с.
7. Савчин О. М. Формування у дітей п'ятирічного віку умінь будувати розповіді всіх типів / О. М. Савчин // зб. наук. пр. «HUMANITARIUM»: Голов. Ред. В.П. Коцур, Педагогіка, Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.). 2018, випуск 2, Т. – 2, с. 122-130.
8. Якименко С. І. Формування світогляду у старших дошкільників та молодших школярів в освітньо – інтегрованому середовищі: теорія і практика / С. І. Якименко // Монографія. К.: Видавничий Дім «Слово». 2017.

*Чертов Владислав Ігорович,
викладач кафедри педагогіки,
психології та менеджменту
Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти
Державний заклад вищої освіти
«Університет менеджменту
освіти»*

САМОРОЗВИТОК І САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4391/>

Вступ. Умови війни складні та вимагають від людей не тільки фізичної витривалості, але й духовної сили. Особистісна самореалізація є важливим аспектом життя, який залежить від здатності людини знайти своє місце у цьому світі та втілити свої таланти і здібності у життя.

Як свідчать результати досліджень учених, складність орієнтації в сучасному світі є частою причиною розчарування, душевного і морального спустошення молодих людей. Вивчення проблем саморозвитку і самореалізації протягом багатьох років зберігає свою актуальність, адже саме в ході саморозвитку і самореалізації людина реалізує свій потенціал, максимально повно розкриває свої можливості і результатами своєї діяльності збагачує соціальне життя.

Дослідники представляють процес саморозвитку як безперервний та цілеспрямований процес самопроектування особистості та «розгортання» вже наявних, але «згорнутих» задатків, здібностей, умінь, якостей або «зародження» і становлення не наявних раніше властивостей і якостей. Даний процес є визначальним фактором розвитку людини, найважливіший структуроутворюючий компонент цього процесу. Будучи основною формою розвитку людини на етапі її юності, саморозвиток дозволяє їй йти не по лінії пристосування до світу. При цьому важливо, що перетворення розвитку в саморозвиток і самовиховання здійснюється, як правило, «всередині» і пов'язане з системами відносин [2].

Ефективність саморозвитку і самореалізації визначається не тільки об'єктивними факторами (наприклад, рівнем розвитку ряду здібностей або особистісних якостей або особливостями соціального середовища, яка забезпечує або не забезпечує продуктивність процесів саморозвитку або самореалізації).

Феноменологічний підхід дозволяє розглядати людину не як пасивний продукт зовнішнього впливу середовища, а як унікальну особистість, що володіє суб'єктивною свідомістю, системою цінностей, якостей, через які переломлюються ці впливи, саме тому особистість сама здатна вибудовувати маршрут свого професійного становлення, розвитку і зростання (В. С. Мухіна, В. А. Петровський).

Виклад основного матеріалу. Аналіз літературних джерел показав, що спочатку проблема самореалізації особистості була міждисциплінарною, що має філософське коріння. Поняття самореалізації (частіше самоактуалізації) використовується в роботах зарубіжних психологів гуманістичного напрямку. К. Роджерс відстоює тезу про позитивну природу людини і можливості її самоактуалізації. На думку Е. Фромма, самореалізація має соціально детермінований характер, що властивий кожній людині і передбачає наявність продуктивної активності. А. Маслоу зазначає, що людина володіє вродженими потребами та здібностями і деякі з них є індивідуально унікальні. А. Маслоу охарактеризував самоактуалізацію як бажання людини стати тим, ким вона може стати. У зарубіжних психологічних теоріях самореалізація (самоактуалізація) розуміється як вроджена властивість людини.

Відповідно до думки Н. В. Шрамко, важливими критеріями в самореалізації учнів є: вирішення навчально-дослідницьких завдань, здатність до планування, самостійний пошук шляхів і оригінальних способів вирішення проблеми; вміння долати труднощі в навчанні, розвиток комунікативних ресурсів і творчих здібностей. У дослідженнях Винокурова І. О. та Семенової О. С. описуються можливості соціалізації та самореалізації особистості через спорт [1].

Соціологічні дослідження з питань самовизначення проводилися вченими Козлової Т. З., Пасовець Ю. М., Карпухіним О. І., Герасимової К. Г., які встановили, що у питаннях самореалізації істотну роль відіграють дохід сім'ї, освіта і спосіб життя батьків та інші соціальні умови. Досліджуючи самореалізацію різних вікових груп школярів Козлова Т. З. встановила, що найбільша самореалізація була у молодих людей 19-30 років, у пенсіонерів самореалізація знижується через вікові фізіологічні зміни. У працюючих людей самореалізація залишається також на високому рівні.

Як зазначає О. Савчук, особистісна самореалізація – це процес «пошуку» та пізнання себе, і як наслідок – цього, розвиток своїх особистісних можливостей та здібностей, зусиль у професійній діяльності, співтворчості, взаємодії, співдіяльності з іншими учасниками навчального процесу, збагачення особистісних і професійних сенсів діяльності і поведінки, задоволення спектру потреб, розкриття і посилення свободи індивідуального розвитку і творчості [3].

Особистісна самореалізація пов'язана, перш за все, з пошуком свого власного Я, пізнанням своїх можливостей, здатностей, талантів та реалізацією і втіленням їх у життя. Процес особистісної самореалізації старших підлітків ускладнюється специфічними новоутвореннями, які виникають у цьому віці, а саме: труднощами у встановленні контакту з іншими, бажанням бути самостійними у прийнятті рішень, різними видами протесту, пасивним способом життя, прагненням до самовизначення тощо.

В умовах війни процес особистісної самореалізації стає ще складнішим. Важливим елементом є адаптація до нових умов і здатність до розв'язання складних життєвих завдань. Необхідно мати адекватну самооцінку, щоб здійснювати свідомий вибір життєвої позиції і бути активним у вирішенні проблем. У цьому контексті, творча активність є важливою складовою самореалізації, а формування творчого потенціалу є важливим завданням педагогічної науки. Важливо мати власний креативний потенціал, щоб досягати своїх цілей і здійснювати самореалізацію в умовах війни.

З точки зору філософії самореалізація – це втілення людиною особистого креативного потенціалу для досягнення своїх цілей. Відповідно до філософських концепцій моральність розглядається як основа професійної самореалізації.

Інтереси та цінності в процесі самореалізації надають можливість людині не лише планувати та спрямовувати свою діяльність, але й здійснювати вибір та вимір своєї життєвої позиції, організовувати процеси самозбереження, саморозвитку та самозбагачення протягом усього життя. Вибір життєвої позиції є відповідальним моментом в процесі утвердження нових та руйнування старих умов життєдіяльності. У процесі такого вибору, інтереси та потреби перетворюють все багатство об'єктивного світу в індивідуально-особистісні цінності [4].

Необхідною умовою ефективної самореалізації, на нашу думку, є адекватна самооцінка старшого підлітка. Ускладнення процесу самореалізації підлітків під час війни можуть включати бажання бути самостійними у прийнятті рішень, труднощі у встановленні контакту з іншими, різні види протесту та пасивний спосіб життя. Філософія самореалізації підкреслює важливість використання свого креативного потенціалу для досягнення особистих цілей. Інтереси та цінності грають ключову роль у процесі самореалізації, дозволяючи людині не тільки планувати та спрямовувати свою діяльність, але й вибирати свою життєву позицію. Важливо мати адекватну самооцінку під час самореалізації, що допомагає у розвитку та вдосконаленні особистості. Творча та суспільна

активність є важливими аспектами творчого процесу, що сприяють самореалізації. Під час воєнних дій, саморозвиток може бути викликом для особистості, яка повинна використовувати свої ресурси та здібності для досягнення нових цілей та отримання бажаного результату.

Вчені виділяють такі форми самооцінки: адекватна, занижена, підвищена. Адекватна самооцінка є сприятливою умовою для розвитку підлітка та його вдосконалення. Занижена або підвищена самооцінка пригнічує соціальну активність підлітка, що сприяє його гальмуванню в процесі самореалізації. Творча активність – вища форма людської діяльності. Для її розуміння важливо з'ясувати умови, причини й фактори виникнення та функціонування, особливості проявів на різних рівнях: особистісному, суспільному, а також взаємодії цих рівнів. Творчу активність на особистісному рівні можна розкрити за допомогою поняття «творчий потенціал», вивчення закономірностей формування й розвитку якого є важливим завданням педагогічної науки. Суспільна активність пропонує наявність ініціативи, рішучості, самостійності, самодіяльності. У процесі творчої активності особистість насамперед є суб'єктом творчості, який прагне до самореалізації.

Таким чином, з одного боку, саморозвиток розглядається як внутрішня природна потреба особистості в самоактуалізації (з опорою на вже наявні, тобто сформувалися стійкі якості особистості), в ситуаціях з труднощами, які виходять за вже сформовані способи вирішення життєвих завдань, що вимагає від особистості додаткового усвідомлення таких ситуацій, власних ресурсних можливостей (потенційних якостей) для досягнення нових цілей і отримання бажаного результату, і в цьому випадку, воно співвідноситься з поняттями самореалізації, самотрансценденції.

З іншого боку, саморозвиток розуміється як відрефлексована і усвідомлена, тобто особистість розуміє не тільки свій якісний базис: «маю риси...», «знати...», «вміючи...», «могти...» – те, на що вона усвідомлено спирається, але і свій можливий потенціал: «не вистачає якостей...», «треба їх в собі розвинути...», «не знаю, але зможу дізнатися...», «не вмію, але навчуся...», «при певних зусиллях зможу...» – те, на що вона буде спиратися, подолавши певні внутрішні і зовнішні перешкоди, в ході самозмін, самовдосконалення, а отже, і самостійно регульована діяльність по перетворенню різних сторін (сфер) особистісного розвитку: психофізіологічної, психоемоційної, когнітивної, психосоціальної, що може призводити як до позитивних, так і до негативних результатів цього розвитку (наприклад, особистість високоморального видатного громадського діяча, особистість високоорганізованого, розумного, але аморального злочинця).

Порівняльний аналіз досліджуваних категорій дозволив нам прийти до висновків:

1. категорії «саморозвиток» і «самореалізація» – близькі, але неоднакові наукові поняття, кожне з яких має свій науковий зміст, межі і істотні характеристики;

2. саморозвиток являє собою певний діяльнісний контекст самореалізації особистості і – ширше – її самореалізації;

3. саморозвиток і самореалізація особистості є взаємодоповнюючими і взаємопов'язаними процесами в структурі особистості, але саморозвиток первинно направлений на саму особистість, а самореалізація - вторинна;

4. саморозвиток здійснюється в контексті самотрансценденції особистості і являє собою сукупність базових і потенційних якостей, що забезпечують можливість її поступального розвитку, і тісно пов'язаний з такими рисами особистості, як рефлексивність, відкритість, самодетермінованість, переконаність в самоефективності;

5. самореалізація – це завжди процес, той шлях розвитку і перетворення особистості, який вона сама вибирає і здійснює в тому чи іншому вигляді навчальної діяльності, зокрема за рахунок таких рис особистості, як самостійність, ініціативність, креативність, відповідальність, організованість, здатність до інтеграції та консолідації в груповій діяльності;

6. професійна самореалізація особистості, з одного боку, має схожі показники, а з іншого – специфічні відмінності, які обумовлені своєрідністю напрямків навчання.

Таким чином, самореалізація може мати як позитивні, так і негативні прояви, на що вказує дослідник О. Клівер. Виокремлюються такі етапи самореалізації: потреба в самореалізації, загальна чутливість до проблем і знайдення протиріч, здатність знайти проблему, активність, результат (успіх, високі досягнення). Самореалізація забезпечується: прагненням до саморозвитку; прагненням до саморозкриття власного потенціалу; оцінкою власних ресурсів; наявністю життєвих цілей та їх реалістичністю. Визначається така структура особистісної самореалізації: цілі, цінності, смисли, усвідомлення життєвого шляху, перспектива майбутнього, мотивація самореалізації, самотавлення особистості, самоефективність та автономія, розуміння свого потенціалу, віра в свої можливості, здатність до контролю і до оцінки своїх досягнень і перспектив, соціальна активність. Визначаються такі вияви особистісної самореалізації: уміння критично оцінювати себе, довільно керувати вчинками, дотримуватися

соціальних і особистісних норм. Без сформованої особистісної самореалізації неможливо досягти стану творчої індивідуальності.

У мотиві діяльній самореалізації є планування на зміни, напрям, на інтенсивність діяльності. Діяльній самореалізація має такі стадії розгортання:

1. актуалізація можливостей, виділення «Я-образу», усвідомлення інтересу, самооцінка зусиль, мети, потреб;

2. розгортання діяльності (індивідуалізація) – безпосередній процес діянн з допомогою самовираження;

3. розв'язання проблеми, її оформлення у вигляді результату; доступного оточенню для ознайомлення (соціалізація, культуралізація). Самореалізація оцінюється в критеріальній системі: успіх-неуспіх; визнання-критика.

Самореалізація учня в пізнавальній діяльності полягає в тому, що в навчальному і позанавчальному пізнанні учень проявляє себе у якісному виконанні навчально-пізнавальних завдань. Його пізнавальна діяльність при цьому досягає не тільки сумісної з учителем навчальної діяльності, але й, здебільшого, самостійного і творчого рівнів. Таким чином, щоб досягти розвитку і становлення пізнавальної діяльності, щоб ця пізнавальна діяльність розвивалась і надалі, її необхідно перевести в синергетичне поле самореалізації. Для досягнення самореалізації у пізнавальній діяльності в учня обов'язково має бути розвинута потреба в творчості і відповідний комплекс рис мислення; самостійність, оригінальність, швидкість, проблемність тощо.

Навпаки, самоактуалізація ґрунтується на розумінні людини як істоти, за своєю природою не тільки тілесного, а й душевно-духовного, свідомо і позитивно перетворювати у своїй діяльності навколишню реальність і на її основі саму себе. Самоактуалізація, побудована на гармонії духу, душі і тіла, визначається не тільки розумним використанням потенціалу людини для досягнення персонально-значущих цілей, але і для актуалізації її потенціалу на благо суспільства і всього людства.

Домінування процесів самореалізації в суспільстві і освітньої діяльності може розцінюватися як зміщення базових цінностей до полюса нижчих за шкалою А. Маслоу. Ця проблема усвідомлюється як основа всіх соціокультурних зрушень в суспільстві, а зміни в світогляді виступають найважливішим критерієм спрямованості процесу трансформації суспільства. На основі зміщення ціннісних орієнтацій в сферу буденного, матеріального все актуальніше стає питання в духовній

орієнтації суспільства і людини. Сутнісною природою даного «ціннісного стрижня» є самоактуалізація особистості, яка дає людині можливість вибрати правильний напрямок в житті, повірити в себе і свою особистісну значимість і приступити до роботи над собою, над своїм самовдосконаленням.

Самореалізація – це процес втілення особистістю своїх наявних здібностей в життя з метою самоствердження, при цьому даний феномен носить значною мірою практично-утилітарний характер, підпорядковується зовнішнім впливам і може відбуватися в егоцентричному напрямку з домінуванням утилітарних цілей над духовними, в освітній діяльності як мета повинен стосуватися особистості в певних конкретних контекстах, підкоряючись загальному процесу самоактуалізації.

Висновки. В результаті проведеного дослідження можемо зробити висновки про те, що саморозвиток особистості має формуватися вже з перших днів навчання у закладах освіти. Під час вивчення навчальних предметів трансформується світогляд, поглиблюється самопізнання та гармонізуються стосунки з людьми. У цьому процесі особливе значення має отримання власного досвіду здійснення будь-якої діяльності (під час освіти, в побуті). Формування в особистості умінь та навичок саморозвитку здійснюється за допомогою розвитку механізмів саморозвитку, зокрема рефлексії. Паралельно відбувається засвоєння знань про роль саморозвитку у будь-якій діяльності, елементи саморозвитку трансформуються у невід’ємні особистісні риси.

Самореалізація носить комплексний міждисциплінарний характер, тому що вивчається на перехресті різних наук. Ми розглядаємо особистісну самореалізацію особистості як процес розвитку особистості за допомогою пізнання та розкриття власних уроджених здібностей, можливостей та якостей, і як результат – утілення їх у життя для отримання позитивного та корисного.

Уміння до саморозвитку є важливим для особистості, яка опинилась в умовах воєнного стану. Через навчання та досвід, особистість може розвивати свій світогляд та поглиблювати самопізнання. Розвиток механізмів саморозвитку, зокрема рефлексії, може допомогти особистості зберігати розуміння своїх здібностей та можливостей під час кризових ситуацій. Особистість повинна розуміти важливість свого саморозвитку для успішного виконання своїх обов’язків та для досягнення позитивного та корисного результату.

Список літератури:

1. Дзюбко Л. В. Особливості становлення діяльній самореалізації підлітків в освітньому просторі школи. Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції Тенеза буття особистості». К.: ДГІ «Інформаційно-аналітичне агентство», 2017. С. 136-137.
2. Мар'яненко Л. В. Психологічна структура самореалізації учнів в навчально-пізнавальній діяльності. *Актуальні проблеми психології: збірник наук, праць Інституту психології НАПН України ім. Г.С. Костюка. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія.* Т. 10. Вип. 28. К., 2016. С. 264-273.
3. Маятіна Н. В. Поняття про самореалізацію у дослідженнях вітчизняних науковців. *Materials of International research and practice conference "Modern methods innovations and operational experience in the field of psychology and pedagogics"*. Lublin. Republic of Poland. October 20–21. 2017. С. 25-27.
4. Поліщук О. М. Ресурси саморозвитку особистості. Психологія саморозвитку особистості : збірник наукових праць. Чернівці–Київ. 2016. С. 64-75.

*Максименко Вероніка
Володимирівна,
здобувачка другого рівня вищої
освіти 1 курсу, Навчально-науковий
інститут механічної інженерії,
технологій та транспорту,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»*

*Науковий керівник:
Колєватов Олексій Олександрович,
кандидат історичних наук,
доцент, Національний університет
«Чернігівська політехніка»*

АНАЛІЗ ПЕРЕБУВАННЯ КЕЛЬТІВ У ПОЛЬЩІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4365/>

На даний час, в усьому світі вчені та археологи активно вивчають та відкривають нові пам'ятки давніх народів. Серед багатьох згадуються кельти, перебування яких залишило сліди та спонукало до змін у суспільстві. Даний аналіз перебування кельтів у Польщі, показує впливовість племен завдяки знанням на навколишнє середовище.

У своїй монографії «Верхнє Потисся в давнину» В. Г. Котигорошко описує кельтів, як численні племена, котрі розселилися на землях від Ірландії до Карпат із виходом в Анатолію упродовж I тис. до н.е. [1].

Кельти, котрі населяли деякі території Польщі не є чисельними, однак свій внесок у розвиток змогли зробити. З'явилися вони тут у період своєї вимушеної міграції через перенаселеність, бажання захопити інші землі, необхідність змінити ситуацію зі слабкою економікою та агрокультурою [1].

Завдяки невеликому населенню територій, кельти заселили території Польщі не проводячи бойові дії. Пшемислав Дулемба з Інституту археології Вроцлавського університету притримується думки, що поява кельтів (на межі V/IV ст. до н.е.) призвела до виходу Польщі на новий рівень у розвитку [2].

Провівши інформаційний пошук фактів про перебування кельтів у Польщі, нижче наведемо деякі пам'ятки, що можуть це підтвердити (табл. 1).

Таблиця 1

Пам'ятки кельтських культур знайдені у Польщі [2-5]

Місце	Пам'ятки
Район гори Сленжа	➤ кам'яні фігури; ➤ кам'яні скульптури.
Нова Цереквія поблизу Ополе	➤ десятки стовпових будинків; ➤ куполоподібна гончарна піч; ➤ скляні намистини/браслети; ➤ браслети з сапропеліту; ➤ кельтська кераміка (глина з домішкою графіту).
Сілезія	Залізні артефакти: ➤ довгі двосічні мечі. Могили: ➤ плоскі скелетні могильники; ➤ подвійні могили.
Південна частина Верхньої Сілезії	➤ могили скелетів.
Малопольща	➤ могили скелетів; ➤ залишки укріплених поселень.
місто Трепча на річці Сан	➤ скляний браслет та каблучка.
Пакошувка	➤ браслет.
Івановіце	➤ могили кельтських воїнів.
Поблизу Каліша	➤ монета (Ø 6,5 мм).
Турек	➤ бронзова посудина з прикрашеними червоною емаллю аташами та зооморфним носиком, оснащена сіточком.
Трепча	➤ найдавніша монета, знайдена в 1960-х роках.
Самборовіце	➤ реліквії кельтської гончарної печі.
На верхів'ях Сану (в Пакошувці, Сандомирській улоговині)	➤ кельтські поселення.
Територія Польщі	Залізні інструменти: ножиці; сокири; напилки; молотки; ковальські щипці. Монети: срібло; золото. Гончарний круг.

Отже, з приходом кельтів на землі Польщі відбулися зміни в агрокультурі, мистецтві, виробництві і багатьох інших напрямках. Їх присутність була несподіванкою та недовгою, так само несподівано вони і зникли. З цього приводу висувують багато теорій. Серед них найбільш правдоподібною здається продовження міграції, оскільки навіть на теренах Польщі вони перебували у різних місцях у різні періоди. Це наштовхує на думку про те, як вони могли мігрувати невеликими групами і загубитися серед натовпу. У зв'язку з продовженням вивчення питань впливу давніх народів, їх спадщини та знаходження нових пам'яток на різних територіях, дає чітке розуміння про можливості розвитку і надання більш розгорнутих понять.

Література:

1. Котигорошко В. Г. (2008). Верхне Потисся в давнину. 1 000 000 років тому – X сторіччя н. е.: монографія / Вячеслав Котигорошко; М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т, НДІ карпатознавства. Ужгород: Карпати. 432 с.: іл. (Серія «Історія Закарпаття»). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kotyhoroshko_Viacheslav/Verkhnie_Potyssia_v_davnynu_1_000_000_rokiv_tomu_-_X_storichchia_ne.pdf
2. Szymon Zdziełowski. (2017). Celtowie – innowacyjni przybysze na polskich ziemiach. PAP – Nauka w Polsce. Historia i kultura. [Zasoby elektroniczne]. Tryb dostępu: <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C413091%2Cceltowie---innowacyjni-przybysze-na-polskich-ziemiach.html>
3. Katarzyna Fludzińska. Celtowie na ziemiach polskich. Artyku Stowarzyszenie Celtica. [Zasoby elektroniczne]. Tryb dostępu: <http://www.celtica.pl/celtowie-na-ziemiach-polskich.html>
4. Jacek Czubacki. (2016). Historia Celtów na ziemiach polskich. Historia zapomniana i mniej znana [Zasoby elektroniczne]. Tryb dostępu: <https://historiamniejznanaizapomniana.wordpress.com/2016/04/07/historia-celtow-na-ziemiach-polskich/>
5. Celtowie na ziemiach Polski. Znalezione przed 2 tys. lat. (2020). PAP, pilsatnews.pl. Polska. [Zasoby elektroniczne]. Tryb dostępu: <https://www.pilsatnews.pl/wiadomosc/2020-10-25/celtowie-na-ziemiach-polski-znalezione-przed-2-tys-lat/>

*Алтухов Вадим Анатолійович,
кандидат педагогічних наук,
кафедра хореографії, Харківський
національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
ORCID: 0000-0002-9331-4142*

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ХОРЕОГРАФІЧНОГО ТВОРУ ЯК ЗНАКОВОЇ СИСТЕМИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ХОРЕОГРАФІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4373/>

Проблема інтерпретації хореографічного тексту як знакової системи, його когнітивна структура і емоційною-емпіричний сенс ще мало досліджені. Замість цього і аналізі танцю існують спроби «перекладу» його змісту за допомогою опису елементарних рухів. Хоча емоційний сенс кожного, їх послідовності і сукупності, як правило, значно складніше і ширше за вербальний еквівалент.

Інакше кажучи, емоційний сенс кінетичного руху в прагненні балетмейстерів і виконавців виразити думку, ідею, концепцію, є когнітивним, тобто пізнавальним. Цей процес особливо характерний для мистецтва танцю ХХ століття, особливо, балету, коли він перетворився на експресивне видовище, що виражає до певної міри картину навколишнього світу і емоційний світ у емоційний світ сучасної людини: «головне не те, як люди рухаються, а та сила, яка ними рухає» (Піна Бауш) [4, с. 161].

З точки зору культурології будь-який твір хореографічного мистецтва може розглядатися як артефакт, в якому найбільш важливим аспектом вивчення є спрямованість герменевтики, тобто проблеми розуміння і інтерпретації. При цьому велике значення набуває також культурно-антропологічний аспект дослідження – виявлення структурних особливостей і семантичних функцій даного тексту.

Таким чином, предметом дослідження є хореографічний текст, зміст якого є адекватним його знакової форми. Процес перекладу конкретних знакових форм мовою танцю здійснюється за допомогою рухів людського

тіла і взаємодій останнього з іншими структурними елементами даного культурного зразка [2].

Найбільш розробленою системою наукового погляду на мову танцю (у тому числі як на засіб комунікації) є лінгвістика (мовознавство). Є досліди проєкції перевірених методів лінгвістичного аналізу на хореографічні тексти.

Хореографічний текст складається з образотворчо-виразних знаків, що несуть деяке значення, завдяки стосункам між знаками, що виражає деякий сенс. Ця цілісність виникає в творчому процесі постановки танцю, коли з окремих рухів хореографом створюються різні їх поєднання з метою максимально точного вираження сенсу твору [3, с. 13].

Розуміння мови хореографічного твору як знакової системи ґрунтується на відтворенні сенсу, закладеного балетмейстером і його інтерпретації виконавцем і глядачем, що передбачає «прочитання» сенсу твору з врахуванням культурних контекстів і особистого досвіду. На сучасному етапі розвитку хореографічного мистецтва, в ситуації постмодерну, значущість інтерпретації зростає. Тому уточнимо сутність цього терміну.

Інтерпретація в перекладі з латинської (interpretation) – роз’яснення, тлумачення – відносно наукових та літературних текстів, а також творів образотворчого мистецтва; також відновлення (наприклад – у музиці і хореографії) [3, с. 99].

Інтерпретація (в літературознавстві) – дослідницька діяльність, пов’язана з тлумаченням змістової, смислової сторони літературного твору на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілісністю вищого порядку. Зміст досліджуваного літературного явища в інтерпретації виявляється через відповідний контекст на фоні сукупностей вищого порядку [3, с. 99].

Інтерпретація творів мистецтв є цілісним утворенням, котре характеризується єдністю і взаємозв’язком таких складових, як:

- текстуальна інтерпретація, або індивідуальна авторська;
- змістова (історична) та психологічна і містить дві основні позиції:
 - а) ретроспективне вивчення творів мистецтв (аналіз об’єктивних даних про твір, зміст та значення, які втіленні в ньому);
 - б) особливу духовну діяльність свідомості, де суттєву роль відіграє досвід інтерпретатора в спілкуванні з мистецтвом [3, с. 99].

Виділені інтерпретаційні характеристики є визначальними і для виконавської (художньо-образної) інтерпретації хореографічних творів, якій властивий взаємозв'язок об'єктивних, стійких елементів твору і суб'єктивних факторів, що впливають на процес пізнання і відтворення хореографічного твору.

Тому «виконавську» інтерпретацію можна трактувати і як результат особливої художньо-образної діяльності свідомості, яка визначається як своєрідне переведення продукту первинної творчості не тільки в іншу систему мови (знаково-смыслову, образну), й в іншу систему мислення [3, с.100].

Предметом інтерпретації можуть бути:

- будь-які елементи хореографічного твору(фрагменти, сцени, мотиви, персонажі, алегорії, символи, тропи і навіть окремі рухи або комбінації), співвіднесені з відповідним контекстом твору;
- хореографічний або музичний твір, як цілість, коли у творі й поза ним знаходять те приховане, що поєднує усі компоненти в одне ціле й робить твір неповторним тощо [3, с. 100].

Таким чином, осмислення феномена інтерпретації доводить, що феномен «інтерпретація» не вичерпується розумінням його як наукову методу пізнання, його можна розглядати і як логічну процедуру від простого опису, через пояснення і трактування до чітко логічної операції.

Інтерпретація хореографічного твору як знакової системи – це результат особливої художньо-образної діяльності свідомості балетмейстера, хореолога яка визначається як своєрідне переведення продукту первинної хореографічної творчості (хореографічної композиції) в іншу систему танцювальної мови (знаково-смыслову, образну) і в іншу систему мислення [3, с. 14].

Фахівці центру Лабана у Лондоні упевнені, що хореологічні дослідження мають бути зосереджені саме на морфології (структурі) танцювального тексту. Хореологи розробляють певні методи, здатні зберегти матеріал танцю для його об'єктивного аналізу. З цією метою використовуються *системи умовних позначень Лабана-Бенеша* для графічного запису рухів тіла в часі і просторі. За їх результатами можна скоординувати динаміку і ритм рухів тіла, його просторові форми.

Також використовуються методи як суто музикознавчі (наприклад, *метод аналізу ритмічної структури*), так і спеціальні *методи Лабана і*

Еффорта-Шейна. Це викликано ускладненням хореографічної структури сучасного танцю, яка вносить такі константи, як час, місце, енергія і кінетичний потік. Наприклад, хореограф може розглядати час в параметрах тривалості, розміру і темпу, тимчасових традицій минулого, теперішнього і майбутнього, а також його психологічні аспекти [4, с. 168].

В центрі Лабана досліджувалися хореографічні структури: проводилася ідентифікація формальних елементів, їх концентрацій і трансформації яку окремих виконавців, так і в ансамблях. Цей метод *структурного аналізу* може бути корисним для осмислення існуючих композицій для створення нових [4, с. 168].

Література:

1. Луговая Е. К. Философия танца. СПб. Изд-во СПб. ун-та. 2008. 131с.
2. Луговая Е. К. Проблема способа бытия и записи произведения исполнительского искусства (на примере хореографического искусства). СПб. 1996.
3. Теоретико-методологічні основи хореології. Харків. ХНПУ імені Г. С. Сковороди. 2012. 244с.
4. Чепалов О. І. Хореологічні засади дослідження танцю. Культура України. *Збірник наукових праць*. Вип. 15. ХДАК. Харків. 2005. С. 161-170.

*Claudia A. Ustyuzhyna,
MD, Independent scholar*

*Igor B. Ustyuzhyn,
PhD, Kharkiv National University*

**THE LOCAL AND THE UNIVERSAL
IN ROBERT SHECKLEY'S MINDSWAP**

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4396/>

I wonder what'll become of my name when I go in?
I shouldn't like to lose it at all – because they'd
have to give me another, and it would be almost
certain to be an ugly one.

Lewis Carroll [2, 84].

You may call it 'nonsense' if you like, but I've
heard nonsense, compared with which that would
be as sensible as a dictionary.

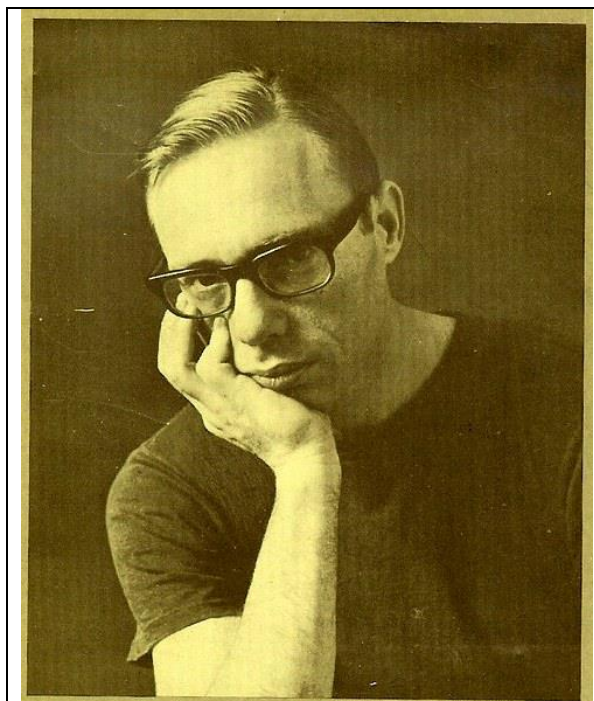
Lewis Carroll [2, 60].

At the lecture given at Kharkov State University in 2005, Robert Sheckley (1928 – 2005) again “astonished, amused, horrified, and delighted” his audience [7, i]. Then he entertained questions. One of the ordinary ones was about Robert Sheckley's books, he was especially fond of. Being extraordinary, the master did not respond ordinarily (sort of “I love them all”, the way a mediocre author would respond), but did give the Kharkovites a few titles, *Mindswap* included.

Mindswap (1966), a short novel consisting of 33 small chapters, is a hilarious blend of science fiction, dystopia, nonsense, detective- and love-story [*1]. As early as in the second paragraph of the book the reader is introduced to one of the most interesting characters there – a “studious and cultured gentleman from Mars, age 43, very highly recommended by the rectors of East Skern University” [*2].

Very soon in the New-York body-brokerage house the protagonist (Marvin Flynn from Stanhope, NY [*3]) was shown his picture: a “nice looking

chap” with a barrel chest, thin legs, slightly thicker arms and a small head with an extremely long nose was standing knee-deep in mud, waving to someone. It turned out that just like Marvin, the Martian was desirous of travelling and wished to exchange bodies with similarly inclined Earth gentleman for the month of August. Marvin decided to go for it and got into trouble. *The Martian Sun-News* (tri-planet edition) summarised it this way: “SWAP SCANDAL! Police officials on Mars and Terra revealed today the existence of a Mindswap scandal. Wanted for questioning is Ze Kraggash, species unknown, who allegedly sold, swapped or otherwise disposed of his body to 12 Beings simultaneously” [5, 54].

Robert Sheckley, photo, c. 1965.

The case was given to Urf Urdorf, an ordinary middle-aged Martian detective, good at throwing darts at a target shaped like a woman’s bottom only. Soon he found out that having “swapped” into Marvin’s body, the criminal fled the Earth, taking with him Marvin’s body and Nemuchtian Adventist Aigeler Thrus’ money. Then Urdorf traced the thief to Iorama II, where he (the thief) smuggled himself into a cargoload of flash-frozen beef destined for Goera Major. On Goera Kraggash represented himself as a fugitive from Hage XI, raised plenty of money there and left for Kvanthis, where he cashed his money. Staying no more than a day on Kvanthis, he boarded the local to the Fiftystar Autonomous Region (that contained no less than 432 planetary systems with combined population of 300 billion) and, finally, escaped to the Twisted World, so reminiscent of Lewis Carroll’s Wonderland and the Looking Glass Country that Alice travelled through.

The detective knew that the Twisted World meant death or madness and that the chances of coming through it were extremely small [*4]. So, he preferred admitting failing his 159th case in a row to chasing the criminal in it. The only person bold / mad / desperate / furious enough to enter the

flaming circle [*5] was Marvin Flynn who could have quoted Carroll's Alice and cur had he had time:

“I’ll be
judge,
I’ll be
jury,”
Said
cun-
ning
old
Fury:
I’ll
try
the
whole
cause,
and
con-
demn
you to
death’
[1, 57], –

all because “of all the unsatisfactory – (<...> repeated this aloud as it was a great comfort to have such a long word to say) “of all the unsatisfactory people I ever met – “[2, 142]

**

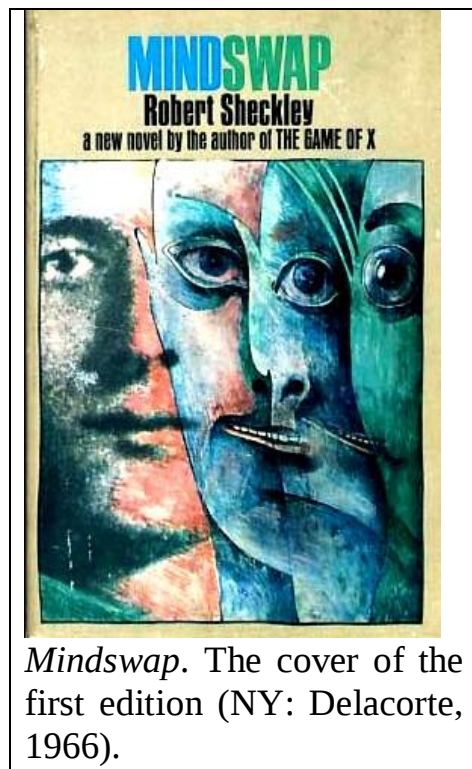
Plato of the Twisted World wrote: “It ain’t whatcha do, it’s the way thatcha do it” [5, 236]. And Marvyn did it in style: Kraggash’s bastion fell in a night when Marvin kidnapped the Barbary apes, but Kraggash speeded across southern Thrace with his body in a suitcase. He was seized at the frontier of Phthistia, a country that Marvin improvised with considerable effect upon the history of Europe.

In vain the knave invented devil-worship, “the followers of Marvinity bowed down not to the idol, but rather to the symbol” [5, 239]. Helpless at last Kraggash lay, the incarnation of evil, with the body of Marvin clutched in his talon. Rites of exorcism induced his final agony. A buzz saw disguised as a prayer wheel dis- membered him, a mace masquerading as a censer brained him. Kindly old Father Flynn intoned over him the last words: “Thou gettest

no bread with one meat-ball” [5, 239]. Then Martin opened the suitcase and took out his long-lost body. He wiped its nose and straightened its tie. Then, with seemingly reverence, he put it on.

The ending seems to be happy: Marvin accepted that (*i. e.* Twisted) world at face value, married Stanhope’s leading real-estate dealer’s demure young daughter “and lived forever after” [*6].

Revenge was sweet. Justice was done. But at least one crucial question remained unanswered: was doing Justice really sweeter than doing Lady Catarina [*7]?

Mindswap. The cover of the first edition (NY: Delacorte, 1966).

NOTES

[*1] The short version (consisting of 26 chapters) was previously published in *Galaxy Magazine* [6].

[*2] Plenty of intellectuals (Sheckley included) would, arguably, subscribe to many of his witty remarks and notes: “If a man cannot retain control of his body, then he deserves to lose it;” “Men will give their bodies to any rogue who asks, and will enslave their minds to the first voice that commands them to obey. This is why the vast majority of men cannot keep even their natural birthright of a mind and body, but choose instead to rid themselves of those embarrassing emblems of freedom;” “That which you call a crime when one man does it, you call government when many men do it” [5, 219]; “Something that is never has to prove anything;” “A proof is true only to itself, and it implies nothing except the existence of proofs, which prove nothing” [5, 224].

[*3] Marvin is described as “free, gay, and thirty-one. He was personable, a tall, broad-shouldered boy with a clipped black moustache and gentle brown eyes. He was healthy, intelligent, a good mixer, and not unacceptable to the other sex” [5, 8]. Sheckley’s “Stanhope, NY” is an “invincibly bucolic” town some 300 miles from New York City situated in the foothills of the Adirondacks [5, 6].

[*4] *Cf.* Carroll’s: – How do you know, I’m mad? – said Alice.

– You must be, or you wouldn’t have come here [1, 91].
and *Chagigah* 14b.

[*5] The portal to the Twisted World.

[*6] Cf. “<...>he was already too old. <...>he never found the way” [3].

[*7] Cf. Rev. 2:2a, 4.

Bibliography:

1. Carrol, Lewis. *Alice's Adventures in Wonderland* in: Carrol, Lewis. *Prikliuchenia Alisy v Strane Chudes* [Alice's Adventures in Wonderland]. Nabokov, Vladimir. *Ania v Strane Chudes* [Ania in Wonderland]. M.: Raduga Publishers, 1992.
2. Carrol, Lewis. *Through the Looking-Glass and What Alice Found There*. M.: Progress Publishers, 1966.
3. Kuttner, Henry. *Mimsy Were the Borogoves in: The Best of Henry Kuttner*. NY: Ballantine Books, 1975.
4. Sheckley, Robert. *About Robert Sheckley* in: Sheckley, Robert. *Untouched by Human Hands. 13 stories of the beings who dwell on the strange borders of reality*. NY: Ballantine Books, 1954. P. 170.
5. Sheckley, Robert. *Mindswap*. SPB: KARO, 2013.
6. Sheckley, Robert. *Mindswap*. Complete Short Novel in: *Galaxy Magazine*. Vol. 23, No. 5 (June, 1965). PP. 7-97.
7. *A Word of Advice* in: Sheckley, Robert. *Untouched by Human Hands. 13 stories of the beings who dwell on the strange borders of reality*. NY: Ballantine Books, 1954. P. i.

**Maryna Hlukhovska,
Candidate of Philological Sciences,
Senior Lecture at the Department of
Aviation English of Ivan Kozhedub
Kharkiv National Air Force University
ORCID: 0000-0001-6533-3015**

ONLINE ASSESSMENT TOOLS OF CADETS' FOREIGN LANGUAGE KNOWLEDGE

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4366/>

The current realities namely the martial situation in Ukraine and the process of digitalization have changed our studding process, brought it to another level where the components remained but were subject to the changes. Assessment has not been left out. Today assessment is viewed not only as a process of testing cadet's knowledge, skills and abilities but also as a mechanism that creates the prerequisites for improving gaps in the

program / course / lesson, helps to analyze and identify "weaknesses" during planning.

In the academic year 2023 / 2024, the educational process in higher education institutions should be organized with strict observance of security measures in educational institutions during martial law. Approaches to evaluating the educational process also needed to be rethought and revised. The usual forms of testing knowledge, skills and abilities became ineffective and sometimes even technically impossible to implement.

Review of current publications shows that the problem of methods of controlling the formation of foreign language communicative competence and its individual components in the process of learning a foreign language by cadets is still relevant.

Google is one of the world leaders in the field of digital technologies. Among its developments are online tools for working with text and tabular documents, presentations and survey (testing) forms, organizing virtual classes and conducting online meetings [2; 3]. The use of Google tools can be a significant help not only for the preparation and organization of a quality educational process, for self-organization and facilitation of the teacher's work, but also for online assessment of students' foreign language knowledge. Here are the most effective ones:

GoogleDocs (some part of *GoogleDrive*) is a set of cloud-based collaboration applications that includes a word processor, image editor, spreadsheet and presentation software, and a survey platform. The most important feature of *GoogleDocs* is how cadets can collaborate on the same document in real time. *GoogleDocs* has a feature for commenting on text, as well as a chat box on the left side of the screen [4]. All work in the document is automatically saved to the cloud storage, so you can return to the same document many times without worrying about losing your work [1].

Google Forms can be used for true / false, multiple choice, open-ended, short answer tasks. The teacher can create a scale, set which answer is correct, have the computer do all the marking, upload photos, video, audio or text, and ask questions [8].

Quizlet is an online tool for creating quizzes using images or words. It is often used to create flashcards or interesting quizzes. These quizzes can be used for homework or in a classroom setting [7].

Socrative allows you to create live quizzes, and this can be a fun way for students to demonstrate what they have learned. They can also answer questions with hand gestures or hold up sheets of paper with answers written on them. If you use multiple platforms regularly, you can store questions in a separate spreadsheet to make them easier to find and reuse in the future [8].

Group projects can take many forms, from presentations and posters to postcards and websites. They allow global skills such as collaboration and digital literacy to be assessed alongside language, and identifying individual student contributions is easier when they collaborate digitally.

E-portfolios are like paper portfolios combine cadet's work samples with reflective comments and promote autonomy, self-reflection and critical thinking skills. E-portfolios have the added benefit of being able to include audio and video files, be easily shared with colleagues and develop digital literacy. Cadets can create e-portfolios using blog or website creation tools such as *Weebly* or *WordPress*. As a low-tech option, students can work on paper and then scan and upload their work [6].

To assess speaking you can ask cadets to make audio or video recordings, working individually, in pairs or in groups. These recordings can be in different formats such as presentations or comments on a picture or graph and they provide a good opportunity for self-assessment and assessment using *CEFR descriptors* or other assessment criteria [5]. Cadets are able to create and share their recordings using dedicated tools such as *Screencast-o-matic* or *CloudApp* or they could upload smartphone recordings to a file sharing service such as *Google Drive* or *Dropbox* [8].

In order to assess speaking you can ask learners to make audio or video recordings, working individually, in pairs or in groups. These recordings can take different formats, such as presentations or comments on a picture or graph, and they provide a good opportunity for self-assessment and assessment using CEFR descriptors or other assessment criteria [9]. Students have the option of creating and sharing their recordings using dedicated tools such as *Screencast-o-matic* or *CloudApp*, or they could upload smartphone recordings to a file sharing service such as *Google Drive* or *Dropbox* [9].

Cadets' ideas and reflections can also be collected synchronously after class. For example, students could participate in a survey through a website / app like *Poll Everywhere*; you could create a quiz for them using a quiz creation tool like *Google Forms*; cadets could contribute to a discussion forum that can be created on many learning platforms and learning management systems [5].

Thus, the proposed effective tools for online assessment of cadets' foreign language proficiency are based on the technical capabilities of online platforms that can ensure the completeness, academic nature and ergonomics of the educational process. All of these tools take into account the specifics of foreign language teaching and correspond to the peculiarities of preparing and

conducting theoretical and practical classes. It is expedient to characterize, analyze and select online platforms that would most fully meet the criteria proposed in this study in the context of distance learning for higher education cadets. The analysis and development of criteria for selecting online learning platforms can also be considered relevant in the training of philologists and other specialists of higher education institutions in Ukraine.

Reference:

1. Zadorohna N., Sereda Kh., Tebenko O. Methodology and technology for managing the information content of educational sites. Information technologies and learning tools: electronic scientific professional edition. 2008. №3 (7). Access mode: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/emg.html>.
2. Zakhar O. The use of Internet technologies in the process of teacher training. Computer in school and family. 2014. №5 (117). P. 7-10.
3. Zakhar O. The use of social Internet services in the process of teacher training. Scientific Journal of the Drahomanov National Pedagogical University. Series №5. Pedagogical sciences: realities and prospects. Collection of scientific papers. General editor Prof. V. D. Syrotyuk. K.: Drahomanov National Pedagogical University. 2013. Issue 42. P. 87-93
4. Osipa R. Information and computer technologies in education. Study guide K.: Millennium. 2005. 78 p.
5. <https://nubip.edu.ua/node/100736>
6. https://kstuca.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/12/Sobr_soch_probl_osv_2020.pdf
7. <https://nuft.edu.ua/news/podiyi/czifrovi-instrumenti-google-dlya-vikoristannya-u-vikladaczki>
8. <https://osvitanova.com.ua/posts/4306-15-tsyfrovykh-instrumentiv-dlia-formatyvnoho-otsiniuvannia-uchniv>
9. https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/77298/
10. <https://mon.gov.ua/ua/news/onlajn-instrument-selfie-masshtabuyut-na-vsyu-sistemu-zagalnoyi-serednoyi-ta-profesijnoyi-osviti>

*Жовнір Ольга Миколаївна,
старший викладач, Київський
національний університет
будівництва і архітектури*

ФЕМІНІТИВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4400/>

Упродовж історії розвитку української мови особливих змін зазнали найменування осіб жіночої статі за різними характеристиками. Фемінітиви в українській мові не є новим явищем. Вони мають довгу історію розвитку, що бере початок з індоєвропейської мови й продовжується до сьогодні, характеризуючись своєрідними ознаками на кожному етапі розвитку, а особливо відчутними на сучасному.

За свідченням дослідників української мови, фемінітиви вперше згадувалися ще у церковнослов'янсько-українському друкованому словнику Лаврентія Зизанія у XVI столітті. Словник Б. Грінченка (1907-1909) фіксує такі ж слова, понад 700 фемінітивів є у «Словнику української мови» в 11 т. Взагалі, на початку XX століття українські науковці жваво дискутували про фемінітиви, адже жінки почали впевнено займати місця в різних сферах діяльності. Активно досліджували й вивчали слова-фемінітиви М. Брус, І. Ковалик, С. Бевзенко,

П. Білоусенко, Л. Булаховський, В. Горпинич, В. Коломієць, А. Майборода,

В. Німчук, О. Пономарів, І. Фекета та інші. Мовознавці досліджували словотвірну структуру найменувань осіб жіночої статі окремих семантичних груп, займалися класифікацією жіночих найменувань за семантичними відношеннями, а також дослідженням словозміни та словотвору. Саме завдяки цьому фемінітиви й виокремилися на українському лексичному тлі з власною неповторною історією, а тепер становлять окрему підсистему слів.

У 2019 р. Кабінет Міністрів України ухвалив нову редакцію правопису, який містить рекомендації та правила творення фемінітивів. Зокрема, утворювати фемінітив можна шляхом додавання суфікса до вже наявного іменника чоловічого роду за граматичним родом. В українській мові нараховується понад 13 таких суфіксів, але найпродуктивнішими є близько 4-6, зокрема, -к- : юрист - юристка, кандидат – кандидатка;

-иц- : працівник – працівниця, засновник – засновниця;

-ин- : етнолог – етнологи́ня, маркетолог – маркетологи́ня;

-ес- : поет – поетеса, критик – критикеса.

До 2020 року в офіційно-діловому мовленні насамперед керувались офіційним Класифікатором професій, де були зазначені переважно маскулінитиви, тому фемінітиви були обмежені у вживанні в документації та професійному мовленні. Проте наказом Мінекономіки від 18.08.2020 р. затверджено зміну № 9 до Національного класифікатора професій: «За потребою користувача при внесенні запису про назву роботи до кадрової документації окремого працівника професійні назви робіт можуть бути адаптовані для позначення жіночої статі особи, яка виконує відповідні роботи. Наприклад, інженер – інженерка, верстатник широкого профілю – верстатниця широкого профілю, соціолог – соціологиня». Відтепер фемінітиви офіційно затверджені в усіх мовних сферах.

Мова – це живий організм, який трансформується відповідно до суспільних змін, але й може на певному етапі відштовхувати якісь нововведення, а на іншому – приймати їх. Нова норма в українському правописі регламентує способи творення фемінітивів і не пропонує стилістичних обмежень щодо їхнього вживання. Але вона не зобов'язує їх використовувати, якщо мовець не відчуває в цьому потреби або не сприймає того чи іншого слова на фонетичному чи іншому мовному рівні. Тут ключовим критерієм доцільності має стати час і питання практики: одні слова витримують випробування, увійдуть в активний словниковий запас українців, інші, можливо, ні.

Література:

1. Брус М. Фемінітиви в українській мові : генеза, еволюція, функціонування : монографія. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 440 с.
2. Брус М. Словник фемінітивів як спроба упорядкування мови Леся Мартовича. Прикарпатський вісник НТШ. Слово. 2019. № 2 (54). С. 50-61.
3. Пилипюк С. Маркетологиня, водійка та підприємця: що таке фемінітиви та чому ми їх вживаємо. Та до чого тут гендерна рівність і русифікації. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/talk/285571-marketologinya-vodiyka-tapidpriemnitsya-scho-take-feminitivi-ta-chomu-mi-yih-vzhivaemo>
4. Український правопис. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.

*Нікітіна Наталія Петрівна,
кандидат філологічних наук,
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
ORCID: 0000-0002-7320-4819*

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПОДОЛАННЯ ДИТЯЧИХ ТРАВМ, ЗАПОДІЯНИХ ВІЙНОЮ В УКРАЇНІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4393/>

На сьогодні казкотерапія синтезує досягнення багатьох наук, як-от: психології, філології, філософії різних культур, педагогіки, психотерапії.

З давніх-давен казки користувалися попитом серед людей будь-якого віку, оскільки мають не тільки пізнавальне, виховне, а й терапевтичне значення. Насамперед казки привчають дитину до традицій власного народу, виховують відповідальність. Відомий дитячий психолог Бруно Беттельгейм [4] наголошував на терапевтичних властивостях казок. Наприкінці ХХ ст. були опубліковані оригінальні казки терапевтичного характеру польської дослідниці Марії Молоцької [5]. Варто зауважити, що саме вона сприяла популяризації казкотерапії і ввела на неї моду серед усіх верств населення. Метод казкотерапії стає найпопулярнішим методом корекції і виховання із розвитком мережі інтернет.

На жаль від війни, що відбувається сьогодні в Україні, потерпають найбільше діти, особливо ті, що зазнали окупації, оточення, втратили рідних та близьких унаслідок бойових дій. Дитяча нестійка психіка перебуває в стані неспокою, стресу, тривоги і невпевненості, що може мати у подальшому гіркі наслідки й неабиякі глибинні втрати.

Тому вже сьогодні педагогічна наука, реагуючи на загрози і виклики, має зосередити свою увагу на подоланні негативних наслідків війни на дитячій психіці. Саме казкотерапія є одним із методів психологічної роботи з тими дітьми, що мають певні психологічні та емоційні проблеми, та сприяє подоланню страхів та травм. Лікування казкотерапією знижує рівень тривожності, дає можливість дитині самостійно позбутися очевидних і прихованих проблем [1].

Існує кілька типів терапевтичних казок, ми ж зупинимося на психотерапевтичній, оскільки, як наголошує Л. Туріщева [2], саме казки цього різновиду спроможні діяти в площині дитячої психіки таким чином, що посилюють адаптаційні можливості дитини, ліквідовують джерела страхів і зменшують нервові напруження.

Звичайно, що це також фантастична історія, але підґрунтя – життєва ситуація, що викликала розпач, відчуття небезпеки, загрозу життю, смерть тощо. Таке занурення у фантастичний казковий світ має на меті створити позитивне мислення у дитини, навчити шукати вихід із будь-якої надскладної ситуації, надати дружню підтримку і відчуття захищеності тощо. Ще видатний український педагог В. Сухомлинський вважав, що казкою можна лікувати різні душевні рани дітей.

Пропонуємо алгоритм казки, що м'яко вплине на поведінку дитини, з метою пояснення того, що відбувається, і уникнення психологічних травм, завданих військовими діями в Україні:

- підбираємо героя, близького дитині по віку, характеру, статі тощо;
- описуємо життя героя Казкової країни таким чином, щоб дитина знайшла схоже зі своїм життям і страхами;
- створюємо для казкового героя таку ж ситуацію, у якій опинилася реальна дитина, проєктуємо на нього всі переживання і страхи тощо;
- казковий герой починає шукати шляхи виходу (тут можна задіяти інших казкових персонажів-помічників: лицаря, козака-запорожця, Кота в чоботах тощо, які допоможуть подолати ворогів).

Нашим завданням тут постає показ через казкові події або ситуації шляхів подолання кризового стану, страхів, хвилювань, втрат. Подібні казки допоможуть дитині, що опинилася в межевій ситуації, вилікувати насамперед душу, пояснити події, що відбуваються з нею. За допомогою казки можемо створити історію, що покаже події з іншого боку – перемоги сили Духу. Такі історії, на жаль, не завжди будуть мати «традиційно» щасливий кінець, проте вони завжди глибокі й проникливі, людяні і світлі, здатні стимулювати процес особистісного зростання, оздоровлення, бажання перемагати, можливості «піднятися» над Собою, хоча і не завжди дають відповіді на питання: «Чому це відбувається?», «Чому саме зі мною?», «Чому мені дано це пережити?», «Чи є в цьому сенс?» тощо.

Найважливішим у створенні таких казок є образ головного героя, бо саме він буде відображати приховане, тривожне «Я» дитини. І тут доречним є питання: «У якого героя ти би хотів перевтілитися за допомогою казкового чародія?». Саме відповідь на це питання і розкриє внутрішні проблеми дитини і підкаже нам, над якими страхами треба працювати насамперед. У разі ж якщо дитина не бачить себе жодним героєм казки, на допомогу приходить педагог, який підбирає героя відповідно до потреб, до конкретних життєвих ситуацій тощо.

Особливо важливим такі казки стають у момент втрати дітьми когось із близьких людей унаслідок війни. Насамперед важливо пояснити проблему життя і смерті, втрати, щоб допомогти змінити ставлення до подій, не дозволити дитині закритися у своєму горі, страждати мовчки, поринаючи у депресивну ситуацію надглибоко. До таких психотерапевтичних казок можна малювати ілюстрації, виготовляти ляльок, ставити вистави, одним словом, дозволити дитині вилити свої жахи у будь-який спосіб – Слово, образ, малюнок тощо.

Пропонуємо алгоритм запитань для розкриття внутрішнього Світу дитини, що потрапила в складну життєву ситуацію:

- уявіть, що ви потрапили в Казкову країну: опишіть / намалюйте її;
- у цій Казковій країні оживає все, що ви говорите. Що оживає в країні? Опишіть/ намалюйте;
- чи зміниться і як світ Казкової країни від ваших Слів?
- намалюйте красиві, добрі Слова. Які образи вони приймуть у Казковій країні?
- у вигляді чого ожили б грубі, страшні слова, промовлені вами у Казковій країні?
- якою стане Казкова країна після зникнення образів Страшних слів?
- хто буде жити в Казковій країні? Опишіть / намалюйте її мешканців;
- яким стане життя після перемоги над Страшними словами в Казковій країні?

Якщо дитина не змогла втілити в Слова, в малюнки свої внутрішні тривоги, стреси, жахи, то варто ставити більш конкретні питання, що спричинять вивільнення маленької дитячої душі від стресів війни.

Алгоритм питань, пов'язаних із вивільненням від жахів війни в Україні:

- уявіть Казкову країну. Опишіть/ намалюйте її і жителів країни;
- несподівано в Казковій країні з'являється злий чарівник. Опишіть/ намалюйте його;
- опишіть/ намалюйте, що станеться з навколишнім світом і його мешканцями;
- хто і як переміг злого чарівника?
- хто може перемогти зло і повернути щасливе життя мешканцям?
- як стануть жити герої Казкової країни після перемоги над чарівником?

Оприявлені за допомогою Слів або малюнків страхи дитини позбавлять її глибинної депресії, оскільки все промовлене дозволяє нам звільнитися від тягаря душевних страждань, викликаних війною, де найбільше потерпає незахищений, найбільш уразливий світ нестійкої / незахищеної психіки дитинства.

При цьому варто зауважити, що образи, які створені за допомогою казки, можуть стати певними ціннісними орієнтирами – оберегами для нестійкої дитячої психіки, ураженої війною. Варто упередити за допомогою казок емоційне сприйняття напруги і втрат, щоб надати дитині не тільки тепло, підтримку, а й упевненість у завтра, здолавши таким чином відчуття тривоги, незахищеності, невпевненості, жахів, утрат тощо.

Таким чином позитивні образи, створені або самими дітьми, або за допомогою педагогів, потраплять у підсвідомість і сформують фундамент особистості, яка понад усе прагне захищеності, тепла, підтримки, а головне – упевненості в завтра. Тобто позитивні герої казок, переможці Зла, стають тими компенсаторами, яких позбавлені діти, оскільки перебували / перебувають в оточенні, у прифронтових зонах і потребують посиленої педагогічної уваги. За допомогою терапевтичної казки педагог або психолог може скорегувати поведінку дитини, повернувши їй упевненість і відчуття захищеності, позбавивши напруги і прихованої депресії.

Література:

1. Музичук, О. О. Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів / О. О. Музичук // Проблеми сучасної психології. – 2012. – № 17. – С. 317-327.
2. Туріщева, Л. В. Функції й форми використання психологічних казок / Л. В. Туріщева // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2010. – № 4. – С. 32-34.
3. Шик, Л. А. Казкотерапія в роботі з дошкільниками / Л. А. Шик. – ВГ “Основа”, 2012. – 240 с.
4. Bettelheim, Bruno: Kinder brauchen Märchen, in: Deutscher Taschenbuch Verlag eBooks, 1980, [online] <http://ci.nii.ac.jp/ncid/BA06916992>.
5. Grzywka-Kolago, Katarzyna. Verzauberte und unverzauberte Welten. Berlin, Deutschland: Peter Lang Verlag, 2014.

*Пономарьова Лілія Федорівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри романо-
германської філології,
Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара*

ВЗАЄМОДІЯ РІЗНИХ ТИПІВ СЛОВОТВІРНИХ ПРОЦЕСІВ ПРИ ФОРМУВАННІ ПОТЕНЦІЙНИХ І ОКАЗІОНАЛЬНИХ СЛІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4385/>

Як відомо, можливість або неможливість утворення потенційних і okazіональних слів визначається як системними закономірностями зв'язку словотвірних елементів, так і екстралінгвістичними умовами. В області словотворення аспекти номінативної діяльності заломлюються специфічним чином і включають, крім вибору ознаки в названому об'єкті, що відносить його до класу об'єктів, і диференційної ознаки, що відрізняє його від даного класу об'єктів, формування спонукального судження про названому об'єкті, а також вибір мовних засобів, які залежать не в останню чергу від мети мотивації.

Процес мотивації – явище складне і багатовимірне, в результаті якого внаслідок взаємодії екстра- та інтралінгвістичних факторів виникає нова номінативна одиниця. Однак в лінгвістиці до цих пір відсутній єдиний підхід до типології мотивації, який можна пояснити, зокрема, різними принципами, що лежать в основі пропонованих типологій [3, с. 99]. У сучасній когнітивній ономазіології типи мотивації визначаються концептуальним місцем мотиватора в психічно-психонетичному комплексі названого об'єкта [2].

З різних типів семантико-словотворчої мотивації, які зазвичай виділяються, для словотворення релевантним є морфематичний або морфолого-семантичний тип мотивації. Морфологічно мотивованими вважаються ті слова, значення яких складається зі значень двох і більше компонентів. Однак цей поділ не повністю розкриває як механізм відображення значень компонентів членороздільного слова як лексичної одиниці, так і механізм самого процесу словотворення. Правомірним є розуміти мотивацію похідних слів в результаті мотивації двома ознаками: знаком, який є вираженням словом, і знаком, що міститься в семантиці моделі, за допомогою якої ця похідна утворена.

Похідне слово може бути мотивоване не тільки словом, але і судженням. В основі мотивації судження і спонування словом лежать різні типи словотвірних процесів, що відрізняються як рівнем джерела виведення, так і способом перенесення вихідної одиниці в ефективну. Аналогічний, кореляційний і детермінаційний типи словотвірних процесів – це процеси, що протікають відповідно на лексичній, морфологічній і синтаксичній основі. Аналогічні і кореляційні типи обмежуються головним чином рамками пропозиції, що містить кореляційну пару. Вивчення словотвірних процесів на синтаксичній основі передбачає вихід за межі одного речення, тобто звернення до розгорнуте висловлювання, яке містить судження про названому об'єкті, або до тексту. Особливий інтерес представляє взаємодія цих типів при утворенні випадкових слів, оскільки вони проявляють словотвірні процеси найбільш наочно, відображаючи потенціал системи [1].

Слова, вироблені на рівні мовлення, що представляють конкретну дану мову, не є однорідними. Найпоширенішою назвою «нових» слів по відношенню до одиниць лексики є термін «мовне слово». Слова «потенційний» і «випадковий», що вживаються в якості опозиції, входять в категорію «мовні слова». Їх істотною властивістю є створення в кожному окремому випадку, зв'язку з конкретною ситуацією мовного спілкування. Певна словотвірна модель може використовуватися автоматично, шляхом асоціації з багатьма словами, навіть виходячи з принципу римування, я його наведу. Оскільки існують пари «вчитель-вчитель», «водій-водій» і т. д., можуть утворюватися і інші похідні від слова. повторення зазначеного типу відносин, якщо має місце зв'язок значень: значення словотвірної моделі і знак референта. Якщо його компоненти демонструють звичайний порядок дій: референт – можлива ознака референта, словотвірна модель – спонукальне слово, то результатом лінгвістичної операції буде «потенційне» слово, що виникає випадково в силу створених умов.

У певних ситуаціях наявність спонукального слова може виявитися зайвим, оскільки комунікативне розгортання тексту, знання мовцем словотвірних моделей, ознак, якими може володіти референт, правила заповнення моделей, тобто мовна компетенція мовця, є достатньою умовою формування нового потенційного слова в мові за типом кореляції. Мотивуючи, слово може бути неявно присутнім в тому чи іншому висловлюванні.

Потенційні слова також можуть утворюватися в результаті дефініційного типу словотворчого відношення. При цьому похідні, утворені за визначальним типом, включають не тільки значення безпосередньо мотивуючих слів, а й їх оточення. Їх поява можлива при відсутності мотивуючого слова.

Таким чином, в основі формування потенційних і випадкових слів лежить тісне переплетення аналогічних, кореляційних і детермінаційних типів в словотворчих процесів внаслідок розмивання кордонів між ними. Переважним типом словотвірних процесів є дефініційний. Формування потенційних похідних кореляційного і детермінаційного типу можливо і при відсутності спонукального слова в найближчому оточенні.

Література:

1. Пономарьова Л. Ф. К вопросу о взаимодействии различных типов словообразовательных процессов при образовании потенциальных и окказиональных слов. – Англістика та американістика // Збірник наукових праць, випуск 16. – Дніпро, Ліра, 2019. – С. 47-54.
2. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология : монография. – К.: Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с.
3. Швець Н. В. Принципи і критерії розмежування типів мотивації у сучасній лінгвістиці // Філологічні науки. – Книга 3. – Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – С. 99-102.

*Харкевич Галина Іліодорівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
та перекладу, Волинський
національний університет
імені Лесі Українки*

ТРАСЛІТЕРУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВЛАСНИХ ІМЕН АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4399/>

Транслітерація – це передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи при другорядній ролі звукової точності, тобто передача однієї писемності літерами іншої [1]. Однією із важливих транслітераційних вимог є однозначність, що забезпечує стабільність конверсії знаків,

простоту, зворотність перетворення. У чистому вигляді транслітерація застосовується для небагатьох мов [2, с. 83].

У перекладознавстві застосовують два принципи передачі власних назв: 1) побуквене відтворення; 2) записування звучання слова без уваги на його буквене оформлення у мові оригіналу [2, с. 84]. Таким чином, зрозумілість передачі знаків латиницею не в повній мірі відтворює передачу значущості того, чи іншого слова для інших культур. Однак, це дає змогу відтворювати будь-які власні назви латиницею, знакова система якої є більш зрозумілою для інших народів.

Розглянемо найбільш уживані помилки при перекладі власних українських назв англійською мовою.

1. Відтворення приголосних «г» і «ґ». Раніше вони передавалися майже в усіх словах англійською літерою «g». Літера «г» позначає дзвінкий гортанний фрикативний приголосний, а «ґ» – задньоязиковий проривний приголосний, тому транслітеруємо «г» – «h» і «ґ» – «g». Наприклад: *Гончар* – *Honchar*, *Гудзинова* – *Gudzynova* [3, с. 58].

2. Передача голосних літер «и», «і», «й». Помилка у їх транслітеруванні виникає найчастіше. Адже раніше англійським відповідником була лише літера «u». Проте, сьогодні маємо відповідники для кожної літери окремо «и» – «u», «і» – «i» (наприклад, *Київ* – *Kyiv*, *Інна* – *Inna*). Щодо фонем «й», то на початку слова пишемо «y», в інших позиціях «i». Наприклад: *Йосипчук* – *Yosypchuk*, *Сікорський* – *Sikorskyi*.

3. Транслітерація голосних «я», «ю», «є», «ї». Ці літери передаються не лише двома звуками в українській мові, а й двома латинськими літерами, перша з яких пом'якшує наступну. На початку слова ці голосні передаємо: *Ya* – «я», *Yu* – «ю», *Ye* – «є», *Yi* – «ї», а в інших позиціях *ia* – «я», *iu* – «ю», *ie* – «є». Літера «ї» відтворюється як «i». Наприклад: *Яковенко* – *Yakovenko*, *Юрій* – *Yurii*, *Євген* – *Yevhen*, *Їжакевич* – *Yizhakevych*; *Аня* – *Ania*, *Гаєвич* – *Haievych*, *Кадіївка* – *Kadyivka* [2, с. 85].

4. Відтворення приголосних «х», «ц», «ч», «ш», які позначаються двома звуками в українській мові. При транслітеруванні вони передаються такими буквосполученнями: «х» – «kh», «ц» – «ts», «ч» – «ch», «ш» – «sh», незалежно від позиції у слові. Наприклад: *Харків* – *Kharkiv*, *Біла Церква* – *Bila Tserkva*, *Чернігів* – *Chernihiv*, *Шостка* – *Shostka* [3, с. 59].

5. Транслітерування приголосного «щ». «Щ» латиницею передається двома звуками: [ш] і [ч], тому необхідно писати як «shch». Наприклад: *Щербань* – *Shcherban*.

6. Власні українські назви, які закінчуються на «-ський» та «-цький». Такі закінчення транслітеруються як «-skyi» або «-tskyi». Наприклад: *Шептицький* – *Sheptytskyi*, *Полянський* – *Polianskyi* [2, с. 86].

7. Транслітерування буквосполучення «ьо». Відомо, що знак м'якшення латиницею не відтворюються, тому при перекладі на англійську мову не передається (наприклад, Ковель – Kovel). Для того, щоб наблизити слова з буквосполученням «ьо» до реальної вимови при перекладі, його відтворюють як «іо». Наприклад: *Альона* – *Aliona*, *Васильович* – *Vasyliovych*.

8. Відтворення буквосполучення «зг». Транслітерування цього буквосполучення відбувається за допомогою трьох літер «zgh», на відміну від «zh» – відповідника української літери «ж» (наприклад, *Згорани* – *Zghorany*) [2, с. 86].

9. Апостроф і м'який знак (як ми вже згадували вище) не відтворюється латиницею. За правилами української транслітерації апостроф перед «я», «ю», «є» потрібно писати як буквосполучення «іа», «ію», «іє». Наприклад: *Мар'яна* – *Mariana*; *Пилип'юк* – *Pylupiiuk*.

Іноземні імена передаються при перекладі з української мови на англійську в їх прийнятій англійській формі. Це стосується також передачі іншомовних власних імен в українських текстах при їх перекладі на англійську мову. Як правило, іншомовні імена в англійській мові зберігають написання відповідною мовою (якщо мова використовує латиницю). Наприклад: *Войцех Вітольд Ярузельський* – *Wojciech Witold Jaruzelski* (як у польській мові), *Шарль де Голь* – *Charles de Gaulle* (як у французькій мові) [3, с. 60]. Якщо перекладач не знає англійського написання імені, він повинен знайти його написання в англійських текстах (довідниках, енциклопедіях тощо).

Отже, проблема відтворення українських власних імен залишається актуальною, адже, перекладачі повинні вміти транслітерувати українські власні назви згідно правил сучасної транслітераційної системи.

Література:

1. Транслітерація. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Транслітерація> (дата звернення: 24.05.2023).
2. Свідер І. А. Інформаційні технології у філології та перекладі : навчально-методичний посібник для філологічних спеціальностей. Кам'янець-Подільський: Рута, 2021. 184 с.
3. Лексичні аспекти перекладу : метод. рекомендації з теорії і практики перекладу для студентів IV курсу ф-ту міжнародних відносин / Карпчук Н. П., Петровська Н. М., Сахащук О. І., Семенюк Л. Й. Луцьк : Вежа, 2006. 116 с.

*Черняк Ярослава,
викладач-методист
української мови і літератури,
Відокремлений структурний
підрозділ «Кам'янець-Подільський
фаховий коледж Закладу вищої
освіти «Подільський
державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський*

ПОДІЛЬСЬКІ ДЖЕРЕЛА У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4398/>

Стаття є спробою глибшого дослідження маловідомих і недостатньо вивчених сторінок історії української літератури, зокрема тих, що пов'язані з біографією Лесі Українки, з її неодноразовим перебуванням на Хмельниччині, яка надихала поетеса, була одним із життєдайних джерел її творчості.

Ключові слова: *Поділля, Леся Українка, поетеса, творчість, поезії, пісні.*

Є письменники, чії твори можна читати і перечитувати багато разів, відкриваючи все нові грані непересічного таланту автора. Таким митцем є Леся Українка, чия творчість стала видатним явищем світової літератури.

Актуальність статті визначається тим, що для більш глибокого розуміння життєвого і творчого подвигу поетеси є потреба та необхідність прослідувати сторінками життєпису Лесі Українки, які відкривають нові факти, пов'язані з перебуванням поетеси на Поділлі.

Ця тема знайшла вже своє відображення у працях таких літературознавців, як А.Костенко, М.Магера, М.Мороз, А.Сваричевський. Їх наукові доробки заслуговують на увагу та слугують основними джерелами для поглибленого вивчення й узагальнення матеріалів з даного питання.

Лесина доля була незвична. Щедро обдарована талантом, сповнена палкої любові до людей, протягом усього життя Леся Українка через хворобу, змушена була багато подорожувати. Як відомо, у 1888 році 17-річна Леся Українка їздила на південь України до Одеси, щоб пройти курс лікування. Враження від цієї вимушеної мандрівки відбито в циклі віршів «Подорож до моря», який увійшов до першої збірки поетичних творів Лесі Українки «На крилах пісень», надрукованої у Львові на початку 1893 року [2]. Розпочинається цикл твором, у якому поетеса

передає свої переживання, викликані розлукою з Волинню – «рідним куточком»:

Прощай, Волинь! Прощай, рідний куточок!

Мене від тебе доленька жене [2, с. 92].

Аж ось простягнулась «мило, недбало» подільська земля: «...Славути красної бори соснові...». Юна поетеса передає свої схвилювані настрої, викликані образами розкішної подільської природи. Її захоплення красою Славутчини вилилося у пам'ятні слова: «Славути красної бори соснові...».

Місця, згадані у вірші, – на півночі нинішньої Хмельницької області [8]. Ті чарівні краєвиди надихнули Лесю оспівувати наш подільський край, послужили до написання відомої поезії «Красо України, Подолля».[2, с. 92-93], [11]. Уже в першій строфі-заспіві (чотиривірші) поетеса визначає свій настрій – стурбованість, тривогу через те, що недоля оповила чарівний куточок України – Подолля. У наступній строфі-приспіві – трьох двовіршах – думки і почуття йдуть від супротивного: стурбованість змінюється захопленням картинами, що одна за одною пролітають перед очима поетеси: «весела балочка», «красні села», «хати, садками вкриті». Строфа-заспів (чотиривірш) дає змогу зрозуміти, як зачаровує поетесу краса подільського краю: безмежні «лани золотії», «бори велечезні, густії». І знову приспів, у якому авторка через чудові картини природи («ярочки зелененькі», звивисті стежечки, кручі) відтворює своє щире почуття радості від милування неповторним Поділлям. Однак, наприкінці через плін думок, почуттів від супротивного Леся Українка передає свою цілковиту єдність з рідним народом, переживання, які змішуються з почуттям гіркоти, через те, що горе, недоля затьмарюють оту нерукотворну красу. Отже, як бачимо, саме подорож Поділлям допомогла Лесі Українці створити цей своєрідний гімн нашому подільському краю.

Говорячи про зв'язки поетеси з Поділлям, слід звернути увагу на інформацію, зафіксовану у фундаментальній праці Ольги Косач-Кривинюк «Леся Українка. Хронологія життя і творчості» [1] й праці М. О. Мороза «Літопис життя та творчості Лесі Українки» [6], де згадується місто Славута, проте лише один раз під 1888 роком. Однак, як зазначають автори статі «Лесине літо в Славуті» [10] – Наталія Пушкар та Олексій Златогорський – новий поштовх до роздумів про відвідування Лесею Українкою Славути спричинила фотографія, привезена з далекої Австралії громадянкою Євою Зарембською – Кратохвіль, яка у 2002 році відвідала Славуту, де жили її предки. Як стверджувала гостя, згадане фото зроблене у 1904 році на території кумисово-лікувального закладу в Славуті. Мешканців Славути схвилювало те, що на фото вони побачили Лесю Українку,

це підтвердили науковці Літературно-меморіального музею-садиби Лесі Українки в Колодяжному та Звягельського літературно-меморіального музею Лесі Українки.

Приходимо до висновку, що влітку 1904 року Леся Українка з членами родини Квітки побувала у Славуті, де в кумисово-лікувальному закладі лікували хронічні хвороби органів дихання. Коли душу поетеси заповнили спогади про дорогого брата Михайла, Поділля надихнуло її до написання, принаймні одного, твору – «Спогад з Євпаторії», датованого автографом 27 липня 1904 року [2, с. 305-306].

У листах та архівних матеріалах Лесі Українки є багато згадок про Полонне, куди часто в гості до рідного батькового брата Григорія Косача приїжджала Леся. За свідченням науковця Мороза М.О., у рукописному відділі Інституту літератури Академії наук України зберігається лист найулюбленішої сестри Лесі – Ольги Косач-Кривинюк, в якому є такі рядки: «1893 р. 30. V. Леся зі мною... заїздили до дяді Гриші в Полонне» [6, с. 107]. Сама Леся про відвідання Полонного повідомляє в листі до матері, датованому 5.VI. 1893 р.: «Люба мамочко! ...У Полонному ми були тільки біля пам'ятника та в Новоселиці... [4, с. 156-157].

Привертає увагу фраза із листа: «Ми були тільки біля пам'ятника...». У місті Полонному із уст в уста переказували трагічну історію кохання й вірності, скріплених смертю юних закоханих – бідної дівчини-красуні Іоганни Тушинської та офіцера кавалерійської військової частини Петра Білокопитова, що через соціальну нерівність зіткнулись з перешкодами тодішньої моралі. Не бажаючи зрадити свої почуття, та щоб ніхто не зміг їх розлучити, кинулись Іоганна з Петром у хвилі бистрої Хомори-річки. На могилі закоханих стоїть і донині пам'ятник, про який згадувала Леся Українка [8, с. 12]. Думаємо, що історія про недоспіване кохання глибоко захопила та вразила своєю вічною темою тонку натуру – Лесю Українку. Можливо, саме цей пам'ятник і ця історія наштовхнули поетесу на думку написати гімн кохання та вкласти його в уста героїв вічної драми-феєрії “Лісова пісня”...

Відвідуючи Поділля, Леся Українка щиро цікавилась українським фольклором, збирала та записувала оригінальні, без підробок українські народні пісні, які зачаровували її, були вірними супутниками протягом такого короткого й нелегкого життя. Так, окрім величезної неоціненної літературної спадщини, поетеса залишила нам ще й пісенні збірки. Ці народні скарби зібрано в унікальній оригінальній книзі «Народні мелодії. З голосу Лесі Українки записав і упорядив Климент Квітка. Київ. 1917» [7]. Сюди увійшли й пісні,

записані на Хмельниччині, як, наприклад, пісня про героїчну смерть козака, що поліг за рідну землю. Ця пісня записана в книзі під №102 з географічною поміткою «З Полонного».

Ой у полі жито копитами збито...

Ой у полі жито копитами збито

Під білою березою козаченька вбито.

Ой убито, вбито, затагнено в жито.

Червоною китайкою личенько накрито.

Там, де нині проходить дорога з Полонного на Новоселицю, у якій бувала поетеса, кипіли найбільші бої з ординцями. Недарма народ прозвав тутешню річку Різанкою. Цим шляхом, місточком через Різанку, їхала поетеса в Новоселицю, ще раз переконуючись, що «кров'ю обкипіла давнина». Також в полі недалеко від дороги з Полонного до Миропілля, якраз біля тієї дороги, якою теж проїжджала Леся Українка, є давня козацька могила, про яку розповідають чимало легенд. Тож не випадково, що пісню про героїчну смерть козака записала поетеса саме в Полонному [12].

Привертають увагу також записані на Поділлі веснянки та пісні до весняних ігор та танців.

Перепілка Запис Лесі Українки

А в нашої перепілки та голівка болить,

Тут була, тут була перепілочка,

Тут була, тут була винозірочка [7, с. 32].

(Слова Чубинский, № 10).

Місце запису: м. Полонне.

Горобецьку, в садку-падку
Горобецьку, в садку-падку,
та чи був же ти в нашім садку,
та чи бачив ти, як мак сіють?
— Ой так сіють мак
і морковку й пастернак.
[7, с. 38].

Проаналізувавши, сторінки життя і творчості великої поетеси, зокрема періоди перебування Лесі Українки на Хмельниччині, приходимо до висновку, що подільський край був для неї цілющим джерелом, яке давало їй творчу наснагу, вселяло оптимізм і сили, хоч без надії, та все ж сподіватись.

Література:

1. Косач-Кривинюк О. П. Леся Українка. Хронологія життя і творчості / О. Косач-Кривинюк; автор проекту та відп. за вип. Н. Стащенко. – Луцьк: Волин. обл. друк., 2006. 928 с.
2. Леся Українка. Зібрання творів у 12 томах. Київ: Наукова думка, 1975. Т. 1. 449 с.
3. Леся Українка. Зібрання творів у 12 томах. Київ: Наукова думка, 1977. Т. 9. 200 с.
4. Леся Українка. Зібрання творів у 12 томах. Київ: Наукова думка, 1978. Т. 10. 544 с.
5. Леся Українка. Зібрання творів у 12 томах. Київ: Наукова думка, 1978. Т. 12. 704 с.
6. Мороз М. О. Літопис життя і творчості Лесі Українки. Київ: Наукова думка, 1992. 630 с.
7. Народні мелодії. З голосу Лесі Українки. Ч.1 / записав і упоряд. К. Квітка. Київ: [б.в.], 1917. 229 с.
8. Сваричевський А. Буду жити: слідами Лесі України на Хмельниччині. Хмельницький. 1991. 31 с.
9. Сваричевський А. Слідами поетеси на Поділлі. Народна творчість та етнографія. 1970. № 6.
10. Лесине літо в Славуті. URL:http://www.slavuta.km.ua/index.php3?context=info&lang=U&id_s=10&cont=k&id_w=795&m%5B403%5D=1
11. Леся Українка. Розповідь про письменницю. «Красо України, Подолля!» URL: https://ukrlit.net/lesson/8klas_3/36.html
12. Леся Українка і Поділля. URL: <https://litgazeta.com.ua/articles/lesya-ukrayinka-i-podillya/>

*Чігарева Алла Антонівна,
викладач німецької мови
та зарубіжної літератури,
викладач-методист
Відокремленого структурного
підрозділу «Кам'янець-Подільський
фаховий коледж Закладу вищої
освіти «Подільський державний
університет»*

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАНЯТТЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4389/>

Робота вчителя іноземної мови надзвичайно цікава і різноманітна. Заняття – це частина життя не тільки викладача, а й студента. Хороше заняття те, де панує ділова, творча атмосфера, де бажання міркувати б'є ключем, де студенти охоче вступають в діалог з викладачем, один з одним, авторами тих чи інших теоретичних концепцій і положень. Хороше заняття насичене різноманітними навчальними ситуаціями і кожна з них викликає велику кількість запитань, сумнівів, здивування, а часом і настороженість. Жоден заклад освіти не в змозі дати людині ті знання, які йому будуть необхідні для роботи. Все життя треба буде вчитися, поповнювати свої знання, щоб не відстати від бурхливого темпу життя, від стрімкого прогресу науки і техніки.

Проблемне навчання на відміну від будь-якого іншого навчання сприяє не тільки формуванню необхідної системи знань, умінь і навичок, а й досягнення високого рівня розумового розвитку, розвитку здатності до самонавчання, самоосвіти.

Дослідники стверджують, що в пам'яті залишається до 10 % того, що людина чує, 50% того що бачить і 90% того, що робить сама. Отже, найбільш ефективна форма навчання – активно включатися в процес навчання.

Проблемне навчання – це така організація процесу навчання, сутність якої полягає в утворенні в навчальному процесі проблемних ситуацій, вирішенні та вирішенні студентами проблем. Проблемне навчання вимагає широкого застосування проблемних методів навчання.

Зустрічаючись з новою, незрозумілою проблемою, людське мислення відбувається за схемою: висунення гіпотез, обґрунтовування та перевірка їх, що є необхідною складовою саме творчого мислення.

Причини виникнення проблемного навчання в сучасній освіті:

- поява «дітей вулиці» з «духовною пустотою»;
- відсутність навичок дослідницької роботи, пошукової діяльності;
- надмірно тривале проведення часу перед телевізорами та комп'ютерами;
- нездатність працювати в атмосфері співпраці;
- недостатність виховної роботи, спрямованої на розвиток комунікабельності, здатності здійснювати моральний вибір;
- наявність неправильно організованої диференціації з боку вчителя, яка принижує слабих і стверджує пріоритет сильних.

За допомогою проблемного навчання на заняттях німецької мови можливо:

- виявити індивідуальні нахили кожного студента;
- навчати спостерігати, досліджувати, активізувати розумову діяльність;
- навчати слухати і чути один одного, поважати думку співрозмовника;
- зацікавити студентів у пізнанні оточуючого світу;
- змінити роль вчителя (вчитель – не контролер, а наставник, порадник, джерело інформації, який розділяє загальну відповідальність за результат)

Якщо мета неproblemного навчання полягає лише в засвоєнні студентами знань, то мета проблемного навчання полягає в тому, щоб поставити студента в положення «першовідкривача», «дослідника», настановити на посильні для нього питання і проблеми. При цьому процес навчання організований так, що викладач викладає готові знання, а студент «пасивно» їх засвоює, а потім застосовує в процесі виконання завдання. У той час як в умовах проблемного навчання студенти самостійно отримують знання саме в процесі вирішення практичних і теоретичних завдань, тоді як роль вчителя полягає в організації проблемних ситуацій.

Слід зазначити, що обидва типи навчання повинні бути використані у практиці викладання іноземної мови як навчального предмета, де мова є одночасно і метою, і засобом навчання. Тим не менше, потрібно

зауважити, що непроблемний тип навчання часом домінує. Подолати такий негативний досвід можна лише на основі усвідомлення цілей і принципів організації того чи іншого типу навчання. Так, наприклад, використання проблемного навчання дозволяє більшою мірою активізувати мислення і пам'ять, і на цій основі оптимізувати процес оволодіння іноземною мовою. Що ж до організації навчального процесу, то, якщо в рамках непроблемного навчання студент є об'єктом педагогічного впливу, то в умовах проблемного навчання він стає суб'єктом навчального процесу і бере у ньому активну участь.

Використання технології проблемного навчання на заняттях дає можливість забезпечити позитивні результати навчання, оскільки здійснюється через розумові труднощі. Вирішуючи проблему, студент «включає» активні процеси мислення, у результаті чого здобуті знання стають частиною власного досвіду. Проблемне навчання пробуджує бажання пізнавати, сприяє виникненню інтересу до того, що вивчається, формує в здобувачів освіти уміння вирішувати життєві проблеми, знаходити вихід із нестандартних ситуацій.

Досвід переконує, що коли людина сама доходить певного висновку чи визначення, їй непотрібно вивчати напам'ять зміст навчального матеріалу шляхом багаторазового повторення. Заняття проходять жваво, цікаво. Мислення розвивається тоді, коли студент зустрічає труднощі й самотійно їх долає, у думці оглядає, досліджує широке коло фактів, явищ для вивчення проблеми. Доцільно завжди залишати щось недоведене, щоб людині захотілося повернутися до того, що вона дізналася. Недоговорене – це ніби приманка для мислення. Відповісти на проблемні запитання неможливо без залучення набутих знань, і чим більше фактів аналізується, порівнюється, тим глибше усвідомлюється кожне запитання як проблема.

Створюючи проблемну ситуацію, учитель збуджує найважливішу рушійну силу розумової активності – перехід від досягнутого рівня знань і розумового розвитку до нової сходинки, на яку треба піднятися в процесі оволодіння новими знаннями.

Отже, при викладанні іноземної мови, отримуючи навчальний матеріал під час вирішення навчальних проблем, студенти долають багато труднощів, їхня активність і самотійність досягають високого рівня. Підвищена активність студентів сприяє розвитку позитивних мотивів навчальної діяльності, зменшує необхідність формальної перевірки результатів. Результати навчання є достатньо високими та

стійкими. Студенти легше використовують отримані знання на практиці та водночас розвивають свої вміння й творчі здібності. Адже, «Доводи, до яких людина доходить своїм розумом, зазвичай переконують його більше, ніж ті, які прийшли в голову іншим» – Блез Паскаль.

Література:

1. Дмитренко Н. Є., Доля І. В. Застосування проблемно-орієнтованого навчання на заняттях з іноземної мови у вищому навчальному закладі // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. Київ-Вінниця: «Планер», 2016. С. 166-170.
2. Есарева З. Ф. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. для студ. ВУЗів. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 440 с.
3. Кондратюк О. Інноваційні технології в початковій школі. Київ: Шкільний світ, 2008. 112 с.
4. Колесник Л. И. Проблематизация учебного текста и заданий к нему (на материале обучения чтению на иностранном языке): автореф дис. ... канд. пед. наук. Москва, 2004. 23 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень студентів: навч. посіб. Київ: Кондор, 2003. 387 с.

*Махсма Степан Григорович,
аспірант кафедри політології
та міжнародних відносин,
Маріупольський державний
університет*

*Науковий керівник:
Балабанов Костянтин Васильович,
доктор політичних наук, професор,
Маріупольський державний
університет*

ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4367/>

Реформа децентралізації в Україні збільшила функціональні можливості територіальних громад, підвищило їх ресурсний потенціал. Тому дуже важливо визначити поняття, сутність та функції територіальної громади.

Поняття «територіальна громада» визначено в Конституції України, в Розділі XI «Місцеве самоврядування», стаття 140: «Місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України» [1].

В Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» територіальна громада визначається як «жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр» [2].

Таким чином, територіальна громада як первинний територіальний суб'єкт місцевого самоврядування та соціально-економічного розвитку виконує ряд життєва важливих для локальної спільноти функцій [3]:

- нормотворча функція;
- планування та програмування розвитку громади;

- управління ресурсним потенціалом;
- управління комунальним майном;
- управління закладами соціальної інфраструктури;
- інвестиційна функція;
- інформаційна функція.

Метою об'єднання територіальних громад є: підвищення здатності громад надання публічних послуг, покращення управлінської спроможності та розвиток демократії участі [4, с. 7]. В «Методиці формування спроможних територіальних громад» від 8 квітня 2015 р. (у 2020 р. було внесені зміни) [5] визначено поняття «спроможна громада», це: «територіальні громади сіл (селищ, міст), які внаслідок добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці». Тобто політика децентралізації та об'єднання територіальних громад спрямовані на формування та зміцнення спроможності територіальних громад забезпечити гідний рівень життя українських громадян.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 року № 254к/96-вр. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». *Відомості Верховної Ради України*, 1997, № 24, ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Мельник Л. А. Теоретичні засади формування спроможності територіальних громад в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1854>
4. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / [Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2020. 153 с. С. 7.
5. Методика формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 № 214 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 34). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2020-%D0%BF>

*Шевцов Анатолій Леонідович,
кандидат наук з державного
управління, професор кафедри
загальновійськових дисциплін
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного
університету імені
Ярослава Мудрого*

БОЙОВА БЕЗПІЛОТНА АВІАЦІЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ВІЙНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4378/>

Історія безпілотних повітряних апаратів розпочалася ще на початку ХХ сторіччя, коли американський військовий інженер і винахідник Чарльз Кеттерінг створив модель бойового повітряного апарату, яким керувала не людина, а годинниковий механізм [1]. Згодом ідея безпілотного авіаційного судна з перемінним успіхом і у різних інтерпретаціях то спалахувала то згасала в різних країнах світу, поки у 1933 році у Великобританії не був створений повноцінний безпілотний літак з дистанційним радіокеруванням. Безумовно ця новинка не залишилась без уваги військових і спочатку використовувалась як літак-мішень, а із початком Другої світової війни, як літак-боєприпас.

У повоєнний період, за часів глобального світового блокового протистояння, так званої «холодної війни», тема саме бойового використання безпілотних апаратів стала невitreбуваною і відійшла на задній план поступаючи бурхливому розвитку ракетно-артилерійської зброї та пілотованої авіації. Однак, досвід десятків локальних війн і регіональних збройних конфліктів реанімував ідею використання безпілотників у бойових діях, перш за все на оперативно-тактичному рівні. Виявилось, що безпілотні літальні апарати (далі – БПЛА), починаючи від елементарних легких дронів до важких повітряних літаків, мають безліч позитивних сторін і перевершують традиційну пілотовану техніку за ціною, мобільністю і загальною ефективністю. До переваг,

які без сумніву вигідно відрізняють безпілотні повітряні апарати, можна віднести наступні:

- не потребують довготривалої і дороговартісної підготовки пілотів (підготовка оператора БПЛА триває 2-4 тижні, а льотчика 4-5 років);
- відносна дешевизна у порівнянні з бойовими літаками (вартість апарату типу “Bayraktar TB-2” складає 320 тис. доларів США, а літака “F-16” 43-50 млн. доларів США);
- не вимагають спеціально облаштованих аеродромів з розголушеною і складною системою радіолокаційного й навігаційного обладнання, регламентно-ремонтною базою та іншими об’єктами забезпечення польотів;
- можливість безперешкодного використання в умовах радіаційного і хімічного зараження;
- складність виявлення засобами радіолокаційного спостереження противника;
- невеликі швидкості і занадто малі висоти застосування, що фактично унеможлиблює боротьбу з ними винищувальної авіації та зенітно-ракетних комплексів;
- широкий функціональний діапазон застосування у якості розвідувальних та ударних комплексів, а також ретрансляторів зв’язку;
- значні дальності автономного польоту – до 1000 км.;
- легкість зберігання, транспортування, обслуговування та підготовки до бойового використання;
- можливість виконання найбільш небезпечних і ризикованих бойових завдань без загрози життю особового складу.

Повномасштабні бойові дії на теренах України довели не тільки життєздатність і перспективність бойової безпіотної авіації, а й надали поштовх до пошуку нових конструкторських рішень в розробці такої техніки, а також розвитку тактики її застосування. Треба зазначити, що ще у 2014 році в Україні поряд з існуючими і досить якісними для свого часу безпілотними апаратами Ту-141 “Стриж”, Ту-143 “Рейс” була створена серія нових розвідувальних коригувальних безпілотників. Самі відомі з них “Лелека-100”, “Фурія”, “Валькірія” з радіусом дії від 40 до 200 км. У листопаді 2018 року Україна уклала угоду з Туреччиною про придбання шести сучасних ударних безпілотників “Bayraktar TB-2”, трьох наземних станцій управління та двохсот авіаційних бомб, що коригуються, на загальну суму 69 млн. доларів США. Угода включала підготовку українських спеціалістів, технічну підтримку, освоєння та обслуговування на території України. Байрактари стали першими

ударними дронами української армії [2]. Це також сприяло суттєвому просуванню на шляху розробки і поповнення вітчизняної лінійки безпілотних апаратів новими зразками бойового призначення. Так, у 2020 році Державним Київським конструкторським бюро “Луч” презентовано ударний БПЛА “Сокіл-300”, але у зв’язку із інтенсивними воєнними діями і регулярними масованими обстрілами промислових та інфраструктурних об’єктів України до серійного виробництва справа не дійшла. Між тим, модель виявилась дуже вдалою з високими бойовими і льотними характеристиками, а саме: швидкість – до 560 км/год; дальність польоту – до 1300 км; практична стеля 10-12 км; тривалість польоту до 5 годин; корисна вантажопід’ємність до 300 кг [3]. До речі, це не єдиний успіх українських авіаконструкторів. Не менш вагомою і своєчасною виявилась розробка легкого багаторазового ударно-розвідувального безпілотного комплексу “Punisher” для Сил спеціальних операцій Збройних Сил України. Вартість комплексу становить біля 50 тисяч доларів США. Апарат здатний атакувати цілі за допомогою вільно падаючих бомб з радіусом суцільного ураження до 40 метрів. Максимальна висота польоту 400 метрів, швидкість – 198 км/год, дальність польоту до 45 км [4].

Безумовно у ситуації, що переживає Україна, було б логічним і правильним нарощувати зусилля у розробці вітчизняної бойової безпілотної авіації. Але, через низку об’єктивних обставин, дане завдання вбачається дуже проблематичним. Це пов’язано з певними обмеженнями, що впливають із режиму воєнного стану, суттєвим скороченням промислових і технологічних можливостей, недостатністю цільових фінансових ресурсів, дефіцитом інженерно-технічних і конструкторських кадрів. Виходячи з того, що реальна потреба у безпілотних апаратах для Збройних Сил України становить навіть не сотні, а тисячі одиниць, кустарним способом задовольнити її неможливо.

Тому, навіть в складних умовах війни, було б доцільно:

- внести зміни і доповнення до документів Уряду по забезпеченню реалізації Стратегії воєнної безпеки, що затверджена Указом Президента України від 25.03.2021 року № 121/2021, а також План заходів з реалізації Стратегії забезпечення державної безпеки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.04.2023 року № 328-р, в яких одним із пріоритетних напрямків розвитку української зброї і військової техніки має бути виробництво бойових безпілотних авіаційних комплексів;

- використовувати технологічну і промислову базу західних партнерів для виробництва окремих вузлів і механізмів БПЛА з послідуною їх зборкою в Україні;

- у вищих навчальних закладах України, що готують інженерів-конструкторів безпілотних літальних апаратів збільшити обсяг державного замовлення і кількість бюджетних місць на дану спеціальність;

- в організаційно-штатну структуру з'єднань і частин Збройних Сил України ввести підрозділи безпіотної авіації, а у відповідних навчальних центрах налагодити підготовку військовослужбовців відповідних військово-облікових спеціальностей;

- навчальні плани вищих військових навчальних закладів з дисципліни “Загальна тактика” доповнити розділом “Тактика бойового застосування безпілотних літальних апаратів у сучасному бою”;

Генеральному штабу Збройних Сил України узагальнити досвід бойового застосування БПЛА в ході ведення бойових дій на території нашої держави, що дало б підстави для обґрунтованих змін та доповнень положень відповідних бойових статутів.

Таким чином, проблема бойового використання БПЛА несподівано стала одним із ключових, вирішальних факторів успішного ведення бойових дій, причому не тільки безпосередньо на полі бою, а і в глибокому тилу противника.

Література:

1. Петушкова В. Б., Потапова С. О. “Історія створення безпілотних літальних апаратів” – Електронний ресурс.
2. Чмут Т. “Чи готова Україна до війни дронів” – Електронний ресурс.
3. “Сокіл – 300” – Електронний ресурс. Вікіпедія.
4. Новіков С. “Війна дронів. Які українські безпілотники задіяні на полі бою” – Електронний ресурс.

*Гуров Євгеній Олександрович,
студент, Університет митної
справи та фінансів*

*Науковий керівник:
Баранник Лілія Борисівна,
доктор економічних наук,
професор, Університет митної
справи та фінансів*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4362/>

Соціальна безпека як важливий суспільний феномен потребує певних умов її забезпечення та підтримки. Звісно, це не є простим процесом. Соціальна безпека залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів, цілей розвитку та можливостей держави.

Ключова роль у забезпеченні безпеки належить державі як головному суспільному інституту. Відрадно, що в умовах українських реалій відбулося посилення ролі й значимості громадянського суспільства у вирішенні багатьох соціально-економічних проблем, в тому числі соціальної безпеки.

Забезпечення соціальної безпеки є цілеспрямованою комплексною діяльністю держави, яка охоплює різні сфери та види активності (фінансову, продовольчу, енергетичну, ресурсну, екологічну, зовнішньо-економічну, науково-технічну тощо).

Забезпечення соціальної безпеки передбачає такі види діяльності:

- забезпечення стабільного розвитку економіки через створення сприятливих умов для розвитку вітчизняного бізнесу;
- забезпечення рівності та соціальної справедливості для всіх громадян на всіх рівнях і гілках державної влади, особливо в судових та правоохоронних органах;
- забезпечення соціальної захищеності громадян через дотримання соціальних гарантій щодо соціального захисту та недопущення бідності;
- забезпечення охорони та правопорядку громадян на вулицях, в громадських місцях, на виробництві тощо. Також необхідно посилити

боротьбу з тероризмом, російським шпигунством та проявами антиукраїнської пропаганди та сепаратизму;

- забезпечення безпеки в сфері охорони здоров'я. Україна повинна забезпечувати доступність та якість медичної допомоги, спрямувати зусилля на зменшення захворюваності та захист населення від епідемій та пандемій, а також закінчити реформу медичної галузі та запровадити обов'язкове соціальне медичне страхування;

- забезпечення прав людини та свобод кожного громадянина, незалежно від статі, віку, національності, релігії та інших ознак. В Україні вкрай необхідно створити правову державу, рішуче боротися з корупцією та злочинністю;

- забезпечення безпеки в інформаційному просторі. Україна повинна забезпечувати безпеку в інформаційному просторі, що включає боротьбу з дезінформацією, захист персональних даних, кібербезпеку та інші аспекти;

- забезпечення безпеки на дорогах, залізницях, водних і повітряних транспортних маршрутах, що означає виконання вимог безпеки та зменшення кількості дорожньо-транспортних пригод.

Разом з тим, існує певна необхідність у визначенні головних та другорядних напрямів діяльності щодо забезпечення соціальної безпеки. В умовах післявоєнного відродження економіки України серед пріоритетних напрямків забезпечення соціальної безпеки, на нашу думку, мають бути такі:

- забезпечення зайнятості населення та боротьба з безробіттям;
- реформа в оплаті праці, стимулювання мотивації до праці;
- державна соціальна підтримка громадян, які через війну втратили роботу, житло, рідних;

- соціальний захист цивільних та військових громадян, які втратили працездатність або суттєво фізично постраждали від війни;

- відновлення, будівництво та реконструкція інфраструктурних об'єктів: доріг, мостів, шкіл, лікарень тощо.

Дамо декілька пояснень щодо наших міркувань. За час війни майже 5 млн українців втратили роботу. І хоча дані різняться, але вважаємо, що мова, безперечно, має йти про мільйони. Бойові дії тривають там, де були зайняті 10 мільйонів працівників. Унаслідок агресії росії знищено чимало бізнесу, зокрема великих промислових об'єктів. Ситуацію наразі така: «За даними Європейської бізнес-асоціації, 53% її членів працюють з обмеженнями, 3% перестали працювати; 15% опитаних компаній скоротили працівників або відправили їх у неоплачувані відпустки» [1].

Реальна кількість безробітних насправді невідома, оскільки Державна служба зайнятості такого дослідження не проводила. НБУ, за методологією МОП підрахував, що у 2022 році рівень безробіття сягне 28,3%, це 4,2-4,8 млн осіб [там само]. Однак сьогодні справа навіть не в тому, хто зареєструвався як безробітний, а хто «пішов у тінь». Вже нині треба вибудовувати стратегію працевлаштування у післявоєнний час. Слід зазначити, що за 11 місяців 2022 р. центри зайнятості працевлаштували 289 тис українців. Уряд запустив низку програм по стимулюванню розвитку бізнесу. Серед них – мікрогранти до 250 тис грн на започаткування власної справи або розвиток бізнесу, гранти на розвиток садівництва, ягідництва та виноградарства (державна фінансує до 70% інвестицій), гранти на створення тепличного господарства (фінансування держави 50-70%, але до 7 млн грн). Державна також фінансує підприємства переробної промисловості (до 70% проекту) та ІТ-стартапи (гранти і кредити на 0,75-8 млн грн) [там само]. Однак ринок праці в Україні з початком повномасштабної війни сильно трансформувався. Цілком логічно, що потрібні будуть в першу чергу не ІТ-фахівці, а будівельники, сапери, електрики, водії, медики. Вже сьогодні необхідно вирішувати та планувати реальні можливості задіяти в економіці робочу силу та випускників технічних вишів та профтехзакладів. Війна довела, що держава потребуватиме ще більше гідних кадрів у правоохоронному й безпековому секторі. Важливо забезпечувати реалізацію цих пріоритетів в рамках стратегії довгострокового розвитку країни та залучення всіх зацікавлених сторін для досягнення спільних цілей.

Список літератури:

1. Винокуров Я. Мільйони українців втратили роботу через війну. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/12/8/694732/>
2. І. А. "Оплату праці в Україні: сучасний стан та перспективи реформування". Економіка та держава, 2017, № 9.
3. Матвієнко О. М., Стрілець І. В. "Проблеми розвитку медичної галузі в Україні та шляхи їх вирішення". Медична галузь України, 2017, № 3(57).
4. Державна служба статистики України. Соціальний захист населення в Україні у 2019 році: статистичний збірник. Київ, 2020.

*Tetyana Svatenkova,
PhD in Psychological Sciences,
Doctoral student in Psychology,
Vasil Stefanik Precarpathian
National University
ORCID: 0000-0002-4921-9033*

*Науковий керівник:
Заграй Лариса Дмитрівна,
доктор психологічних наук,
професор, Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника*

ADOLESCENT'S PSYCHOLOGICAL POTENTIAL NEUROBIOLOGICAL BASIS

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4371/>

Adolescence is a critical period of development when many self-concepts are transformed and undergo various changes as a result of both internal and external factors (Ernst, 2011). Adolescence also contributes to the cognitive development and metacognitive abilities for abstract thinking, finding and creating an identity for oneself in one's community (Nakkula, Toshalis, 2006). Adolescents build on the foundations they learned in childhood to develop complex and thinking mature ways (Dumontheil I., 2014), including abstract reasoning and a more nuanced "mind theory" (Vetter N. C., 2013).

Adolescents are often particularly receptive to the idea that changes in their brains can be caused by their actions (Dow-Edwards D., 2019). The more they practice skills such as self-control and emotions regulation, the better they become—a fact that motivates self-development. The prefrontal cortex, which is responsible for self-control, judgment, organization, planning, and emotional control, undergoes the greatest changes. The imbalance between excited dopamine systems and self-regulation systems is a unique opportunity to convey positive stimuli to teenagers, which years later will be programmed in high quality. "When we don't challenge our children in high school, we not only hinder their academic development, we also fail to use the plastic prefrontal cortex," wrote Steinberg (Steinberg L., 2015). The prefrontal cortex is strengthened by challenge and novelty.

Neurobiological changes significantly affect the development teenager's personality and therefore the activating psychological potential process, directing and fixing attention on regulatory, mental and behavioural features (Fig. 2).

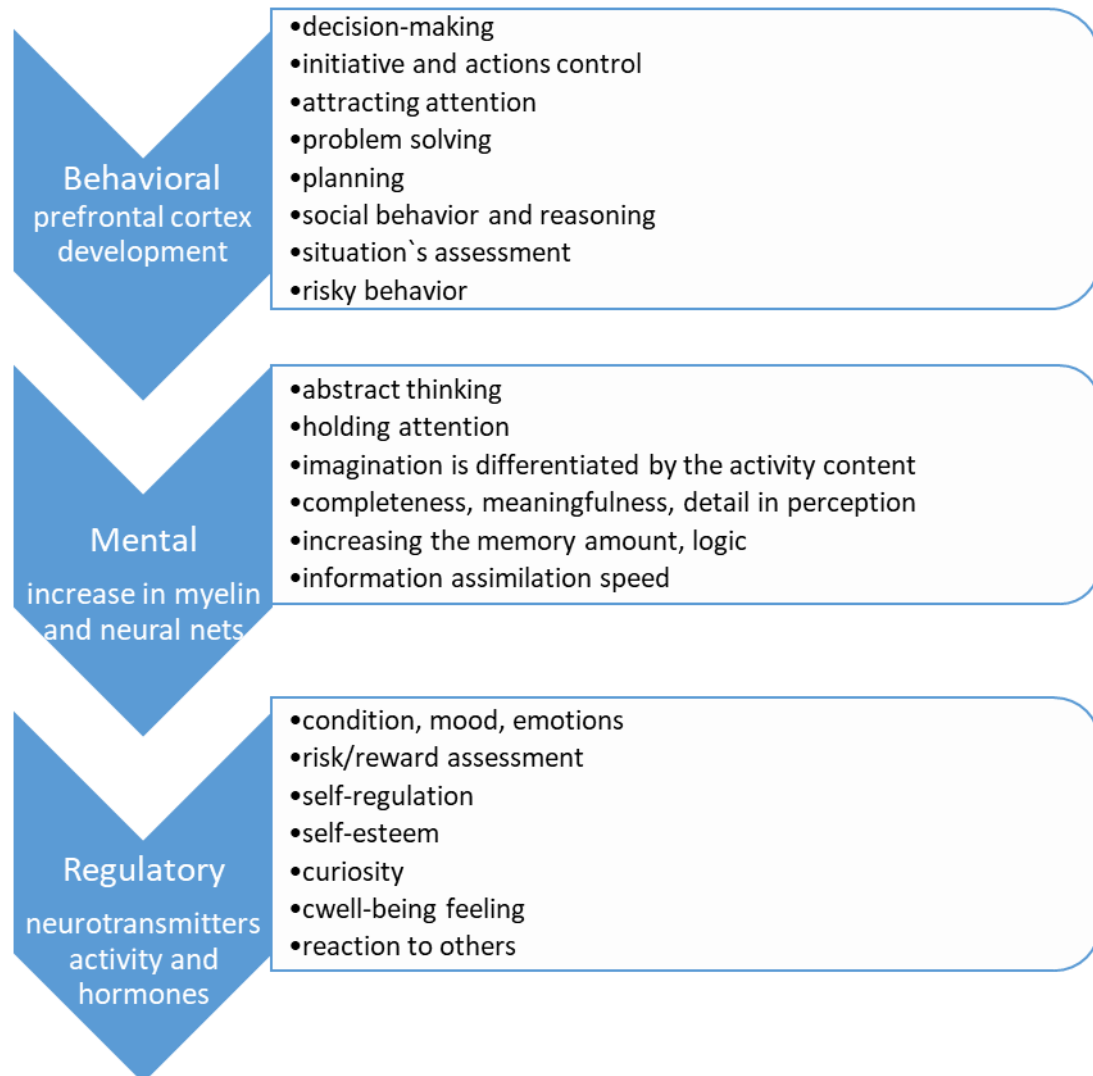

Figure 1. Adolescents` psychological potential neurobiological features

Robert W. Blum also emphasized the individual qualities importance and skills that can help adolescents navigate adolescence and protect them from risk and help develop psychological potential (Blum R. W., Ellen J., 2002). These include values, goals, positive orientation, and belonging—factors that are most likely to develop in a positive family and community context—as well as the anxiety, stress, and adversity effective coping skills development. He suggested that innate personality traits such as resilience play an important role, but that social competence skills can only be successfully learned in an appropriate environment.

Neurobiological changes affect the personality traits formation, identity, the interpersonal interaction construction and the specifics of the psychological potential manifestation of an individual in adolescence. This influence is decisive in relation to the psychological potential actualization in this period. Endogenous and exogenous factors are in a close relationship, where neurobiological changes coordinate regulatory, mental and behavioural changes in the individual, but external psychosocial intersubjective interaction features also affect the neurobiological processes activation (in particular, the reward activates the brain corresponding areas excitation and the serotonin release, etc.).

References:

Ernst, M., Daniele, T., Frantz, K. (2011). New perspectives on adolescent motivated behavior: Attention and conditioning. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 1(4), 377-389.

Nakkula, M. J., Toshalis, E. (2006). *Understanding youth: Adolescent development for educators*. Cambridge, MA: Harvard Education Press.

Dumontheil, I. (2014). Development of abstract thinking during childhood and adolescence: The role of rostralateral prefrontal cortex. *Developmental Cognitive Neuroscience*. Volume 10, Pages 57-76. <https://doi.org/10.1016/j.dcn.2014.07.009>

Vetter N. C., Altgassen, M., Phillips, L., Mahy, C. E., Kliegel, M, (2013). Development of Affective Theory of Mind Across Adolescence: Disentangling the Role of Executive Functions. – *Developmental Neuropsychology*. Volume 38, – Issue 2 – Pages 114-125. <https://doi.org/10.1080/87565641.2012.733786>

Steinberg, L. (2015). *Age Of Opportunity: Lessons from the New Science of Adolescence* – Publisher Harper Paperbacks. – 272 pages, ISBN-10 9780544570290

Dow-Edwards, D., Mac Master, F. P., Peterson, B. S., Niesink, R. (2019). Experience during adolescence shapes brain development: From synapses and networks to normal and pathological behaviour. \ *Neurotoxicology and Teratology*. Volume 76, <https://doi.org/10.1016/j.ntt.2019.106834>

Blum, R. W., Ellen, J. (2002). Work group V: increasing the capacity of schools, neighbourhoods, and communities to improve adolescent health outcomes. *The Journal of adolescent health: official publication of the Society for Adolescent Medicine* 31: 6 Suppl. 288-292

*Ісаєвич Світлана Іванівна,
старший викладач кафедри
психології, Державний вищий
навчальний заклад "Ужгородський
національний університет"
ORCID: 0000-0002-7134-4340*

*Заболотна Наталія Михайлівна,
старший викладач кафедри
психології, Державний вищий
навчальний заклад "Ужгородський
національний університет"
ORCID: 0009-0002-1843-4934*

*Омелянська Вікторія Іллічна,
старший викладач кафедри
психології, Державний вищий
навчальний заклад "Ужгородський
національний університет"
ORCID: 0009-0001-4707-6059*

МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4368/>

Навчання студентів у закладах вищої освіти є значущим періодом у процесі їхнього професійного становлення. І одним зі шляхів підвищення конкурентоспроможності студентів у майбутній професійній діяльності є їх участь у програмах міжнародної академічної мобільності. Академічна мобільність студента є складним процесом його особистісного та професійного розвитку, «...під час розгортання якого особистість щохвилини зустрічає необхідність вирішення динамічних життєвих ситуацій, актуалізуючи широкий спектр специфічних навичок: здатність до міжкультурної комунікації; уміння мислити у термінах толерантності, дистанціюючись від будь-яких проявів дискримінації; здатність до саморефлексії; екзистенціальну відкритість тощо» [1, с. 6]. Окрім цього, у сучасних студентів у закладах вищої освіти склалося й певне ставлення до міжнародної академічної мобільності, яке може визначатися особливостями їх соціокультурної адаптації.

Під академічною мобільністю розуміється здатність людей до навчання, підвищення рівня знань, вмінь та компетенцій впродовж життя для відповідності ринку праці незалежно від країни [1]. Мобільність є міждисциплінарним терміном, який розуміється як готовність, рух, адаптація, здатність до швидкої зміни стану, тощо. Для нашого дослідження особливо важливими ракурсами міждисциплінарного розгляду мобільності є педагогічний і психологічний.

Із точки зору педагогіки, мобільність «...вивчається з позиції здатності особистого розвитку людини і суспільства, організації неперервної освіти, можливості адаптації до нових умов (протидія старінню знань), пошуку кращих умов навчання, у тому числі зі зміною місця перебування (регіону, країни)» [2, с.647]. Психологічні аспекти мобільності пов'язані з розкриттям особливостей поведінки особи у ході її формування і реалізації. Окремим важливим напрямом розгляду мобільності Біль М. М. вбачає у вивченні інтеграційних та адаптаційних особливостей у ході руху (зміни), трансформації цінностей як на особистісному, так і на суспільному рівні [2]. У вітчизняній науці академічна мобільність розглядається у контексті реформування вищої освіти як фактор підвищення конкурентоспроможності закладу вищої освіти і майбутнього фахівця. С. Вербицька відзначає, що студентська академічна мобільність передбачає безпосередній перетин кордону фізичною особою, з урахуванням попередньо здобутої освіти та з присвоєнням кваліфікацій чи наукового ступеня по закінченню терміну навчання. Адаптація особистості до нового соціокультурного середовища є предметом вивчення психологів, в працях яких обґрунтовано її сутнісні ознаки, функції, чинники, типи, а також важливість психологічної допомоги за умов міжкультурної дезадаптації. Дослідженню процесу та схильності адаптації українських студентів за кордоном присвячено незначну кількість робіт науковців (праці О. Біляковської, І. Галяна, А. Гірника, Г. Черушевої). Проте в українській психології бракує досліджень, що присвячені психологічним особливостям ставлення до міжнародної академічної мобільності студентів, які мають різний тип соціокультурної адаптації [3].

Українським студентам після початку повномасштабної війни відкрили дуже багато опцій для тимчасового чи повноцінного навчання через різні програми грантів, стипендій чи програм мобільності. Як відомо, Європейська комісія запровадила виняткові заходи для інтеграції освітян України за проектами мобільності програми ЄС "Еразмус+" на період війни в Україні. В Європі академічна мобільність як стратегічний процес була започаткована програмою ERASMUS, основна мета якої полягала в сприянні співпраці між університетами та мобільності студентів у межах ЄС. У багатьох країнах дана програма сприяла

формуванню спільних домовленостей та стимулювала академічну мобільність, яка, своєю чергою, зміцнювалася завдяки Болонському процесу. Таким чином, академічна мобільність стала інтегрованою на національному та інституційному рівнях в Європі. В рамках програми ERASMUS вперше було поставлено мету академічної мобільності європейського рівня. Мета створення програми – насамперед сприяти навчанню в іншій державі на певному етапі здобуття освіти в університеті [4].

Отже, українські науковці, викладачі та студенти могли скористатися програмою для навчання чи стажування в партнерських закладах вищої освіти в Європі. Мобільність студентів закордоном дає можливість українським студентам навчатися у час війни. Завдяки цьому українські студенти можуть переймати міжнародний досвід, з можливістю повернутися в Україну кваліфікованими фахівцями. Варто зауважити, що через вторгнення багато студентів стикаються з психологічними проблемами поза межами країни.

Аналіз даної теми дозволяє стверджувати, що головною проблемою українських студентів в умовах мобільності є важкість пристосування до нових умов, а також зміни звичного середовища поза межами країни. Розглядаючи академічну мобільність, можна вважати, що дане явище є актуальним, зважаючи на початок повномасштабної війни. Перспективу подальшого розвитку теми мобільності студентів вбачаємо в емпіричному дослідженні.

Література:

1. Свириденко Д. Б. Академічна мобільність: відповідь на виклики глобалізації: монографія / Д. Б. Свириденко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – 279 с.
2. Біль М. М. Мобільність населення: теоретична сутність і видова різноманітність / М. М. Біль // Економіка і суспільство. – 2016. – № 7. – С. 645–652.
3. Харченко А. С. Психологічні особливості особистості майбутнього вчителя. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». 2014. Вип. 1. Т. 1. С. 263-269.
4. Erasmus – Facts, figures & trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation in 2012-13 / European Commission. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014.

*Заїка Олег Анатолійович,
кандидат технічних наук, доцент,
Національний аерокосмічний
університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний
інститут», м. Харків, Україна*

РУХОВА АКТИВНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4359/>

Вступ. Сучасні темпи зниження фізичного розвитку, підготовленості та тренованості української студентської молоді стають критичними. Стає цілком реальною перспектива різкого зниження рухової активності української нації до небезпечних меж із супутньою фізичною, розумовою та моральною деградацією.

Причиною низької фізичної підготовленості та погіршення стану здоров'я молоді є недостатня увага фізичному вихованню. Як наслідок, понад 80% дітей і підлітків мають різні відхилення у фізичному розвитку[2].

Питання зниженої рухової активності набуло ще більшої актуальності в умовах воєнного стану та переходу на дистанційне навчання, що призвело до кардинальних змін у повсякденному житті учасників освітнього процесу. Навчання, робота, повсякденне життя, стосунки з колегами та друзями – усі ці сфери життя зазнають серйозних змін [3].

Особливості навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання проявляються в тому, що вони змушені більше займатися самостійно, виконувати великий обсяг індивідуальних завдань, в результаті, – проводячи за комп'ютером та з підручниками набагато більше часу, ніж зазвичай [1].

Тому виникає необхідність пошуку шляхів раціональної організації рухової активності здобувачів вищої освіти для запобігання погіршення їх фізичного стану, розумової працездатності, профілактики захворювань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Емпіричні дані свідчать про те, що студенти вищих навчальних закладів страждають від нестачі фізичної активності. Протягом 5 років навчання вони:

- сидять за партою 5000–6000 годин;

- беруть участь у практичних заняттях з дисциплін навчального процесу 2000–3000 годин;
- займаються самостійно 3000–4000 години;
- готуються до екзаменів та заліків 800–1000 годин;
- пишуть курсові та дипломні роботи 300–400 годин;
- перебувають на канікулах до 1200 годин;
- займаються фізичною підготовкою (обов'язковою) 350 годин.

Таким чином, загальний руховий (програмний) режим з фізичної підготовки складає 2,2–2,8% (обов'язковий від загального обсягу годин).

В практиці фізичного виховання склалися різноманітні форми занять: урочні форми, характерні, наприклад, для занять із фізичного виховання у навчальних закладах; змагальні форми фізкультурно-спортивної діяльності, різні форми організації самостійних занять. Зрозуміло, за роллю і місцем у системі фізичного виховання вони далеко не рівнозначні.

В умовах воєнного стану перехід здобувачів вищої освіти на технології дистанційного навчання може викликати несприятливі зміни функціонального стану через низький руховий компонент та значне психічне напруження. Така ситуація вимагає вдосконалення раціональної організації рухової діяльності здобувачів вищої освіти при дистанційному навчанні. І тут основним напрямом фізичної активності стають самостійні заняття [4].

Один із принципів тренувальних занять фізичними вправами – це принцип систематичності. Залежно від режиму дня необхідно скласти план занять фізичними вправами. У цьому плані слід передбачити час занять (ранок, вечір), тривалість, місце занять, інвентар, гігієнічні заходи і т. д.

Навчальна програма спортивних занять може варіюватися залежно від індивідуальних особливостей і спортивних уподобань. Однак гімнастика має бути включена в кожне заняття з фізичного виховання. Для одних це можуть бути базові вправи, для інших – підготовчі.

Індивідуальні, самостійні заняття з єдиноборств є однією з форм вивчення та вдосконалення фізичних вправ. Тривалість занять – 40-50 хвилин. У заняття необхідно включати фізичні вправи, спрямовані на розвиток загальних і спеціальних якостей, вправи, що імітують базові рухи виду спорту, та вправи на розтягування м'язів.

При самостійних заняттях з розділу плавання необхідно пам'ятати про те, що заняття повинні проходити в спеціально обладнаних місцях. Такими є плавальні басейни, водні станції, спеціально обладнані місця на водоймах, де за безпекою спостерігають інструктори з плавання або рятувальна служба.

Плавання дає менше навантаження на опорно-руховий апарат, тіло перебуває в горизонтальному положенні, що створює сприятливі умови для серцево-судинної системи.

Найбільш універсальним засобом підвищення дієздатності серцево-судинної та дихальної систем, збереження професійного довголіття є заняття бігом.

Практика оздоровчого бігу показує, що цей вид вправ найбільше підходить для включення в індивідуальне фізичне тренування. Біг не потребує спеціального спорядження, і фізичні навантаження легко дозуються як за самопочуттям, так і за параметрами тривалості та швидкості.

Силова та швидкісно-силова підготовленість є фундаментом для освоєння спеціальних умінь та навичок для різних видів фізичної активності.

Силу підготовку слід будувати за принципом загальної силових підготовки. Це сприятиме перенесенню силових і швидкісно-силових якостей у такі види спорту, як рукопашний бій, самбо, легка атлетика, метання та ін.

Спортивні ігри поряд зі спортивною спрямованістю мають велике оздоровчо-гігієнічне значення. Вони є гарним засобом активного відпочинку, особливо для осіб, профіль роботи яких пов'язаний з малою рухливістю. У процесі занять спортивними іграми розвиваються такі якості, як сила, спритність, швидкість.

Проте не можна розглядати заняття спортивними іграми як універсальний засіб фізичного виховання. Тільки в органічному зв'язку з іншими видами спорту, такими як єдиноборства, легка атлетика, плавання, гімнастика, силова підготовка заняття зі спортивних ігор успішно вирішуватимуть завдання різнобічного фізичного виховання здобувачів вищої освіти.

Для того, щоб самостійні заняття здобувачів вищої освіти мали найбільший позитивний ефект, вони повинні проводитись під контролем викладачів. При цьому викладач повинен використовувати всі методи педагогічної та психологічної мотивації, он-лайн та офф-лайн контролю студентів, які в нього навчаються.

Висновки. Перехід здобувачів вищої освіти на дистанційне навчання вимагає вдосконалення раціональної організації рухової діяльності. Для вирішення даної проблеми рекомендується: до програми самостійних занять включити гімнастику, єдиноборства, плавання, біг, силову підготовку та спортивні ігри за рекомендаціями та під контролем викладачів.

Список використаної літератури:

1. Грибан Г. П. Життєдіяльність та рухова активність студентів : монографія. Житомир : Вид-во Рута, 2009. 593 с.
2. Єжова О. О. Здоровий спосіб життя : навч. посіб. Суми : Університет. кн., 2011. 127 с.
3. Петренко Ю. І., Махонін Ю. М. Фізична активність студентів в умовах вимушеного дистанційного навчання з використанням інформаційних технологій. *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту*. 2020. № 4. С. 60-63.
4. Фізична самопідготовка студентів : метод. рек. для студ. усіх спец. академії / уклад. : О. К. Камаєва. Харків : ХНАМГ, 2008. 55 с.

*Салатенко Іван Олександрович,
кандидат наук з фізичного
виховання і спорту, доцент,
Сумський національний аграрний
університет, м. Суми, Україна*

ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4376/>

Європейська система вищої освіти передбачає необхідність реформування системи освіти України, підвищення рівня якості викладання, а також її удосконалення. Провідні науковці наголошують, що стратегічним завданням є трансформація кількісних показників освітніх послуг у якісні, що наштовхує на перегляд змісту вищої освіти та наповнення його новітнім матеріалом, упровадженню сучасних технологій [1, 2, 3, 4].

Ряд науковців відмічають, що особливе значення в останні роки приділяється професійно-прикладній фізичній підготовці (ППФП), а також наголошують та тому, що дана система фізичного виховання здатна з'єднати фізичну, психологічну, психофізіологічну підготовку студентів у стінах університету з їх майбутньою професійною діяльністю.

Непопулярність фізичних вправ у вузі пояснюється відсутністю у студентів навиків, досвіду рухової активності, нерівноцінними значеннями фізичного виховання у порівнянні з іншими професійними

предметами, відсутністю можливості для вибору бажаних видів рухової активності (модних видів спорту), незадовільною діагностикою психофізичного стану першокурсників, застосуванням традиційних методів ведення занять, в яких відсутнє дидактичне обґрунтування [5, 6, 7].

ППФП – спеціалізований педагогічний процес, спрямований на розвиток фізичних якостей, рухових навиків і функцій організму, сприяє успішному освоєнню і вдосконаленню професії. ППФП повинна будуватися в єдиному взаємозв'язку (відповідних співвідношеннях із загальною фізичною підготовкою (ЗФП) [9].

Потреба у вдосконаленні процесу професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП) є однією зі складових професійної майстерності людини та потребує дієвого підходу вирішення цієї проблеми.

Ефективність впровадження професійно-прикладної фізичної підготовки в практику сприятиме зміцненню здоров'я тих хто навчається, підвищується стійкість до захворювань, зниження травматизму, тощо [1, 5, 9].

Спрямований розвиток і підтримка на оптимальному рівні тих психічних і фізичних якостей людини, до яких пред'являє підвищенні вимоги конкретна професійна діяльність, формування прикладних рухових умінь і навичок, необхідних у зв'язку з особливими зовнішніми умовами праці є основним призначенням ППФП у теперішній час [9, 11].

Переважає більшість студентів немає інтересу до занять фізичним вихованням. Основною причиною цього є – відсутність диференційованого підходу до характерних вправ і навантажень, які пропонують студенту. Також відсутнє необхідне стимулювання до занять фізичною культурою і спортом.

Тому, для побудови ефективної системи підготовки необхідно використовувати популярні серед студентської молоді види спорту. Крім того раціональна система вищої школи повинна враховувати інтереси і при виборі засобів ППФП. Цій ідеї відповідає філософія гуманізму, яка є системою світогляду і визнає цінність людини як особистості [13].

При вирішенні конкретних завдань професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх фахівців певних галузей повинна здійснюватися в тісному зв'язку із загальною фізичною підготовкою, яка є основою практичного розділу навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у вищому навчальному закладі. ППФП базується на відповідній загальнофізичній підготовленості [5].

Таким чином, можемо зробити висновок, що незважаючи на чисельні дослідження провідних вчених, актуальною є проблема пошуку ефективних шляхів покращення стану здоров'я студентів, рівня їх фізичної підготовленості за рахунок певних засобів і методів професійно-прикладної підготовки. Що сприятиме позитивному розвитку та мотивації до занять фізичною культурою і спортом, формуванню самостійної фізкультурно-спортивної діяльності як у системі освіти так і у вільний від навчання час.

Література:

1. Завидівська, Н. Н. Професійно-прикладні основи формування здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів економічного профілю [Текст] : дис. канд. пед. наук : 24.00.02, Завидівська Наталія Назарівна. – Львів, 2002. – 230 с
2. Кашуба В. О. Корекція тілобудови людини в процесі занять фізичними вправами. Теоретичні та практичні аспекти [Текст] монографія, В. Кашуба, А. Альошина, І. Випасняк, І. Іванишин, О. Бондарь, Н. Гончарова, І. Салатенко, Н. Носова, С. Лопацький, А. Шанковський, А. Вінтоняк Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. – 500 с.
3. Кожевникова Л. З Вплив занять з фізичного виховання на зв'язок між фізичною підготовленістю і професійно-прикладною педагогічною спрямованістю студентів педагогічного факультету [Текст], Л. З. Кожевникова, Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. «Фізична культура, спорт та здоров'я нації – нова епоха, нова генерація». – Миколаїв : МДПУ, 2002. – С. 100-105.
4. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів : Навчальна книга «Богдан», Б. М. Шиян, Тернопіль, 2001. – Ч. 1. – 272 с.
5. Пилипей Л. П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів [Текст] монографія, Л. П. Пилипей. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 312 с.
6. Sport in the city: the role sport in economic and social regeneration, ed. C. Cratton, I. Henry. – London ; New York : Rutledge, 2005. – 322 p.
7. Woods R. B. Social issues in sport, R. B. Woods. – Champaign : Human Kinetics, 2007. – 370 p.

8. Фурман Ю. М. Вплив фізичних тренувань різної спрямованості на фізичні якості студентів Вузу, Ю. М. Фурман, С. П. Драчук, Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми ФВ і С : зб. наук. праць за ред. С. С. Єрмакова. – Харків: ХДАДМ, 2004. – № 20. – С. 46-52.
9. Церковна Е. В. Проблемы поиска путей оптимизации процесса физического воспитания в высших учебных заведениях, педагогіка, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту, Е. В. Церковна, А. И. Приходько, А. В. Попрошаев – Харьков : 2008, – № 8. – С. 154-158.
10. Третьяков, М.О. Професійно-педагогічна фізична підготовка студентів педагогічних вузів до роботи в загальноосвітній школі [Текст], М. О. Третьяков, В. А. Леонова, матеріали міжнародної наук.-практ. конф. «Фізична культура, спорт та здоров'я нації – нова епоха, нова генерація». – Вінниця, 1996. – С. 254-255.
11. Раевский, Р. Т. ППФП и психофизическая подготовка студентов машиностроительных специальностей [Текст] : учеб. пособие для вузов, Р. Т. Раевский, В. И. Филенков. – Краматорськ, 2003. – 100 с.
12. Яцюк С. М. Підвищення ефективності професійної підготовки студентів інженерних спеціальностей, С. М. Яцюк, педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту – Харків : 2007. – № 4. – С. 147-151.
13. Салатенко І. О. Психофізичне вдосконалення студенток економічних спеціальностей на основі спортивно-орієнтованого фізичного виховання [Текст] : дис. канд. пед. наук : 24.00.02, Салатенко Іван Олександрович. – Івано-Франківськ, 2016. – 245 с.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

<i>Liudmyla Kurylo, Artem Serhiienko</i> TRANSFORMATION OF THE MARKETING APPROACHES CAUSED BY THE COVID-19 PANDEMIC.....	3
<i>Бабій Віталій Миколайович</i> КОРУПЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНЕ ЯВИЩЕ В УКРАЇНІ.....	5
<i>Бабій Любов Сергіївна, Кислинська Ірина Іванівна</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	9
<i>Власенко Анна Сергіївна</i> УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	12
<i>Глухова В.І., Жукова Є.В, Мар'янченко С.Г.</i> РИЗИКИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДНОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	15
<i>Ключник Владислава Олегівна</i> ЯК П'ЯТЬ ПОЧУТТІВ ДОПОВНЮЮТЬ МАРКЕТИНГОВУ СТРАТЕГІЮ.....	17
<i>Костенко Наталія Іванівна</i> ІННОВАЦІЇ ЯК МЕАНІЗМ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ГОТЕЛЬНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ.....	20
<i>Лаврик Владислава Сергіївна</i> БІЗНЕС ПІД ЧАС ВІЙНИ: МАРКЕТИНГ ДЛЯ ПІДПРИЄМЦІВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	23
<i>Мусієнко Олена Вікторівна</i> ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	24
<i>Смола Марина Русланівна</i> МІЖНАРОДНІ РОЗРАХУНКИ ТА ЇХ ВИДИ.....	26
<i>Хрустальова Юлія Сергіївна</i> СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ.....	30

Черненко Тетяна Віталіївна ВІДНОВЛЕННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ.....	32
---	----

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Андрусенко Кирило Вікторович ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС.....	35
Влад Едуард Аврелович ПРІОРИТЕТНІСТЬ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ХОДІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	38
Гасимов Ільяз Ніязович «ЄОселя»: ПИТАННЯ ДОСТУПНОСТІ ПРОГРАМИ.....	40
Грабовська Оксана Олександрівна ФОРМИ УЧАСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: НОВЕ У ПОГЛЯДАХ ТА ВИСНОВКАХ.....	45
Дьомін Денис Сергійович АНАЛІЗ ЗБИТКІВ, ЗАВДАНИХ УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ: ПРОБЛЕМАТИКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ, ОЦІНКИ ТА ЮРИСДИКЦІЇ ВЛАСНОСТІ.....	49
Кадірова Аріна Олександрівна КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИДИ.....	53
Карпишина Ольга Олегівна ПРО ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ.....	55
Клапоущак Дар'я Сергіївна ПОКАЗАННЯ, РЕЧОВІ ДОКАЗИ ТА ДОКУМЕНТИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	58
Погарченко Тетяна Віталіївна ЩОДО ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	61
Поліщук Владислав Русланович ОСОБЛИВОСТІ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ПОЗА ВОЛЕЮ ВЛАСНИКА.....	63

Сузанська Дар'я Андріївна ПРОБАЦІЯ ЯК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАСІБ ЗА ПРОЕКТОМ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....68

Товкун Людмила Вікторівна ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗА СФЕРАМИ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ.....69

Філатов Віктор Вікторович РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ПЕРЕХІДНИХ ЕТАПАХ РОЗВИТКУ ПОСТКОНФЛІКТНИХ ДЕРЖАВ.....75

Хільченко Анна Андріївна КОПЕНГАГЕНСЬКІ КРИТЕРІЇ ЯК УМОВА ВСТУПУ ДО ЄС: УКРАЇНСЬКИЙ АСПЕКТ.....77

Щербанюк Олексій Олегович ФУНКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В СТАБІЛІЗАЦІЇ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....81

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Трофименко Володимир Анатолійович, Кальницький Едуард Анатолійович ЗЛОЧИННІСТЬ У КІБЕРПРОСТОРІ: ДО ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ.....85

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Савчин Олександр Михайлович АВТОРСЬКА ТЕХНОЛОГІЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....89

Чертов Владислав Ігорович САМОРОЗВИТОК І САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....97

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Максименко Вероніка Володимирівна АНАЛІЗ ПЕРЕБУВАННЯ КЕЛЬТІВ У ПОЛЬЩІ.....105

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Алтухов Вадим Анатолійович ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ
ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ХОРЕОГРАФІЧНОГО ТВОРУ ЯК ЗНАКОВОЇ
СИСТЕМИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ХОРЕОГРАФІВ....108

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Claudia A. Ustyuzhyna, Igor B. Ustyuzhyn THE LOCAL AND THE
UNIVERSAL IN ROBERT SHECKLEY'S MINDSWAP.....112

Maryna Hlukhovska ONLINE ASSESSMENT TOOLS OF CADETS'
FOREIGN LANGUAGE KNOWLEDGE.....116

Жовнір Ольга Миколаївна ФЕМІНІТИВИ В СУЧАСНІЙ
УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ.....120

Нікітіна Наталія Петрівна
КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПОДОЛАННЯ ДИТЯЧИХ ТРАВМ,
ЗАПОДІЯНИХ ВІЙНОЮ В УКРАЇНІ.....122

Пономарьова Лілія Федорівна ВЗАЄМОДІЯ РІЗНИХ ТИПІВ
СЛОВОТВІРНИХ ПРОЦЕСІВ ПРИ ФОРМУВАННІ
ПОТЕНЦІЙНИХ І ОКАЗІОНАЛЬНИХ СЛІВ.....126

Харкевич Галина Іліодорівна ТРАСЛІТЕРУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ
ВЛАСНИХ ІМЕН АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ.....128

Черняк Ярослава
ПОДІЛЬСЬКІ ДЖЕРЕЛА У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ.....131

Чігарева Алла Антонівна ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАНЯТТЯ.....136

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Махсма Степан Григорович ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА
ФУНКЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....140

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

<i>Шевцов Анатолій Леонідович</i> БОЙОВА БЕЗПІЛОТНА АВІАЦІЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ВІЙНИ.....	142
---	-----

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

<i>Гуров Євгеній Олександрович</i> ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.....	146
---	-----

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

<i>Tetyana Svatenkova</i> ADOLESCENT`S PSYCHOLOGICAL POTENTIAL NEUROBIOLOGICAL BASIS.....	149
--	-----

<i>Ісаєвич Світлана Іванівна, Заболотна Наталія Михайлівна, Омелянська Вікторія Іллічна</i> МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	152
--	-----

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

<i>Заїка Олег Анатолійович</i> РУХОВА АКТИВНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	155
--	-----

<i>Салатенко Іван Олександрович</i> ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО- ПРИКЛАДОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	158
---	-----

Наукове видання

Сімдесят п'яти економіко-правові дискусії

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

Рік заснування – 2014

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 30.05.2023р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 80 прим.

ГО «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

